GEZONDHEIDS-LESSEN.

GEZONDHEIDSLESSEN

VOOR

ZWANGERE, BARENDE-

EN

KRAAMVROUWEN.

GEZONDHEIDSLESSEN

VOOR

ZWANGERE, BARENDE-

EN

KRAAMVROUWEN.

Naar het Hoogduitsch bewerkt.

VOOR NEDERLANDSCHE VROUWEN
UIT DEN BESCHAAFDEN STAND

DOOR

J. VAN DER PLAATS,
praktiserend Doctor in de Genees- en Verloskunde,
TE LEEUWARDEN.

MET EENE PLAAT.

Te AMSTERDAM, bij
C. G. SULPKE.
MDCCCXXIV.

VOORREDE

VAN DEN

VERTALER.

Onder de vele schriften over onderscheidene gedeelten der geneeskundige wetenschap, welke gedurende deze eeuw op Nederlandschen bodem in het licht verschenen, zocht ik te vergeefs naar een werkje, waarin zwangere, barende en kraamvrouwen eenig onderrigt konden vinden, hoedanig zich in dezen toestanden te gedragen.

Dat er bijna nergens meer dwaze en verouderde begrippen en schadelijke vooroordeelen worden aangetroffen, dan in den leefregel van zwangere, en bij het gedrag van barende en kraamvrouwen, zal, zoo als ik geloof, niemand die deze eenigen tijd onbevooroordeeld heeft gadegeslagen, kunnen tegenspreken; alhoewel ik gaarne bekennen wil, dat men in de laatste jaren,

hier te lande, vooral onder den beschaafden stand, ook ten dezen opzigte, aanmerkelijk is vooruitgegaan.

Desniettegenstaande bleef er, mijns bedunkens, steeds de behoefte bestaan aan een beknopt boekje voor Nederlandsche vrouwen, waarin op eene eenvoudige en duidelijke wijze geleerd wordt, hoedanig zij zich in deze drie belangrijke tijdperken te gedragen hebben, ten einde eene gezonde zwangerheid, eene gelukkige verlossing en een voorspoedig kraambed deelächtig te worden.

Rondziende naar een buitenlandsch werkje over dit onderwerp, geschikt om in het Nederduitsch over te brengen, kwamen mij onder anderen de *Diätetische Belehrungen für Schwangere, Gebärende und Wöchnerinnen von* J. C. G. JÖRG, beroemd Hoogleeraar in de Verloskunde te *Leipzig* onder het oog, welke mij, na herhaalde lezingen zoodanig bevielen, vooral wat de inkleeding en manier van behandeling aan-

gaat

gaat, dat ik spoedig tot de vertaling besloot.

Onder dit werk, nader en naauwkeuriger met het boekje bekend gerakende, zag ik evenwel, dat daarin vele belangrijke zaken of geheel en al onaangeroerd, of slechts als ter loops behandeld waren, en dat ook de gezondheids- voorschriften en raadgevingen niet alle even geschikt op nederlandsche vrouwen toegepast konden worden.

Ik heb getracht deze leemten uit de nieuwste binnen en buitenlandsche schrijvers, zoowel als uit mijne eigene ondervinding, zoo goed mogelijk aan te vullen; doch om de lezeressen niet gedurig met aanteekeningen lastig te vallen, dacht het mij geschikter, dezelve dadelijk tusschen den tekst in te voegen, en alzoo eenen doorloopenden stijl te bewaren. Hoedanig ik in het een en ander geslaagd ben, staat niet aan mij, maar deskundigen te beoordeelen.

Mogt het mij door de vertaling van dit werkje gelukt zijn, ook aan Nederland-

sche vrouwen, de zwangerheid, het baren en het kraambed, als natuurlijke verrigtingen te leeren kennen, en haar bij voorkomende geringe ongesteldheden en hindernissen, gedurende dezelve, eenvoudige middelen ter wegneming en matiging daarvan aan de hand te hebben gegeven, zoodat zij zich, bij gebrek van een' bekwamen arts, niet langer aan den raad van onkundige vroedvrouwen, oude en snapachtige bakers en dergelijke, blindelings behoeven over te geven, maar zelve hare leefwijze en haar gedrag weten te regelen, dan zal ik de oogenblikken hiertoe besteed, niet voor verloren achten.

Men verschone de ingeslopene drukfeilen, waarvan de hoofdzakelijkste hier achter vermeld zijn.

Leeuwarden

Mei 1824.

I N H O U D.

 tin-

Zes-

UITLEGGING VAN DE PLAAT.

Fig. I. De *buik-* of *lijfband* voor zwangere vrouwen, in zijn geheel en van voren te zien (zie tweede voorlezing, bladz. 31). De stof is zacht leder, bombazijn of stevig linnen. A B, De twee stukken, welke het geheel uitmaken in C C bol uitgesneden, en door middel van eenen veter aaneengeregen. In D twee gespen en in E twee riemen, waarmede men de stukken achter op den rug zamengespt.

uit-

Fig. II. De eene *helft* van den *buikband* van ter zijde. C B, Het voorste rond-uitgesnedene gedeelte met een dun doorgeregen veter. D E, twee gespen waardoor de riemen gaan, aan de andere helft vastgemaakt.

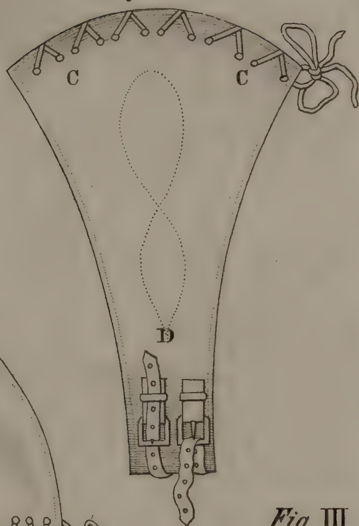
Fig. III, *Kunsttepel* of *kunstspeen* van Wendelstäd, (zie negende voorlezing, bladz 161). A Het stuk kalfsblaas, waaronder in B het stukje spons ter dekking van het bol uitgeslagene plaatje in het bovenste einde van den cilinder C. D. De huid, welke de blaas onder den ring bevestigt.

Fig. IV. Dezelfde kunsttepel van onderen te zien.

Fig. V. Een kunsttepel van zacht hout A De rondgaande draad, welke het leertje B bevestigd, waaraan het kind zuigt.

EER-

Fig. II.

E

A

C

Fig. I.

C

B

D

Fig. III.

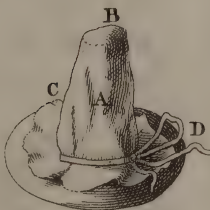

Fig. V.

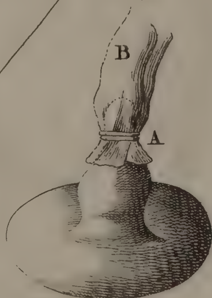
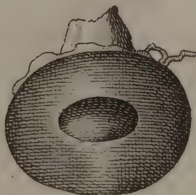

Fig. IV.

EERSTE VOORLEZING.

Over de zwangerheid.

Mijn voornemen is niet, u, beschaafde vrouwen! deze gezondheids-lessen, zonder eenig onderrigt omtrent de zwangerheid, het baren en het kraambed, in handen te geven. Ik kan niet van u vorderen, dat gij mij, op mijn woord, blindelings zult gelooven, en dat bij de op te gevene voorschriften, zonder eenige overweging der gronden, zult navolgen. Hoewel het mij bekend is, dat men als arts niet daarvan altijd verklaring kan geven, wat men iemand te doen of te laten verzoekt, en dat men zich dikwijls in de noodzakelijkheid bevindt om blinde gehoorzaamheid te vorderen; ben ik echter ook niet onkundig, dat men bij beschaafde menschen, die altijd naar het waarom? der geneeskundige regelen vragen, eerder ingang en navolging der opgegevene bevelen te hopen heeft, wanneer men hun de beweegredenen

daartoe voor oogen kan leggen, dan wanneer men eene kindsche gehoorzaamheid van hen eischen moet. Hiervan overtuigd, oordeel ik het noodig, vóór dat ik tot de mededeeling der gezondheids-lessen overga, u zoo veel opheldering over de zwangerheid, het baren en het kraambed te geven, als waarvoor gij, zonder voorafgaande kundigheden, vatbaar zijt, en dan zullen de voorschriften, welke gij als zwangere-, barende- en kraamvrouwen hebt op te volgen als van zelve hieruit voortvloeijen. Ik wil u dezelve niet aanraden; de natuur der zaak zal er voor spreken, en u die als weldadige wetten op dringen.

Wat over het geheel de uitwendig zigtbare ligchaamsbouw aangaat, verschilt het meisje, gedurende de eerste levensjaren, weinig van den jongen; bij beide ontmoeten wij bijna hetzelfde voorkomen, hetzelfde teedere zamenstel der deelen enz., maar hoe meer zij beide tot het tijdperk der huwbaarheid naderen, des te merkbaarder wordt het verschil in hunne gedaante. Alhoewel het meisje meer en langer

het

het aangename en bavallige behoudt, hetwelk den kindschen leeftijd eigen is, bereikt zij echter gewoonlijk vroeger, dan de knaap, het tijdperk der huwbaarheid, en het is omtrent dien tijd, dat het verschil der sekse, zoowel wat het ligchaam, als wat de ziel betreft, duidelijker wordt en meer in het oog loopt. Het meisje is doorgaans kleiner, dan de jongeling; haar hoofd is minder groot, en ronder; het aangezigt kleiner; de hals langer; de schouders smaller; de borst, hoewel minder ruim, staat meer voorwaarts; het lijf is langer; de heupen zijn breeder; de ledematen korter; de huid is blanker, zachter, meer doorschijnend en het daaronder liggende vetweefsel vult iedere holligheid tusschen de spieren op, en van hier die zachte en bevallige ronding der deelen, waaraan het meisje grootendeels hare schoonheid verschuldigd is. Ook ontwaren wij in de werking harer zintuigen eene grootere mate van volkomenheid: want bij haar is het oog levendiger en meer doordringende; het gehoor scherper; de reuk en de smaak fijner en het gevoel levendiger.

Gaat de man in ligchaamssterkte en zielskracht de vrouw te boven. zij overtreft hem

in fijn gevoel, levendige verbeeldingskracht, teedere en duurzame liefde, inschikkelijkheid, geduld en begeerte naar huisselijk geluk. Daarenboven bezit zij eene haar alleen eigene schaam- en vreesachtigheid, doch men kan haar niet altijd vrijspreken van onbestendigheid, ijdelheid en somwijlen wel eens te ver gedrevene ijverzucht.

Zal ik u van de zwangerheid, eene bron van nieuwe en belangrijke verrigtingen in het ligchaam der vrouw, eene duidelijke verklaring geven, dan moet ik vooraf, eenige oogenblikken, uwe aandacht verzoeken voor enkele volstrekt noodige ophelderingen aangaande het maaksel en de werking van sommige deelen in het menschelijk ligchaam, zoowel als over dat gene, wat aan de vrouw alleen en bij uitsluiting eigen is.

De beide holligheden van borst en buik zijn voor het menschelijk ligchaam van zeer groot belang. De eerste bevat de longen, het hart en de daaruit voortkomende groote bloedvaten, en dient derhalve tot opneming der lucht en tot regeling en onderhouding van de omloop des bloeds. De tweede sluit de maag, de darmen en meer andere werktuigen in zich,

en is hoofdzakelijk bestemd om de spijzen en dranken op te nemen en daaruit voedsel voor het geheele ligchaam te bereiden. Beide holligheden brengen derhalve in het ligchaam uitwendige stoffen, welke in deszelfs binnenste te zamenkomen, en waaruit die deelen gevormd worden, uit welken het menschelijk ligchaam bestaat. Bij den man is de borstholte betrekkelijk grooter en ruimer, dan de holligheid van den buik, en daarom is het mannelijk ligchaam in den omtrek der borst en der schouders het breedst. Bij de vrouw is daarentegen de buikholte betrekkelijk ruimer, dan die van de borst, en daarom vindt men ook het goed gevormd vrouwelijk ligchaam in den omtrek der heupen het breedst (1) en in dit opzigt bestaat er tus-
schen

(1) Ziet een getrouw afbeeldsel van de *Venus de Medicis* of van ieder ander vrouwelijk ligchaam, herkomstig uit het oude *Griekenland*, waar men het echte vrouwelijke schoon kende en wist te waarderen, en gij zult het daarbij zoodanig aantreffen, als ik het u gezegd heb. — Zult gij ook nu uwe oorspronkelijke schoonheid miskennen en uw ligchaam door de in vele op-

 zig-

zien de vrouw en den man een groot onderscheid. Bij dezen is de borstholte betrekkelijk grooter en derzelver verrigting, de opneming der lucht, is bij hem ook aanmerkelijker; bij gene integendeel moet het opnemen van voedsel uit de spijzen en dranken aanzienlijker zijn, omdat de buikholte en de daarin bevatte ingewanden grooter zijn. Hoe meer lucht in het binnenste des ligchaams naar de deelen gevoerd wordt, des te harder en vaster wordt de stof; hoe minder lucht zich integendeel bij de chyl, die uit de spijzen en dranken bereid wordt, voegt, des te zachter en weeker zijn de daaruit gevormde deelen. Bij mannen wordt, door middel der ruimere borstholte en der grootere longen, meer lucht ingeademd en naar de inwendige deelen gevoerd, en van hier heeft de man vaster spieren, harder beenderen, enz. De vrouw ademt, wegens hare kleinere longen minder lucht in, en bereidt, uithoofde van hare grootere buiks-ingewanden, meer chyl (melk-

zigten schadelijke keurslijven, enz. nog langer misvormen?

Aanmerking van den Schrijver.

(melksap) en daarom is haar ligchaam weeker en zachter, de omtrekken ronder en schooner en is ook de vrouw tot voortbrenging van een nieuw schepsel geschikt gemaakt.

Reeds in de vroegste jeugd is de grootere werkzaamheid der buiks-ingewanden duidelijk te erkennen. Het meisje groeit sneller en wordt naar ligchaam en geest veel spoediger ontwikkeld, dan de jongen. In geen tijdperk vertoont zich evenwel de sterkere voeding door het darmkanaal duidelijker, dan omtrent het 14—16 jaar, wanneer ook het meisje doorgaans huwbaar wordt. In dezen tijd neemt het vrouwelijk ligchaam in omtrek toe. In alle deelen vertoont zich eene verhoogde werking der levenskracht, en geeft zich een overvloed van inwendige werkzaamheid door de ontwikkeling en opzwelling der zachte deelen te kennen; het oog wordt levendiger, de stem ronder en zuiverder. Voornamelijk echter strekken zich deze verschijnselen van het inwendig verhoogde leven, hetwelk ook in de ziel, gelijk bekend is, veelvuldige veranderingen voortbrengt, tot de borsten en de overige geslachtsdeelen uit. Voorheen waren deze in het vrouwelijk ligchaam, als het ware, in slaap, nu ontwaken

zij uit deze sluimering, worden meer gevoed en tot rijpheid gebragt. Reeds in het 13de, 14de en 15de jaar worden zij tot een hooger leven en tot eene hoogere bestemming gewekt, en dit alleen door meerdere voedzame sappen, welke in het nu ook werkzamere darm-kanaal bereid worden, op te nemen.

Terwijl het ligchaam van het meisje sterk groeit; de zachte deelen zich ontwikkelen; een levendiger rood de wang verft; de borsten opzwellen; de oogen meer vuur verkrijgen, enz., zijn de inwendige geslachtsdeelen niet werkeloos, ook deze nemen niet alleen in omvang toe, maar zij worden ook zachter en bevatten meer bloed en andere vochten, en daardoor worden zij geschikt gemaakt om aan hare hoogere bestemming te beantwoorden. Eene belangrijke verrigting kenteekent deze verandering in de inwendige geslachtsdeelen. Het bloed, dat omtrent dien tijd in groote hoeveelheid naar die deelen gevoerd wordt, droppelt door ons nog niet volkomen bekende oorzaken, iedere maan-maand een langeren of korteren tijd, de kleine bloedvaatjes der baarmoeder, en ontlast zich naar buiten door de schede.

Deze om de 28 of 30 dagen wederkeerende

ont-

ontlasting van bloed, bekend onder den naam van maandstonden, reiniging, zuivering enz. is met uitsluiting van alle dieren, alleen der vrouw eigen, en blijft haar gewoonlijk 30 tot 35 jaren bij. Hoewel zij in het algemeen voor een vrij zeker teeken van vruchtbaarheid worden gehouden, zijn echter het meisje en de zogende moeder, welke daaraan niet onderhevig zijn, of de vrouw, die dit tijdperk als het ware reeds voorbij heeft geleefd, niet altijd voor onvruchtbaar te houden. De naam van maandstonden is geheel en al ongepast, omdat de stand der maan daarop niet den minsten invloed heeft, zoowel als die van zuivering, dewijl het bloed daardoor uit eene, voor het overige, gezonde vrouw ontlast, niet onzuiverer is, noch, onder gelijke omstandigheden, spoediger bederft, dan dat, hetwelk door aderlaten wordt afgetapt.

Wanneer er eene zwangerheid, waarop wij straks wederom terug komen, ontstaat, dan houdt dit maandelijksche bloedverlies gewoonlijk op. Bij sommige vrouwen zijn de stonden ook gedurende de eerste maanden der zwangerheid aanwezig, en zelfs zonder nadeel der gezondheid. Ook bestaan er voorbeelden, dat

vrouwen, welke vroeger geene stonden hadden, eerst gedurende de zwangerheid, daaraan onderhevig waren.

De baarmoeder heeft in het tijdperk, waarin zij het vruchtbeginsel, de kiem opneemt, de grootte van eene langwerpige en een weinig plat gedrukte peer. Hare holligheid is zeer klein, en zoude het Ei slechts korten tijd kunnen bevatten, indien zij zich niet vergrootte. Het omtrent het 14de of 15de jaar weeker en rekbaarder worden der baarmoeder, en de prikkeling door de voortteeling daarin veroorzaakt, laten haar niet lang in denzelfden toestand. De toevloed van vochten vermeerdert, wordt nu aanmerkelijk, de holligheid der baarmoeder begint niet alleen ruimer, maar zij zelve ook in hare zelfstandigheid dikker en in haren omtrek grooter te worden; en zij wordt daardoor in staat gesteld om de vrucht te kunnen bevatten, te voeden en tot rijpheid te brengen. Gelijk bekend is, duurt de zwangerheid bij den mensch 10 maan-maanden, 40 weken of 280 dagen, en in dien tijd neemt de baarmoeder zoodanig in omtrek toe, dat zij niet alleen bijna de geheele buikholte opvult, maar ook derzelver spieren en bekleedselen aanmer-

merkelijk buitenwaarts uitzet. Tegen het einde van dezen tijd heeft de vrucht doorgaans een gewigt van 3, 4 ja tot 5 Nederlandsche ponden, en eene lengte van omtrent eene halve Nederlandsche el, of 5 palmen.

Zonder het bestaan van zekere werktuigen, welke bestemd zijn, zoowel tot voeding der vrucht, als tot wederkeerige doorlating der voedzame sappen tusschen deze en de moeder, ware de groei en de ontwikkeling der kiem onmogelijk. Daarom vormen er zich, spoedig na het ontvangen, de zoogenaamde moederkoek en de vliezen. Deze hebben, zoo lang zij ongeschonden zijn, de gedaante van een hoender- of ganzen-ei, en bevatten de vrucht en het haar omgevende vruchtwater. De moederkoek bestaat hoofdzakelijk uit een weefsel van bloedvaten, die zoowel uit de baarmoeder, als uit de vrucht hunnen oorsprong nemen. Dezelve dient niet alleen om de vrucht door de navelstreng voedzame sappen toe te voeren; maar ook, om de overblijfsels daarvan langs denzelfden weg wederom optenemen en terug te voeren.

Dit is het echter niet alleen, hetwelk de zwangerheid tot zulk eene belangrijke verrigting maakt.

maakt. De verhoogde werkzaamheid, die in de baarmoeder plaats vindt. deelt zich ook aan andere deelen des ligchaams mede. Dit geldt vooral omtrent het hoofd, de maag en de darmen, en dit is des te meer het geval, hoe gevoeliger de zenuwen zijn. De baarmoeder staat met het spijskanaal en de hersenen in de naauwste betrekking, en alles, wat in deze gebeurt, gaat in gene over; van hier alle die ziekteverschijnselen, waarmede de meeste zwangere vrouwen gekweld worden. Ik herinner u hier slechts aan de misselijkheid, het braken, den zonderlingen eetlust, den onrustigen slaap, de schrikbarende droomen, den trek naar slaap, de pijnen in onderscheidene deelen, b. v. in de tanden enz., om u daarop opmerkzaam te maken, ofschoon gij alle deze toevallen, of reeds beter kent, of mogelijk in het vervolg beter zult leren kennen, dan ik in staat ben u dezelve te beschrijven. Ik gevoelde mij evenwel gedrongen u deze waarschuwing te geven, opdat gij u, uit hoofde der ziekelijke verschijnselen, niet voor wezenlijk ziek zoudet houden, noch in het algemeen de zwangerheid voor eene ziekte zoudet aanzien, hetwelk, hoewel te onregt, maar al te dikwijls het geval is. Vele

zwan-

zwangere vrouwen verbeelden zich ziek te zijn, leven daarom in zorg en vrees, en verliezen hare vrolijke stemming der ziel. Al deze ziekelijke verschijnsels, welke door de zwangerheid veroorzaakt worden, verdwijnen wederom van tijd tot tijd, wanneer het ligchaam aan de verhoogde werking van vele derzelver werktuigen gewoon is geworden, en meestentijds behoeft men, om dezelve te verminderen, geene geneesmiddelen te gebruiken; want deze helpen, wanneer men daartoe al eens zijne toevlugt mogte nemen, in vele gevallen niets.

Nu zijn wij gekomen tot de beantwoording eener belangrijke vraag: *wanneer kan zich de vrouw voor zwanger houden?* omdat, zonder de kennis van wezenlijke zwangerheid, de inachtneming van de optegevene gezondheids-lessen niet altijd doelmatig zoude zijn. Vele uwer zullen daaromtrent geen onderrigt behoeven, maar uit de veranderde stemming des ligchaams en der ziel; uit onderscheidene ziekelijke verschijnsels; uit het weg blijven der stonden, en, in het algemeen, uit een zeker niet wel te beschrijven gevoel, kort na het ontvangen, kunnen weten, dat zij zwanger geworden zijn. Vele zijn intusschen zoo onkundig, en in dit

op-

opzigt zoo achteloos omtrent zichzelve, dat zij van de eerste teekens der zwangerheid niets hebben opgemerkt, noch zeggen kunnen, wanneer de stonden hebben opgehouden, en voor deze oordeelen wij het niet onnut, hier de teekens van zwangerheid op te geven.

Tot mijne smart kan ik u evenwel geen zeker en onbedriegelijk kenteeken opnoemen, hetwelk terstond na het ontvangen, zekerheid geeft, dat gij zwanger zijt. Gij kunt echter vrij zeker besluiten, dat gij u in gezegende omstandigheden bevindt, wanneer de stonden niet meer verschijnen en daarbij geene ziekte plaats heeft, noch er op volgt; wanneer er kleine u ongewone onpasselijkheden ontstaan, als: kiespijn, pijn in het hoofd, misselijkheid, braking, vooral des morgens onder of na het opstaan, vermoeidheid, een gevoel van zwakte door het geheele ligchaam, te groote gevoeligheid der zenuwen, duizeligheid, onrustige slaap, ongewone trek naar spijzen, die u vroeger tegenstonden, en omgekeerd; verandering van kleur der huid, bleeke gezigtsverf, uitslag op het voorhoofd, zuchtige zwelling der voeten en dergelijke meer; — wanneer het onderlijf allengs opzwelt, deze zwelling van het lijf en

in den omtrek der heupen steeds toeneemt; voorts de borsten, onder kittelende of stekende pijnen, opzwellen; blaauw gekleurde aderen door derzelver huid heenschijnen; de tepels beginnen uit te zetten; daaruit van tijd tot tijd een melkachtig vocht droppelt; de bleekroode ring, welke haar omgeeft, donkerer van kleur wordt; wanneer u de voormaals geliefde bezigheden tegenstaan, uw gewoon karakter verandert, zich als het ware omkeert; de meest gezochtste genietingen, naar ligchaam en ziel, niet meer aangenaam zijn, zelfs tegenstaan, en in één woord, wanneer uw geheele ligchaam als verandert schijnt. Het zekerste teeken der zwangerheid is de beweging der vrucht, welke gij echter vooral niet moet verzwaren met de bewegingen van het darm-kanaal door wormen of winden veroorzaakt. Ten einde u voor deze verwisseling in acht te nemen, is het noodig, dat gij naauwkeurig op u zelve let om iedere beweging der darmen van die der vrucht te onderscheiden. De laatste wordt in de 17de, 18–20ste week na de bevruchting, dat is omtrent de helft der zwangerheid, eerst als strijkende, huppelende en zwak kloppende slagen in het onderlijf gevoeld. In het vervolg van

tijd,

tijd, vooral tegen het einde der zwangerheid, worden deze slagen sterker, merkbaar menigvuldiger en niet ongelijk aan eenen zachten snellen stoot van een hard ligchaam, zoodat de zwangere vrouw daarvan dikwijls weinig rust gelaten wordt. Die bewegingen integendeel, welke door het darmkanaal worden voortgebragt, zijn op verre na niet zoo scherp en stekende, maar meer golvende, draaijende of zamentrekkende, en kunnen van ieder gemakkelijk onderscheiden worden, wanneer men er behoorlijk acht op geeft. Men onderscheidt dezelve het best van de beweging der vrucht, door in den morgenstond met eene koude hand op het onderlijf der met opgetrokkene beenen op den rug liggende vrouw, bij herhaling zachtkens te drukken, wanneer men de laatste duidelijk kan gevoelen en waarnemen.

Al de hier opgetelde kenteekens der zwangerheid, de beweging van de vrucht uitgezonderd, zijn onzeker en bedriegelijk, en men kan slechts dan met eenige waarschijnlijkheid hiertoe besluiten, wanneer vele van dezelve tegelijk of beurtelings aanwezig zijn: uit de tegenwoordigheid van een enkel teeken kan men echter geen zeker besluit opmaken. Wanneer, bij voorb.

de

de stonden achterwege blijven; het onderlijf niet opzwelt; van de genoemde veranderingen in de borsten en van de ziekelijke verschijnsels in het geheele ligchaam niets bespeurd wordt, dan bestaat er geene zwangerheid, maar de stonden-vloed wordt door eene andere oorzaak terug gehouden. Wanneer het onderlijf opzwelt, de maandelijksche bloed-ontlastingen geen plaats hebben; zich in den gezwollen buik geene bewegingen der vrucht, maar hevige pijnen en andere daaruit voortspruitende belemmerende verrigtingen laten gevoelen; wanneer mogelijk het opzwellen van het onderlijf te spoedig en in te korten tijd geschiedt, dan kan men zeker daarop rekenen, dat er geene zwangerheid, maar eene ziekte aanwezig is. Daar het hiermede zoodanig gelegen is, wordt het dikwijls voor u zeer moeijelijk, of ook wel geheel en al onmogelijk te bepalen, of gij al dan niet zwanger zijt, voor dat de beweging der vrucht waargenomen kan worden. In zoodanig geval zoude ik u, ter wegneming dezer lastige onzekerheid, aanraden, de hulp van eenen arts of vroedmeester in te roepen.

Voor dat ik u den leefregel voor zwangere

vrouwen opgeef, moet ik met u over de zoogenaamde tijdrekening spreken. Iedere zwangere heeft er belang bij te weten hoe lang zij in dien toestand verkeerd en wanneer zij de verlossing te wagten heeft. Dat de zwangerheid bij den mensch 260 dagen duurt, zal ik niet weder behoeven te herinneren. Iedere vrouw die den tijd, waarop zij ontving, heeft opgemerkt, kan rekenen, dat zij een weinig langer of korter, dan 260 dagen daarna zal bevallen. Slechts weinige weten den tijd naauwkeurig op te geven, wanneer zij zwanger zijn geworden, en voor deze is het noodig de andere kenteekens te leeren kennen, om den tijd der aanstaande verlossing te kunnen bepalen; voor de zoodanige is het achter blijven der stonden het tijdstip, waaruit zij het einde der zwangerheid kunnen voorzeggen. Men rekent gewoonlijk van den tijd af, waarop de stonden het laatst aanwezig geweest zijn, en bepaalt het begin der verlossing in de 42ste week daarna, omtrent dat tijdstip of wat later, wanneer dezelve, na 9 malen weggebleven te zijn, voor de 10de maal verschijnen moesten, omdat men kan aannemen op den 8sten of 14den dag na derzel-

ver

ver laatste verschijning zwanger te zijn geworden. Intusschen zijn er ook vrouwen, die op hare gewone zuiveringen zoo weinig acht geven, dat zij niet weten, wanneer dezelve aanwezig geweest zijn, noch wanneer zij wederom te voorschijn zullen komen, en voor deze is ook de opgegevene manier van berekening onbruikbaar. De zodanige moeten de eerste beweging der vrucht te hulp nemen en van dien tijd af aan, waarop zij dezelve voor het eerst ontwaren, het einde der zwangerheid leeren bepalen. Daar nu, zoo als reeds gezegd is, het kind zich in de 17, 19—20 week na de bevruchting voor het eerst beweegt, kunnen zij rekenen, dat de zwangerheid, van dien tijd af aan, nog 21—23 weken duren zal. Zoo wel bij deze, als bij de vorige manier van berekenen, is echter eene mistelling van 8 of 14 dagen onvermijdelijk, en de zoodanige onder u, die genoodzaakt zijn tot deze berekeningen toevlugt te nemen, moeten zich naar dit verschil schikken.

Vatten wij nu wederom kortelijk alles bij een, wat wij zoo aanstonds voorgedragen hebben, en stellen wij ons de zwangerheid in een kort bestek voor oogen, dan vertoont zij zich aan

ons: *als een verhoogd leven der baarmoeder en der daarmede in verband staande deelen, waardoor de vrucht* niet alleen gevormd en gevoed, maar ook *derzelver geboorte* mogelijk gemaakt en bepaald wordt.

TWEE-

TWEEDE VOORLEZING.

Over den leefregel voor zwangere vrouwen.

Alle lessen, welke men zwangere vrouwen tot bewaring harer eigene gezondheid en die der vrucht kan opgeven, zijn in de volgende woorden bevat: *Eene zwangere vrouw zij matig in alles wat zij ook onderneme, in eten en drinken, slapen en waken, in arbeid en rust, en houde zich steeds in eene kalme gemoedsgesteldheid, zoo wel bij vrolijke als droevige voorvallen.* Niets overdrijve zij, zelfs in het in acht nemen van haren leefregel ga zij niet te ver, en wanneer zij al genoodzaakt ware, om een strikt diëet te houden, volge zij dan hetzelve vooral doelmatig. Niets is voor zwangere vrouwen nadeeliger, dan eene angstige begeerte naar gezondheidsvoorschriften en overdrevene navolging derzelve. De zwangerheid is geene ziekte, zij brengt het ligchaam alleen in eenen geprikkelden toestand, en daarom

 moe-

moeten zij omtrent haren leefregel niet te angstig noch te bezorgd zijn, wanneer zij zich daardoor geen nadeel willen berokkenen of ziek maken. Wij zullen evenwel dien geheelen leefregel voor zwangere eenigzins uitvoerig doorloopen, dewijl deze voorlezing eenig en alleen daartoe bestemd is.

Het genot der zuivere en frissche lucht, wordt door de zich zwangere bevinde vrouwen, al te veel verwaarloosd; en evenwel is het zoo onontbeerlijk voor de gezondheid. De zwangere vrouwen, vooral die in groote steden wonen, waarin de lucht meest altijd door schadelijke dampen verontreinigd is, gedragen zich niet goed, wanneer zij weinig uitgaan. Meestentijds verontschuldigen zij zich daarmede, en wel voornamelijk die, welke de verlossing nabij rekenen, dat de vrije lucht haar niet goed bekomt, en het genot daarvan verbitterd wordt door groote moeijelijkheid in het gaan. Alhoewel dit in vele gevallen waar moge zijn, moeten zij daarom echter het wandelen niet geheel en al opgeven. Bij goed weder en eene heldere lucht, ga de zwangere, zoo mogelijk, dagelijks twee keeren, voor- en na den middag, uit, en geniete de vrije lucht, ten minste telkens een uur lang; kan deze tijd ver-

 lengd

lengd worden, dan is het voor hare gezondheid des te beter. Zoo integendeel het weder slecht, regen- en stormachtig, of de lucht koud en vochtig is, zoo als gewoonlijk des avonds laat en bij nacht, dan is zij voor haar meer na- dan voordeelig, en moet het uitgaan vermeden worden. Het is niet voldoende, dat de zwangere alleen buiten 's huis zuivere lucht inademe, zij moet dezelve in hare woning ook zuiver zoeken te houden. Zij late derhalve bij goed weder, meermalen op den dag, de buitenlucht een' vrijen toegang tot haar woonvertrek, en zorge er voor, om daaruit alles te weren, wat de lucht verontreinigen kan, als: gezelschap van vele menschen, gedoofde kolen, sterk riekende bloemen enz.; ook is het voor haar nadeelig in een vertrek te wonen of te slapen, waarvan de muren onlangs gemetseld of met kalk bestreken en de wanden nieuw geverfd zijn. Daarenboven moet zij op de warmtegraad (*temperatuur*) der lucht in het vertrek letten, daar, voor zwangere, eene te groote hitte, zoowel als eene te sterke koude schadelijk is. Vooral zorge zij ook daarvoor, dat de *temperatuur* in het woonvertrek niet eensklaps verandere, de lucht daarin bij voorbeeld des win-

winters, door het stoken in den kagchel, niet te spoedig noch te sterk verhit worde.

[Behoort de mensch over het algemeen in ieder tijdperk des levens en in elke omstandigheid, waarin hij zich bevindt, een' zekeren regel bij het gebruik van spijs en drank in acht te nemen, vooral betaamt deze voorzorg der zwangere vrouw. Daar na eene bevruchtiging de maandstonden gewoonlijk achterwege blijven, en de téedere kiem of nog kleine vrucht, in de eerste maanden, op verre na niet zoo veel voedzame sappen tot derzelver groei en ontwikkeling noodig heeft, als er te voren door de stonden ontlast werden, moet er, zoo als van zelven spreekt, gedurende dit tijdperk, in het ligchaam van eene voor het overige gezonde vrouw, een overvloed van sappen, volbloedigheid ontstaan. Indien wij ons niet bedriegen, verwekt de natuur, steeds wijs in hare bedoelingen, daarom in het begin der zwangerheid, een afkeer van vele en vooral voedzame spijzen, ja dikwijls, wanneer aan dezen wenk geen gehoor wordt gegeven, walging en braking, om daardoor te beletten, dat de voedzame deelen van het genoten voedsel niet uit de ingewanden in het bloed worden opge-

no-

nomen, en alzoo de reeds voorhandene overvloed van hetzelve vermeerderen. Nadat de zwangerheid eenigen tijd heeft geduurd, verminderen de afkeer van spijs en de braakzucht ook doorgaands langzamerhand; de vrucht neemt nu meer voedsel tot zich, de voorraad van teruggeblevene sappen is verteerd, en de zwangere behoort nu, om zichzelve te voeden en hare vrucht tot rijpheid te brengen, telkens in geringe hoeveelheid, die spijzen te gebruiken, welke veel voedzame deelen bevatten en gemakkelijk te verteren zijn; eensdeels, omdat de maag wegens de uitzetting van het onderlijf niet veel voedsel tegelijk kan bevatten; anderdeels, omdat zij zich doorgaans niet in staat bevindt moeijelijk verteerbare spijzen te verduren.]

Voor de zoodanigen onder u, die arm aan bloed en zwak van ligchaam zijn, passen derhalve die spijzen, welke uit vleesch en voedzame toespijzen bereid worden. Onder de eerste tellen wij de fijne vleeschsoorten en visschen, als: kalfsvleesch, hoenders, duiven, wildbraad, eijeren; baars, zalm, tarbot enz. Het gebruik van gezouten en gerookt vleesch is der zwangere minder aan te raden, omdat

het door zout en rook, hard en moeijelijk te verteren wordt. Tot de toespijzen, welke daarbij gebruikt kunnen worden, brengen wij: gort, grutten, rijst, gierst, sago en en dergelijke: aardappelen en spinagie staan wij alleen in geringe hoeveelheid toe. Andere toespijzen uit het plantenrijk, als: kool, rapen, appelen enz. passen voor zwangere vrouwen minder, omdat zij weinig voedzame deelen bevatten, niet ligt te verteren zijn en dikwijls winden veroorzaken, waardoor niet zelden veel ongemaks ontstaat. Beter bekomen doorgaands haar onder u, die bloedrijk of van een galachtig temperament zijn, jonge groenten en fruit, dat rijp is, als: wortelen, peren, abrikozen, kersen enz., en wel vooral des zomers. — Behooren zwangere vrouwen zich van winderige spijzen te onthouden, niet minder moeten zij zich voor de zoodanigen mijden, welke bekend staan, dat zij de afscheiding en de lozing van het water vermeerderen: hiertoe behooren de selderij, peterselie, uijen, spergie enz., om niet daardoor tot eene miskraam of te vroegtijdige verlossing aanleiding te geven, en dit geldt vooral die uwer, welke eerst sedert kort zwanger zijn geworden en reeds eens of meer-

ma-

malen te vroeg zijn bevallen, of eene miskraam gehad hebben.

Wat de dranken aangaat, hierin rigte zich de zwangere naar hare gewoonte en vorige levensmanier, Die aan eene matige hoeveelheid wijn of bier gewoon zijn, kunnen daarbij gedurende de zwangerheid blijven; ook zij, die zich te voren bij water te drinken wel bevonden, mogen zich daarbij houden; deze zij echter aangeraden, om tot het gebruik van een weinig goed ligt bier of van wijn over te gaan, wanneer zij eenige zwakte in het geheele ligchaam of in de spijsverterings werktuigen bespeuren. Vrouwen aan koffij gewoon, kunnen ook deze in de zwangerheid voortgebruiken, wanneer er slechts voor gezorgd wordt, dat zij dezelve met mate drinken: want de koffij wordt gemeenlijk daardoor nadeelig, dat zij in te groote hoeveelheid gedronken wordt. Koffijboonen', die sterk gebrand en als verkoold zoo wel als derzelver plaatsvervangers, gebrande erwten, gerst, enz. zijn af te keuren, dewijl de laatste datgene niet bevatten, wat de koffij tot een aangenaam en zacht opwekkend middel maakt, en de eerste, door de aan hare oppervlakte zigtbare gebrande olij, te sterk prikkelend

lend en nadeelig op het ligchaam werken, vooral indien derzelver aftreksel des avonds of tegen den nacht gedronken wordt, wanneer het veelal angst, onrust en slapeloosheid te weeg brengt. Hoe gaarne ik ook der zwangere vrouwen het gebruik van goed bereide koffij toesta, kan ik evenwel de thee, vooral de groene en zoo als zij gewoonlijk gedronken wordt, niet aanbevelen. Vele drinken deze op hare gewone theevisites te slap en in te groote hoeveelheid, en vullen de maag met te veel warm water op. Smaakt haar evenwel een matig sterk aftreksel van zwarte thee met melk en suiker niet, of bevinden zij zich daarbij niet wel, dan raden wij haar aan zich van dezen drank te onthouden. — Daar er zwangere vrouwen zijn, die van de beste en voor haar doelmatige spijzen en dranken walgen en een afkeer hebben, zij haar geraden naauwkeurig te letten op diegene, welke haar nuttig zijn, en welke zij best verdragen kan, en zich alsdan daarbij zoo lang te houden, tot dat hare natuur, als het ware, verandert, de walging en afkeer verdwijnen. Men zorge evenwel den wezenlijken afkeer voor sommige spijzen en dranken in de zwangerheid niet te verwisselen, met die ingebeelde lusten

of

of dwaze begeerten naar deze of gene spijzen; ja zelfs na schadelijke dingen waaraan zwangere vrouwen zich zoo dikwijls overgeven, want de stelling, welke doorgaans wordt aangevoerd, is valsch, dat namelijk: zoodanige lusten, als bij voorbeeld: het verlangen naar de zonderlingste spijzen, enz. bevredigd moeten worden.

Ook de kleeding van zwangere vrouwen verdient eene bijzondere overweging. Deze moet zoodanig ingerigt zijn, dat zij het ligchaam tegen de koude beschermt, doch men moet daarbij opletten, dat zij geen deel des ligchaams op eene nadeelige wijze drukt of knelt. Over het geheel genomen, kleede men zich iets warmer gedurende zwangerheid, dan buiten dezelve, omdat het ligchaam in dien toestand doorgaans gevoeliger is voor de veranderingen van de *temperatuur* der lucht, doch men schikke zich hierin vooral naar het saizoen en den oord, waarin men zich ophoudt; want de herfst en winter, zoo wel als eene woonplaats op het land en zeeplaatsen, vorderen warmer kleeding, dan de lente of zomer en het verblijf in eene digt bebouwde landstad. De dwaze gewoonte van vele zwangere, die

om aan de mode te gehoorzamen, armen, hals en boezem bloot blijven dragen, is zeer nadeelig; krampen, pijn, hoest en andere ongesteldheden meer, vinden daarin haren oorsprong. Het dragen van naauwe onderkleederen, als keurslijven, corsetten, enz. welke de borst en het onderlijf drukken, zijn zeer schadelijk. De borsten worden daardoor in hare ontwikkeling en groei belemmerd, met dat gevolg, dat het zog daarin na de bevalling in het geheel niet of slechts spaarzaam afgescheiden wordt; ontsteking en verzwering in die deelen ontstaan, en het kind de platte en ingedrukte tepels niet kan vatten, zoodat het zogen veelal om die redenen moet gestaakt worden. Wordt het onderlijf op die wijze gekneld en in een geperst, dan ontstaan er moeijelijke en benaauwde ademhaling, beklemming in de borst, gebrekkige spijsvertering, flaauwten enz.; terwijl de vrucht in hare groei en ontwikkeling verhinderd, niet zelden te vroegtijdig, dood of ten minste zeer zwak ter wereld komt. Geen deel des ligchaams vordert evenwel, ten opzigte der kleeding, zoo zeer de zorg der zwangere, dan het onderlijf; het is de werkplaats der zwangerheid, en wordt door

de

de steeds in omtrek toenemende baarmoeder van tijd tot tijd meer uitgezet, en het is derhalve noodig, dat de zwangere daarnaar de kleeding inrigte. Om de lastige drukking der rokken op de heupen en het onderlijf voor te komen, maken sommige gebruik van breede, kruiswijs over de schouders geslagene, rekbare banden, (*elastique bretelles*) hetwelk gemakkelijker en zonder nadeel geschieden kan. Voor zeer doelmatig houd ik het, wanneer zij zich, in dien toestand, van eenen goed ingerigten buikband bedienen, die het onderlijf niet alleen tegen de koude beschermt, maar ook in staat is om den last van het dragen des uitgezetten buiks te verligten. Men raadt hiertegen aan om den buik met een servet of wat nog beter is met vlaggedoek te omwinden. De beste en meest doeltreffende zamenstelling van eenen buikband is deze, wanneer men een stuk leder, flanel of stevig linnen, dat breed is en ruim om het lijf past, in twee helften verdeelt, welke daar, waar zij van voren op den zwangeren buik te liggen komen, bol uitgesneden zijn, zoodat zij zamengevoegd, van binnen eene holligheid vormen, die om het uitgezette on-

onderlijf past. In de randen van het voorste bol uitgesnedene einde, make men wederzijds vetergaten en rijge door eenen band beide gedeelten aan een, opdat zij zich in de onderscheidene tijdperken der zwangerheid des te beter naar de welving van het onderlijf zouden kunnen schikken en voegen. Achter op den rug binde of gespe men de schuins afgesnedene einden zoo stijf noodig te zamen, en ondersteune alles nog, des verkiezende, door een' over den schouder geslagenen draagband (zie Fig I en II). Voor geene zwangere is evenwel zulk een band noodzakelijker, dan voor diegene, welke eenen zoogenaamden hangbuik of een sterk overhangend onderlijf hebben. Is het dragen van broeken der vrouwelijke sekse in het algemeen en vooral der zwangere vrouw aan te bevelen, nog meer is dit haar, die zich in dien toestand van den bovengenoemden band niet wil bedienen, omdat in de laatste helft der zwangerheid, de kleederen door den vooruitstekenden buik te ver van het onderlijf, dijen en beenen hangen, dan dat zij die deelen behoorlijk tegen de koude kunnen beschermen. Door het te stijf dragen der kousenbanden ont-

staat

staan dikwijls de zoo lastige krampen in de onderste ledematen, opzetting der bloedvaten, aderspatten en zuchtige zwelling der beenen.

Voor ieder mensch zijn beweging en rust twee zeer belangrijke zaken en niemand kan eene duurzame gezondheid genieten, zonder dat deze elkander beurtelings in eene behoorlijke orde vervangen. Dit ziet ook op u zwangere vrouwen! en wij gevoelen ons daarom gedwongen hierover wat uitvoerig met u te spreken. Meestal gevoelt de zwangere meer neiging tot rust, dan tot werkzaamheid, en wanneer zij aan deze inspraak gehoor geeft, zal zij een groot gedeelte van den dag in rust doorbrengen. Veel zitten is haar evenwel zeer nadeelig: want daardoor wordt niet alleen het onderlijf te veel gedrukt, maar ook de ontwikkeling en de groei der vrucht verhinderd. Minder nadeelig, maar toch altijd schadelijk is voor zwangeren het langdurig te bed of op eene sopha liggen, omdat daardoor het ligchaam traag en vele van deszelfs verrigtingen, vooral de spijsvertering, verzwakt worden. Zij kunnen daarom, betrekkelijk beweging en rust, de maat het best treffen, wanneer zij, gedurende de zwangerheid, niet veel langer rusten, dan zi

te voren gewoon waren, en zij met hare bezigheden, indien de krachten zulks toelaten, ook bijna even zoo lang, als vóór dezen blijven voortgaan. Er behoort echter meer tot het houden van een goeden leefregel, dan tusscheu beweging en rust, wat de hoevoeheelheid aangaat, de maat te houden. Het is voor iedere zwangere vrouw eene zeer belangrijke vraag: welke ligchaamsbewegingen en dagelijksche bezigheden zijn voor mij nadeelig, welke voordeelig? Wij zullen trachten deze zoo kort mogelijk te beantwoorden.

De vrucht welke iedere zwangere bij zich draagt, is door broze en teedere bloedvaten met de baarmoeder vereenigd. Deze bloedvaten breken of scheuren zeer ligt, wanneer het ligchaam en vooral het onderlijf of geschokt of sterk bewogen wordt. Eene zoodanige verbreking of scheuring dezer bloedvaten is echter zeer nadeelig: want daardoor ontstaat niet alleen eene uitstorting van bloed, hetwelke zich meestentijds door de scheede naar buiten ontlast, maar ook geeft dit dikwijls aanleiding, dat de vrucht, in welk tijdperk der zwangerheid ook, uitgedreven, dat is: geboren wordt; daarom moeten zwangere zich voor iedere beweging

wach-

wachten, die het ligchaam en vooral het onderlijf schokt: als springen, dansen, rijden, te paard of in een wagen, die sterk stoot, enz. Mij zijn onderscheidene vrouwen bekend, die, na onvoorzigtig uit eene koets gesprongen te zijn, eensklaps en onverwachts door eene sterke bloedvloeijing overvallen werden en zelfs spoedig daarna hare vrucht moesten verliezen. Dat voor het overige elke zwangere zich voor uitwendige beleedigingen, als slaan, stooten in acht moet nemen, zal even zoo weinig herinnering behoeven, als dat zij zich niet aan spoedig vermoeijenden en te veel inspanning vorderenden arbeid behoort over te geven.

De beste beweging voor eene zwangere vrouw is dagelijks bij goed weder eene wandeling in de vrije lucht en in het open veld. Het rijden in een' wagen kan dan alleen toegestaan worden, wanneer de weg effen is, het rijtuig in riemen hangt of op veeren rust en weinig stoot. Het varen in een schip is onschadelijk bij stilte en wanneer het water effen is. Ik zou echter geene zwangere vrouw aanraden zich op zee te begeven, uit vrees van door harden wind of door eenen storm overvallen te worden; want door het slingeren en stooten van een vaartuig

worden bij vele de zoo lastige toevallen der zeeziekte geboren, waardoor maar al te dikwijls eene miskraam of te vroegtijdige bevalling pleeg te ontstaan. Heeft men daartoe gelegenheid, dan is het zachte schommelen niet af te raden, indien daardoor geene duizeling of misselijkheid ontstaat.

Bij dit alles, wat wij over beweging en rust gezegd hebben, kunnen wij ons niet weêrhouden nog eene waarschuwing te voegen. Vele vrouwen, vooral die uit de hoogere standen, en wel het meest de jong gehuwde, brengen, door zich ook gedurende de zwangerheid aan de echtelijke omhelzingen over te geven, niet alleen veel nadeel aan hare gezondheid toe, maar geven ook daardoor dikwijls aanleiding tot eene te vroegtijdige geboorte der vrucht. Het is daarom altijd nuttig, dat zwangere vrouwen zich van de huwelijksgemeenschap onthouden; wanneer dezelve met de meest mogelijke rust en met het sparen van den zwangeren buik geschiedt, is zij echter minder nadeelig. Indien men het eerste ook niet altijd in acht neemt, zal men toch best doen daarbij op het laatste te letten.

Alles, wat wij der zwangere aangaande beweging

ging en rust des ligchaams hebben aangeraden, willen wij ook op den geest toegepast hebben; daarom mijde de zwangere zich voor alle schokkende gemoedsbewegingen en hevige hartstogten, dewijl zij niet alleen voor het geheele ligchaam schadelijk zijn, maar ook tot eene te vroegtijdige bevalling aanleiding kunnen geven.

Er zijn sommige vrouwen uit den beschaafden stand, die zich ook, gedurende hare zwangerheid, aan zoodanige letteroefeningen overgeven, waarbij vele inspanning van den geest vereischt wordt, en dit is in meer dan één opzigt nadeelig voor de gezondheid. Verlangen zij echter, in oogenblikken van verpoozing harer huisselijke bezigheden, een boek in handen te nemen, dat den geest aangenaam bezig houdt en vervrolijkt, daartegen heb ik niets in te brengen. Boven alles nadeelig zijn haar de zoogenaamde ter nederdrukkende hartstogten, als vrees, droefheid, verdriet, schrik, enz. die de gezondheid ondermijnen en het ligchaam verzwakken. Dit zelfde geldt ook omtrent eene te levendige verbeeldingskracht, welke maar al te dikwijls bij zwangere vrouwen wordt aangetroffen; want niet zelden beelden zij zich in, dat het kind, waarvan zij zwanger zijn, niet

goed gevormd, en aan het een of ander dier gelijk zij, en stellen zich zeer levendig en als zeker voor den geest, dat de verlossing voor haar ongelukkig zal afloopen, en dergelijke dingen meer, en leven daardoor in eene gedurige vrees voor datgene, wat komen zal. Alles, wat zulke onaangename indrukken kan veroorzaken, moet derhalve met de meeste zorg van de zwangere verwijderd worden; integendeel zoeke men bij haar eene opgeruimde, vrolijke en zorgelooze stemming der ziel aan te kweeken en te onderhouden, want dit heeft niet alleen op de zwangerheid, het baren en het kraambed, maar vooral op de vorming, groei en geheel het volgende leven van het kind den grootsten invloed.

Ook is het waken en slapen, voor het menschelijke geslacht in het algemeen, en in het bijzonder voor de zwangere vrouw van het grootste belang. Ook zij behoort hierin niet van den gewonen regel af te wijken. Zij die zwanger zijn en te lang slapen, maken zich traag en loom; zij daarentegen, die te weinig rusten, vermoeijen zich te veel en maken hare zenuwen al te gevoelig. Men kan echter over het algemeen aannemen, dat eene zwangere vrouw, alle

24 uren, zonder nadeel voor hare gezondheid, 1 à 2 uren meer slaap verdraagt, dan eene niet zwangere. Daar nu een geruste slaap zeer verkwikkend en tevens het beste middel ter versterking is, moet zij alle middelen aanwenden, om zich dien eigen te maken, en dit kan veelal geschieden, wanneer zij, telkens niet te laat in den avond, eene spaarzame maaltijd gebruikt; zij zich steeds in eene vrolijke en kalme gemoedsgesteldheid tracht te houden; zij over dag van eene matige ligchaamsbeweging gebruik maakt, en zij zich in eene ruime luchtige slaapkamer vroegtijdig ter rust begeeft. Ook de nachtkleeding en de houding, welke zij in het bed aanneemt, brengen hiertoe veel bij, en moeten daarom zoo ongerigt zijn, dat het onderlijf daardoor op geenerhande wijze gedrukt of gekneld wordt.

Hiermede nu het belangrijkste over den zwangeren toestand; over het genot der vrije lucht; over het gebruik van spijs en drank; over kleeding, beweging, rust, waken en slapen afgehandeld hebbende, blijven er nog eene menigte zeer noodzakelijke leefregels over, waarvan wij u niet onkundig kunnen laten, — doch hierover in de volgende voorlezing.

DERDE VOORLEZING.

Vervolg der leefregels voor zwangere vrouwen.

Het zijn de borsten der vrouw, welke na de geboorte van het kind, deszelfs voeding moeten overnemen; en werwaarts ook na de verlossing de voedzame sappen gevoerd worden, welke gedurende de zwangerheid aan de baarmoeder en van daar der vrucht ten deel werden. Tot deze belangrijke verrigting, de afscheiding van het zog, worden zij reeds in de zwangerheid voorbereid. De melkvaten, welke zij bevatten, ontwikkelen zich gedurende dien tijd, en beginnen dikwijls reeds in de laatste weken, een melkächtig vocht af te scheiden. Daarom zwellen ook de borsten op, nemen meer en meer in omtrek toe, en dit behooren de zwangere door hare kleeding niet te verhinderen; maar moeten veelmeer deze uitzetting der borsten bevorderlijk zijn, en dit kunnen

nen zij door derzelver bedekking zoodanig inrigten, dat zij, aan den eenen kant, niet gedrukt of bekneld; en aan de andere zijde, niet aan koude bloot gesteld worden, dewijl beide zeer nadeelig is. Daar bij de meeste vrouwen de tepels te zacht, te veel ingedrukt en te klein zijn, moeten zij tegen het einde der zwangerheid er op letten, om deze gebreken te verbeteren, omdat anders het zogen daardoor zeer moeijelijk wordt: zijn de tepels te klein, dan is het kind niet in staat dezelve te vatten; zijn zij integendeel te zacht, dan worden zij zeer ligt raauw gezogen; en het borst geven wordt of buitengewoon pijnlijk, of moet daardoor geheel en al opgeschort worden. Te kleine of ingedrukte tepels vergroot men het best en maakt hen tot het uitzuigen bekwamer, wanneer men dezelve 4 of 6 weken vóór de bevalling door middel van een zuigglas of eene gewone tabakspijp 4 — 6 keeren daags buitenwaarts laat uitzuigen.

Dikwijls bereikt men zijn doel door eenige weken vóór de bevalling, zoogenaamde speendopjes te dragen, van hout of nog beter van krijt gemaakt, die voor het aanleggen, eenigen tijd in brandewijn hebben gelegen. Ook weten

sommige vrouwen de kleine tepels daardoor te vergrooten, dat zij dezelve met de vingers eenige keeren daags uittrekken. Ik kan niet nalaten u nog een middel mede te deelen, hetwelk door den Hoogleeraar OSIANDER te *Göttingen* is uitgevonden. Het bestaat uit een stukje elastieke gom ter breedte en lengte van een duim, dat in het midden van eene ronde opening voorzien is van omtrent drie lijnen in de doormeter. Een zoodanig doorboord stukje elastieke gom maakt men warm, en rekt het met de vingers zoo ver uit, als het, zonder te scheuren verdragen kan. Brengt door de opening den te korten tepel, haalt dien buitenwaarts, en laat het stukje gom, zoo na mogelijk aan de borst, zich te zamen trekken, waardoor het inkrimpen van den tepel verhinderd wordt. Om hierin echter goed te slagen. dient men onderscheidene stukjes gom met gaten van verschillende wijdte in gereedheid te hebben; want is het gat te naauw, dan zwelt de tepel op en wordt pijnlijk; is het integendeel te wijd, dan trekt zich de tepel wederom terug, en de ring valt af. Zijn de tepels te zacht en de huid zeer dun, dan moet men middelen in het werk stellen, om hen te verharden. Hiertoe zijn dien-

stig

stig dagelijks herhaalde wasschingen met arquebusade, rum, arak, brandewijn enz; waarmede men evenwel reeds 4 of 6 weken vóór de bevalling dient te beginnen. De engelsche vrouwen gebruiken om de huid der tepels te verharden, een eenvoudig middel, zij branden namelijk met een gloeijend ijzer in een stuk brood een rond gat, waarin de tepel past, en bevochtigen hetzelve met roden wijn. Is de huid der tepel integendeel te hard, te broos en als gespleten, dan is het nuttig dezelve dagelijks te smeren met zachte olij, pomade, altheæ-zalf, enz.

Van de borsten gaan wij over tot de geslachts deelen. Ook deze eischen eenige voorzorg, zal de verlossing gelukkig afloopen. Het is niet alleen noodig, dat die deelen, gedurende de zwangerheid, door reiniging zuiver gehouden worden, maar men zorge ook daarvoor, dat zij bij de verlossing de noodige rekbaarheid bezitten. Bij jonge blonde en saprijke vrouwen, is dit gewoonlijk van zelf het geval, en deze regel heeft daarom meer zijne toepassing op zwangere van meerdere jaren of brunetten, die een droog ligchaamsgestel en minder rekbare vezels hebben. De rekbaarheid der uitwendige geslachtsdeelen en vooral van

den

den zoogenaamden bilnaad (gelegen tusschen de buitenste opening der scheede en die van den aars) wordt door niets beter bevorderd, dan door laauwe baden. Wij raden daarom aan, waar het noodig is, in de laatste helft der zwangerheid, wekelijks ten minste één keer een half bad te gebruiken, wanneer men geen heel durft nemen, uit vrees voor meerdere verslapping van de reeds te rekbare huid des onderbuiks, of voor het toenemen van den mogelijk aanwezigen hangbuik, Maakt men derhalve, om deze of andere redenen, geen gebruik der baden, of bevindt men onder het gebruik daarvan, dat de bilnaad niet veel zachter en rekbaarder wordt, dan kan men tot het aanbrengen van den wasem van heet water, of tot het insmeren met pomade, zoete olij, enz. zijne toevlugt nemen.

Na dit weinige over de geslachtsdeelen, beginnen wij met de natuurlijke ontlastingen, welke aan de menschen in het algemeen en derhalve ook der zwangere vrouw eigen zijn en gedurig plaats moeten hebben, zullen zij hunne gezondheid bewaren. Ik versta hieronder: den afgang door den aars; het waterlozen en de uitwazeming der huid. In het algemeen genomen,

men, heeft ieder gezond mensch dagelijks zeker eens stoelgang; hoewel dit, zoo als bekend is, aan vele uitzonderingen onderhevig is, vooral heeft dit bij zwangere vrouwen plaats en niet zelden blijven zij vele dagen achtereen verstopt. Dit is echter voor haar niet alleen niet nuttig, maar zij hebben daarvan zelfs onderscheidene ongemakken te vreezen: heeft evenwel de ontlasting om den anderen dag plaats, dan is het minder nadeelig. Tegen dit geheel of gedeeltelijk achterwege blijven van den stoelgang, wanneer het eenig ongemak veroorzaakt, mogen zwangere uit zich zelve, zonder goedkeuring van eenen arts, geene gewone ontlastingmiddelen gebruiken, dewijl sommige derzelven zeer veeltijds nadeelig op haar ligchaam werken en zelfs tot eene miskraam aanleiding kunnen geven. Zijn de gewone klisteeren uit een aftreksel van kamillebloemen met wat olij gemengd, of het gebruik van gekookte pruimen, wat manna, merg van cassia en dergelijke zachte middelen niet voldoende om de verstopping weg te nemen, dan moeten zij noodzakelijk den raad ven eenen arts inroepen en zich geheel en al aan deszelfs behandeling overgeven.

De

De waterlozing is ook in de zwangerheid niet zelden meer of minder belemmerd en vele vrouwen hebben reeds in de eerste maanden eene gedurige neiging, om haar water te lozen en gevoelen daarbij eene brandende pijn. Menigvuldiger heeft evenwel deze neiging tot waterlozing en de pijn, gedurende dezelve, in het laatste tijdperk der zwangerheid plaats; omdat de uitgezette baarmoeder, welke het kind bevat, in dien tijd de waterblaas meer te zamen drukt, die daarom dan ook onbekwaam wordt, om eene matige hoeveelheid water te kunnen bevatten. Beide, zoowel de neiging om het water te ontlasten, als de pijn gedurende die verrigting, zijn onvermijdelijke toevallen, welke dikwijls niet weg te nemen zijn en de zwangere mogen, ja moeten zich gerust aan deze neiging overgeven; doen zij dit niet, of begeven zij zich op koude en togtige gemakken, dan wordt de pijn somtijds zeer hevig en er ontstaat wel eens eene ontsteeking in de blaas en daaruit eene geheele opstopping van het water. Ten einde zich voor dit lastige ongemak, en deszelfs gevaarlijke gevolgen te hoeden, doen zij best, om aan de stem der natuur gehoor te geven, zoodra zij de geringste nei-

neiging tot waterlozen bespeuren; treden er echter onverhoopt omstandigheden te voorschijn, waardoor de waterlozing een langeren of korteren tijd verhinderd wordt, dan moet terstond de arts te hulp geroepen worden, dewijl het verzuim hiervan zeer nadeelige gevolgen kan hebben. De moeijelijke waterlozing, door de drukking van de uitgezette baarmoeder ontstaan, kan echter veeltijds verholpen worden door den overhangenden buik met beide handen zachtjes op te ligten.

Wat de uitwaseming der huid aangaat, hierover is reeds het noodige gezegd, toen wij der zwangeren eene behoorlijk warme kleeding hebben aanbevolen. Dit weinige voegen wij hier nog bij, dat eene te warme kleeding bijna even zoo schadelijk is, als eene te dunne, welke het ligchaam niet voldoende tegen allerhande wind en weder beschut. De uitwazeming der huid is bij eene zwangere vrouw gering en dit is de wil der natuur. De inwendige deelen van het ligchaam zijn gedurende de zwangerheid zeer werkzaam en daarom kan deszelfs uitwendige oppervlakte, de huid, dit minder zijn. Het is derhalve zeer schadelijk, wanneer men door eene te warme kleeding de huid tegen den

wil der natuur tot te veel werkzaamheid aanzet, de uitwaseming tracht te vermeerderen.

Ik kan niet nalaten u thans te onderhouden over het aderlaten gedurende de zwangerheid. Alhoewel dit eigenlijk niet tot den leefregel behoort, is het echter bij vele vrouwen zonder onderscheid eene gewoonte geworden, om, zwanger zijnde, zich te doen aderlaten. Zij verkeeren in den waan, dat zij daardoor altijd zoowel eene miskraam voorkomen, als de verlossing op den behoorlijken tijd bespoedigen en verligten kunnen. De ondervinding en de rede beginnen thans, hoewel laat, over dit vooroordeel en deze verkeerde stelling te zegevieren! Maar, hoor ik u vragen, verbiedt dan de zwangerheid het aderlaten? Neen, maar zij maakt dit ook niet altijd volstrekt noodzakelijk, maar zelfs dikwijls nadeelig. Ik heb reeds vroeger gezegd, dat doorgaans, na de bevruchting, de maandelijksche zuiveringen achterwege blijven en voeg er nu bij, dat in de eerste maanden der zwangerheid de alsdan nog zeer kleine vrucht niet altijd zoo vele sappen tot haren groei en ontwikkeling noodig heeft, als, door het achterblijven der maandstonden, in het ligchaam der zwangere wordt opgehoopt.

Is de zwangere van een saprijk gestel en hield terstond met de bevruchting het maandelijksche bloedverlies op, alsdan ontstaat er ligtelijk grooter overvloed van vochten, dan de vaten zonder nadeel kunnen bevatten. Zij wordt gewoonlijk reeds in de eerste maanden door pijn en een gevoel van zwaarte in het hoofd, duizeligheid, suizen voor de ooren, roode zwelling van het aangezigt, neusbloeding, bloedspuwing, droefgeestigheid en dergelijke meer, overvallen en alsdan heeft het dikwijls zijne nuttigheid, dat er een of meer aderlatingen bewerkstelligd worden, om eene miskraam voor te komen, die in den regel op dien tijd ontstaat, waarin de maanstonden voor de derde keer achterblijven (3—4 maand) en vooral, wanneer reeds vroeger ondergane miskramen in het ligchaam, als het ware, eene hebbelijkheid daartoe veroorzaakt hebben. — Geheel anders is het gesteld met die zwangere vrouwen, welke in haar bloed-arm, zwak, prikkelbaar en gevoelig ligchaam, gedurende de zwangerheid, naauwelijks zoo veel bloed en andere vochten bezitten, om zich zelve, nog minder hare vrucht, behoorlijk te voeden. Bij deze zou slechts eene kleine aderlating, in welk tijdperk der zwan-

gerheid ook bewerkstelligd, de nadeeligste gevolgen kunnen hebben: de zwangere daardoor van hare naauwelijks toereikende hoeveelheid bloed beroofd, verzwakt en vermagerd meer en meer, kan harer vrucht geen voedsel genoeg meer mededeelen en, komt dezelve al niet te vroegtijdig, zij komt ten minste meest altijd zeer zwak ter wereld en wie staat er de moeder voor in, dat zij krachten genoeg zal overhouden, om zelve haar kind te kunnen zogen?

Er zijn nog eenige ziekelijke verschijnsels over, welke niet zelden ook bij gezonde zwangere vrouwen worden aangetroffen en waaromtrent ik geoordeeld heb u mijnen raad niet te mogen onthouden. Ik begin met de zuchtige zwelling der onderste ledematen en der schaamdeelen. In de laatste maanden der dragt wordt dit ongemak het meest waargenomen en maakt alsdan het gaan en somwijlen ook het zitten zeer moeijelijk en lastig. Zoo lang de vrouw zwanger is kan deze ongesteldheid zelden weggenomen worden, maar zij verdwijnt doorgaans van zelve na de verlossing. Het beste, wat ik u hiertegen kan aanraden, is warme kleeding en dekking; het vermijden van warme dranken: als koffij, thee, enz; en daarvoor in de plaats

bij

bij zwakte nu en dan een glas wijn; het onderhouden van geregelden stoelgang; het ondersteunen van den overhangenden buik; het wrijven der aangedane deelen met van wierookdamp doortrokken flanel; of eene wassching met geestrijke vochten: brandewijn, rum, arak, enz. Bij eenen sterken graad van zwelling der voeten en beenen kan ook het winden dier deelen met een kringswijs rondgaand windsel zijne nuttigheid hebben. Ook is het nuttig dikwijls in de open lucht te wandelen, doch niet lang aan een te staan, en terwijl gij zit, de voeten op eenen voor u geplaatsten kleinen stoel te laten rusten.

Het is u bekend hoe dikwijls de zwangere met aderspatten behebt zijn, die de voeten, beenen en het onderlijf misvormen. Maar het blijft niet alleen bij deze misvorming: dikwijls springen deze uitgezette vaten open en geven alzoo aanleiding tot bloedstortingen, welke gevaarlijke gevolgen kunnen hebben, wanneer men haar verwaarloost. Ieder dergelijk uitgezet bloedvat kan vroeger of later zoodanig in omtrek toenemen, dat men elk oogenblik vreezen moet, dat het zal openbersten en daarom behoort de zwangere, terstond bij deszelfs eerste ver-

schijning, daartegen doelmatige middelen aan te wenden. Wasschingen met geestrijke vochten, meermalen daags op de aangedane deelen in het werk gesteld, zijn, wanneer het gebrek in eene geringe maat aanwezig is, toereikende om hetzelve te beteugelen. Is de zwelling der vaten reeds aanmerkelijk, dan zal men behalve de genoemde wasschingen nog een werktuigelijk middel noodig hebben om het openbersten voor te komen. Men wikkele in zoodanig geval den voet, het been en de dije, zoo de aderspatten zigtbaar zijn, vrij stijf in een windsel en neme dit alleen des nachts, wanneer de zwangere te bed ligt, af; doch indien men gegronde vrees voor het openbersten heeft, late men ook den nacht door den band aanliggen. In plaats van een windsel kan men zich ook bedienen van daartoe ingerigte slopkouzen uit bombazijn of linnen vervaardigd en met rijggaten en een band voorzien om dezelve stijf om het been te kunnen rijgen. Geraken deze uitgezette vaten in ontsteking; oordeelt men het tijdstip van openbersten niet meer ver af; of hebben zij zich reeds werkelijk geopend, dan is het noodig, dat een' arts of heelmeester te hulp geroepen

wordt

wordt. Na de verlossing worden deze aderspatten meestal spoedig weggenomen door bovengenoemde geestrijke wasschingen of door het gebruik van minerale, of uit versterkende kruiden bereide baden, wanneer zij niet van zelve verdwijnen, zoo als dikwijls het geval is.

Twee andere gebreken, welke de zwangeren niet zelden in groote verlegenheid brengen, zijn: de breuken en uitzakkingen. Over de eerste zal ik kort zijn, omdat het hier de plaats niet is de onderscheidene soorten van breuken, waaraan de vrouwen onderhevig zijn, op te tellen en te verklaren. Alle breuken, welke aan het onderlijf ontstaan, zijn intusschen voor de zwangeren zeer belangrijk en verdienen meer oplettendheid, dan in het algemeen daarbij plaats heeft. Die bij de vrouw het meest voorkomen zijn de zoogenaamde liesbreuken, welke men aantreft in de lies of op die plaats, waar de dije met het onderlijf vereenigd wordt. De breuk zakt doorgaans in het begin der zwangerheid uit, wordt spoedig beklemd en veroorzaakt de hevigste pijnen. In eene meer gevorderde zwangerschap, wanneer de grooter gewordene baarmoeder de darmen en de daarmede zamenhangende deelen naar boven perst,

 heeft

dachten mede te deelen. Geene vroedvrouw is in staat u tegen zoodanige ziekten hulp te geven, en zij verstaat van derzelver behandeling en genezing even zoo weinig, als iedere andere domme of wijze vrouw, die zich met kwakzalven, waarzeggen en dergelijke dingen bezig houdt. Hoewel het hier de plaats niet is, om u met het eigenlijke werk eener vroedvrouw bekend te maken, hetwelk ik tot eene volgende voorlezing bespaar, voer ik evenwel dit hierbij aan, dat eene weldenkende en hare pligt kennende vroedvrouw aan deze aanzoeken het oor niet behoort te leenen. Wanneer ik voor zwangere vrouwen over de geneeskundige kwakzalverij spreek, verklaar ik mij niet alleen tegen die der vroedvrouw en van eene menigte andere menschen, maar ook tegen die van haar zelve, want zijn er niet vele, welke van de zwangerheid eene ziekte willen maken, en daar aanraden geneeskundige hulp aan te wenden, waar zij niet noodig is? Is het niet een vrij algemeen heerschend vooroordeel bij zwangere vrouwen, om zich een of meer malen te doen aderlaten? Moet niet dikwijls de geneesheer al zijne welsprekendheid te hulp nemen om dit misbruik tegen te gaan? Verkeeren niet vele

zwan-

zwangere in den waan, dat zij nu en dan zekere geneesmiddelen moeten gebruiken, wanneer zij gedurende de zwangerheid en in het kraambed gezond willen blijven? Heeft ditzelfde niet vooral omtrent de ontlasting bevorderende middelen plaats? Daar ik nu toch eenmaal op dit onderwerp gekomen ben, kan ik niet anders, dan u dringend waarschuwen, om, zonder toestemming van eenen arts, noch eene ader te laten openen, noch stoelgang bevorderende middelen in te nemen.

Ofschoon vele zwangere vrouwen alle voorzorgen gebruiken, om de vrucht tot het einde der 40ste week bij zich te houden, gelukt dit echter niet altijd; voor dat het kind tot zijne behoorlijke rijpheid gekomen is, komt het niet zelden ter wereld. Den meest gewonen tijd van eene miskraam is de 2, 3 en 4de maand der zwangerheid en van hier is het houden van eene goede levenswijze in geenen tijd noodzakelijker, dan in dezen. Eene miskraam of te vroegtijdige geboorte, in welk tijdperk der zwangerheid en uit welke oorzaken ook, plaats hebbende, wordt meest altijd voorafgegaan, of ten minste vergezeld door naar weeën gelijkende pijnen in het onderlijf en door eene veel of

weinig belangrijke bloedvloeijing uit de scheede. Is men terstond bij de verschijning van deze kenteekenen op zijne hoede, om hiertegen alles aan te wenden, dan is het dikwijls nog mogelijk, om eene te vroegtijdige bevalling voor te komen, en het is op grond hier van, dat ik mij gedwongen gevoel u hierover een weinig te onderhouden. De te vroegtijdige verlossingen, ook miskramen genaamd, hebben menigvuldiger plaats, dan men in het algemeen denkt, en ik reken het derhalve noodig, het vrouwelijk geslacht met de daartegen aan te wendene voorzorgen bekend te maken. Zoodra eene zwangere vrouw voor het einde harer zwangerheid, eene merkbare verandering in het onderlijf bespeurt; wanneer zij daarin naar weeën gelijkende pijnen gevoelt; de welving van het lijf lager wordt en zij daarin een gevoel van zwaarte ontdekt; de bewegingen van het kind ophouden, en in plaats van eene aangename warmte, een gevoel van koude plaats vindt; de gewone toevallen van koorts als: koude, huivering en hitte elkander beurtelings vervangen; zij meer dan te voren eene neiging tot waterlozen gevoelt: en wanneer eindelijk bloed uit de schee-

de

de begint te vloeijen, dan heeft zij voor eene miskraam te vreezen, en is op het spoedigst geneeskundige hulp noodig. Terwijl om den arts gezonden wordt, legge de vrouw zich bedaard te bed, en wachte zich voor noodelooze ligchaamsbeweging en schokkende zielsaandoeningen: als vrees. angst enz,. niet minder onthoude zij zich van naar onderen te persen; hoe zij ook van nature door de weeën daartoe gedrongen moge worden. Is de arts, die in dit geval tevens verloskundige behoort te zijn, niet terstond bij de hand, dan vrage men eene vroedvrouw, om met de meeste behoedzaamheid en voorzigtigheid onderzoek te doen, doch waarschuwe haar, om met geene ruime handgreep de verlossing der vrucht te bevorderen. Zijn er evenwel geene dringende omstandigheden aanwezig; de weeën niet zeer sterk en is de bloedvloeijing uit de schede niet aanmerkelijk, dan wachte men liever op de aankomst van den verloskundigen arts en geve zich niet over aan het onderzoek en de behandeling eener vroedvrouw. Zonder goedkeuring van eenen geneesheer neme men, in dit geval, geene geneesmiddelen in, dewijl men daardoor zich dikwijls veel nadeel kan toebrengen. Alleen dan, wan-

neer

neer de zwangere zeer zwak is, of wanneer men voor eene flaauwte bevreesd is, kan men haar van tijd tot tijd wat wijn of hofmans droppelen geven, en met wijn of azijn wasschen tot de geroepen arts is aangekomen.

VIER-

VIERDE VOORLEZING.

Over het baren.

Gedurende de zwangerheid ontwikkelt en groeit niet alleen de vrucht in het lijf der vrouw, maar de baarmoeder, welke het kind bevat, neemt zoo wel in omtrek, dikte als in krachten toe. Door het verhoogde leven, hetwelk gedurende dien tijd in het lijf plaats heeft, klimt de baarmoeder van tijd tot tijd tot den hoogsten trap van ontwikkeling en krachten, en laat de vrucht zoolang het verblijf in hare holligheid toe, tot zij dit toppunt bereikt heeft. Hiertoe gekomen, wordt de vrucht met het haar omringende water, de moederkoek en de vliezen naar buiten gedreven, dat is: geboren. Deze zeer belangrijke verrigting wordt dikwijls onderscheidene dagen voorafgegaan door zekere verschijnsels, welke men kenteekens der op handen zijnde verlossing noemt, en waarmede ik u, voor dat ik tot de eigenlijke beschrijving

van

van het baren overga, noodzakelijk bekend moet maken, omdat dezelve voor u niet minder belangrijk, dan voor mij zijn.

Onder deze bekleedt de eerste plaats het zakken van de baarmoeder met het kind, hetwelk gewoonlijk eenige, ja somtijds veertien dagen vóór de verlossing plaats heeft. Tot de 36ste of 39ste week der zwangerheid klimt de baarmoeder uit het onderlijf steeds in de hoogte, en haar bovenste gedeelte, de bodem, bereikt op dien tijd de zoogenaamde hart-holte en zet die zoodanig uit, dat zij doorgaans, als het ware, geheel verdwijnt. De ademhaling is in dien tijd niet alleen zeer moeijelijk en benaauwd, maar de zwangerheid is alsdan ook voor de vrouw het lastigst. Wanneer de baarmoeder nu in de 38ste of 39ste week naar beneden zakt, krijgt de borstholte der zwangere meer ruimte en de ademhaling wordt vrijer; ook toont zich de hartkolk wederom als eene vlakke holte, dat is: de huid wordt ten minste op die plaats iets slapper, wanneer zij te voren zeer gespannen en uitgezet geweest is. Met deze verruiming voor de borstholte en het onderlijf treden er wederom andere moeijelijkheden in de lager liggende deelen te voorschijn

en

en altijd gevoelt de zwangere, na het zakken der baarmoeder, den last van de vrucht meer benedenwaarts en sterkere drukking op de beenderen van het bekken.

Zij zeggen alsdan een gevoel te hebben als of haar alles in den omtrek der heupen uitelkander geperst wordt en als wilde haar het kind door de schede ontvallen. Boven alle deelen lijdt het benedenste gedeelte der lenden, het kind, omdat de vrucht meestentijds op de inwendige oppervlakte van het heilig- of kruisbeen rust en daarom ontwaren de zwangere vrouwen in hetzelve een zeker gevoel van verdooving en zij zeggen: het is haar als ware dit been geslagen of vermorzeld. Dat de waterblaas, wanneer de baarmoeder met het kind steeds dieper zakt, daardoor gedrukt wordt, spreekt van zelven en van hier is het, dat de zwangeren zich in dien tijd nog meer dan te voren gedrongen gevoelen om gedurig haar water te lozen. Deze aanhoudende en onrust veroorzakende neiging tot waterlozen is voor de meeste zwangere vrouwen het zekerste teeken van de naderende bevalling en wordt doorgaans minder voorbijgezien, dan het gemakkelijker worden der ademhaling en de niet on-

merk-

merkbare verandering van het onderlijf, welke onder en na het zakken der baarmoeder plaats hebben, omdat het eerste gewoonlijk met eenige pijn vergezeld gaat. Ook gebeurt het bij sommige vrouwen, vooral bij die, welke meermalen gebaard hebben, dat er zich een verdikt slijm uit de scheede ontlast. Het zekerste teeken verschaffen evenwel de weeën of barenspijnen, die somtijds eenige dagen voor de verlossing, doch meestentijds slechts weinige dagen of uren te voren gevoeld worden. Daar de weeën eigenlijk tot het baren behooren, ga ik dezelve met stilzwijgen voorbij en wil liever trachten u omtrent het baren een weinig gerust te stellen en daarvoor minder bevreesd te maken.

Alles schijnt zich in de wereld vereenigd te hebben, om de vrouwen en vooral haar, die voor het eerst zwanger zijn, afkeerige denkbeelden omtrent het baren in te boezemen en het als eene ziekelijke verrigting des ligchaams te doen kennen. De uitdrukkingen: weeën, vlagen, barens-pijnen, het in noodzitten of liggen en meer dergelijke moeten noodzakelijk bij iedere vrouw geheel andere denkbeelden over deze natuurlijke verrigting doen ontstaan, dan te wenschen was, en niet minder is het

ge-

gedrag van aanverwanten, verloskundigen en vroedvrouwen bij eene aanstaande verlossing geschikt om deze indrukken te versterken. Het omslagtig toestel van vele vroedvrouwen, de met zorg bijeen gehaalde benoodigdheden en geneesmiddelen; het bijeenroepen en door elkander loopen van een meest te groot aantal vrouwelijke naastbestaanden enz, moeten noodwendig de voor het eerst barende zeer vreesachtig en beängst maken. Ik beklaag iedere vrouw, welke zich onder het baren in zoodanigen toestand bevindt: want daardoor wordt niet alleen de pijn verergerd, maar ook haar het troostrijke en blijde vooruitzigt benomen, om weldra de vruchten harer zwangerheid te genieten. Reeds sedert lang was het mijn ijverigst pogen, om betere denkbeelden omtrent het baren te verspreiden en vooral, om der zwangere vrouw te leren met meer kalmte en gerustheid het uur harer bevalling te gemoet te zien; en het zal mijne grootste belooning zijn, wanneer mij dit door deze voorlezingen moge gelukken. Het baren is zonder twijfel eene verrigting die met pijn vergezeld gaat, en die, wanneer zij van den natuurlijken gang afwijkt, moeder en kind in gevaar kan brengen. Des-

niettegenstaande is het geen tegennatuurlijk of ziekelijk verschijnsel, maar veel meer eene verrigting, waardoor de vrouw aan hare ware bestemming beantwoordt en haar geheele ligchaam tot den hoogsten trap van werkzaamheid en leven opklimt. De daarbij aanwezige pijn is slechts van korten duur, verdwijnt zoodra de baarmoeder zich ontledigd heeft, en laat in het ligchaam geene nadeelige gevolgen achter. Zij is echter onvermijdelijk, dewijl er bij de geboorte van het kind eene werktuigelijke uitzetting van onderscheidene deelen plaats heeft, en ook plaats hebben moet, en de onbeschaafde en krachtvolle negerin baart even zoowel hare kinderen met smart, als de beschaafdste vrouw in Europa. Zelfs de dieren zijn bij het werpen hunner jongen niet vrij van pijn, waarvan ieder zich overtuigen kan, wanneer hij de moeite wil nemen, om daarbij tegenwoordig te zijn. Mogelijk zal u mijne verklaring, dat het baren zonder pijn niet mogelijk is, in het geheel niet bevallen, en gij zult in den waan blijven volharden, om het baren voor eene ziekelijke verrigting te houden, en indedaad ik bevind mij ten dezen opzigte in de droevigste verlegenheid, daar ik u dit vooroordeel niet kan

ont-

ontnemen; omdat gij de daartoe noodige voorbereidende kundigheden niet bezit. Wanneer gij mij niet op mijn woord wilt gelooven, kunt gij evenwel deze ziekelijke werking des ligchaams als eene schielijk voorbijgaande en onschadelijke beschouwen, dewijl het bekend is, dat de barens-weeën van korten duur zijn, en geene nadeelige gevolgen in het ligchaam achterlaten. Zijt gij voor eene geringe ongesteldheid, voor eene spoedig voorbijgaande, doch voor het overige onschadelijke ziekte zeer bevreesd? Zooveel mij bekend is en ik bij ondervinding weet, zijt gij voor andere onpasselijkheden niet zoo vreesachtig en waarom werpt gij dan zulk eenen angstvollen blik op het baren?

Thans geloof ik tot de beschrijving van het kinderbaren te kunnen overgaan, en ik verwacht van u, dat gij mij nu met meer kalmte en gerustheid zult kunnen aanhooren, daar ik hoop, u hetzelve minder schrikbarend en minder zorgelijk, dan doorgaans geschiedt, te leren kennen.

Kinderbaren, verlossen, bevallen en de kraamkamer, noemt men het uitdrijven en in de buitenwereld brengen van al dat gene, wat zich gedurende de zwangerheid in de baarmoe-

der gevormd en ontwikkeld heeft, en dit is op geene andere wijze mogelijk, dan door zamentrekking en verkleining der baarmoeder, waarin het kind bevat is. Het zamentrekken der baarmoeder begint zeer zacht, doch wordt van tijd tot tijd sterker, tot dat het kind geboren is. In het begin verdwijnt, als het ware, de hals der baarmoeder en derzelver opening wordt van tijd tot tijd wijder, omdat het kind daartegen geperst wordt; wat later dringt het in deze opening en komt alzoo steeds nader aan de geboorte. De zamentrekkingen der baarmoeder zijn, zoolang het kind niet door derzelver mond kan dringen, minder sterk, en het ligchaam der barende vrouw neemt daaraan weinig deel, maar wanneer het kind door deze opening wordt geperst, dan zijn de zamentrekkingen heviger en pijnlijker, en de vrouw wordt onwillekeurig aangedreven om naar onderen te persen, en tot de uitdrijving van het kind mede te werken. De geringe en naauwelijks voelbare zamentrekkingen, waardoor de hals der baarmoeder verdwijnt, noemt men het *voorspellende tijdperk*, omdat zij de eerste en zekerste voorboden zijn van de naderende bevalling. Dien tijd, welke besteed wordt om [illegible] den

den mond der baarmoeder geheel te openen, noemt men het *voorbereidende tijdperk*, omdat het kind niet eerder de baarmoeder kan verlaten, dan derzelver mond zich behoorlijk geopend en verwijd heeft. Het volgende of *derde tijdperk* begint met de uitvloeijing van het vruchtwater, of zoo als men het noemt, met den watersprong, dat is, wanneer de vliezen breken, en het daarin bevatte water afvloeit. De vliezen, waarin de vrucht met het water binnen in de baarmoeder bevat wordt, zijn bij eene ruime opening van derzelver mond niet in staat in hun geheel te blijven, maar door de zamentrekkingen der baarmoeder nederwaarts geperst, scheuren zij gewoonlijk met een min of meer hoorbaar geluid, en het water vloeit af. Dit water geheel of gedeeltelijk afgeloopen zijnde, rukt het kind door den moeder-mond meer en meer voorwaarts naar den uitgang der scheede, en dezen bereikt hebbende, begint het *vierde tijdperk*. Gedurende hetzelve, neemt het vrouwelijke ligchaam meer deel in het baren; de weeën of de zamentrekingen der baarmoeder beginnen niet alleen pijnlijker en sterker te worden, maar zij volgen elkander ook spoediger op. De barende is niet langer in staat

 zich

zich staande te houden, maar gevoelt zich gedrongen om te gaan zitten of liggen. Zij begint te zweeten en men ziet haar geheele ligchaam in sterken arbeid. Niet alleen is nu de baarmoeder in werking, maar alle spieren des ligchaams zijn bezig tot uitdrijving van het kind. Het nederwaarts persen neemt nu van tijd tot tijd toe, dikwijls bespeurt de vrouw sterke neiging tot stoelgang en tot waterlozen en het gevoel, als wilde het kind uit de scheede zakken, vermeerdert van uur tot uur, van oogenblik tot oogenblik, naar mate de geboorte van het kind spoediger of langzamer plaats heeft. De wangen worden rood; de mond wordt droog; er is dorst en somwijlen ontstaat er, bij zeer prikkelende vrouwen, braking; die echter gewoonlijk verligting toebrengt. Onder deze omstandigheden komt het kind steeds nader en nader tot de onderste opening der scheede; hoe meer het daarin vordert, des te sterker zijn de persingen, en des te heviger de pijnen, omdat de scheede en de bilnaad meer uitgezet en gerekt worden. Geen tijdstip der verlossing is zoo pijnlijk en schokkend voor de vrouw, dan wanneer het hoofd des kinds door de uitwendige opening der scheede en over den bil-

naad

naad glijdt. Doorgaans begint het ligchaam alsdan te beven, en de meeste barende geven eenen min of meer hoorbaren gil. Zoodra zijn evenwel deze weinige minuten niet verbij en het hoofd geboren, of er volgt vermindering van pijn, en het ligchaam wordt bedaarder. Spoedig daarna begint de baarmoeder zich op nieuw zamen te trekken, en meestal wordt onder geringe pijnen het kind geboren.

Hiermede is echter de baarmoeder niet geheel ledig, omdat de nageboorte, dat is: de moederkoek en de vliezen nog daarin aanwezig zijn, welke evenwel gewoonlijk na eenige minuten of wat langer door eenige zamentrekkingen der baarmoeder naar buiten worden gedreven. De rust wordt hierdoor wel wederom afgebroken; maar slechts voor korten tijd en op geene geweldige wijze, en eerst dan, wanneer de nageboorte is afgegaan, waarmede meestal eene veel of weinig belangrijke bloedvloeijing vergezeld gaat, kan men de verlossing voor geëindigd houden. Het afgaan der nageboorte geeft men den naam van het *vijfde tijdperk der verlossing*. Zoo als het kraambed, derzelver wezenlijk einde, het laatste of *zesde tijdperk* genoemd wordt.

Zie hier een algemeen overzigt over de geheele verlossing; doch er zijn nog meer bijzondere omstandigheden overig, welke zeer wetenswaardig zijn en deze zal ik u thans mededeelen.

De zamentrekkingen der baarmoeder, waardoor de geboorte van het kind bewerkstelligd wordt, duren wel van het begin tot het einde der verlossing voort, maar bij tusschenpoozen en worden door oogenblikken van kalmte en rust afgewisseld. Zij zijn nu eens sterker, dan weder zwakker; en wanneer dit laatste het geval is, schijnt het alsof de baarmoeder zich in het geheel niet te zamentrekt. Dit te zamentrekken der baarmoeder heeft men, echter verkeerd, met den naam van weeën bestempeld; omdat het met pijn vergezeld gaat, geloofde men reden te hebben dezen naam daaraan te geven. Deze weeën verschillen zoo zeer van de zoogenaamde valsche weeën, dat zij daarmede niet verwisseld behoeven te worden. De valsche weeën ontstaan doorgaans niet uit de te zamentrekkingen der baarmoeder, maar hebben meestal hare zitplaats in de darmen, worden gewoonlijk door winden of krampen in dezelve veroorzaakt en verwekken bij de barende het ge-

voel,

voel, nu eens van eene drukkende, dan eens van eene snijdende pijn, doch verdwijnen somtijds eensklaps na het ontlasten van eene menigte winden. Hoe zich deze pijnen ook mogen doen gevoelen, zij hebben noch in duur, noch betrekkelijk hare zitplaats eenige gelijkheid met die pijnen, welke de ware weeën vergezellen. Deze beginnen in het midden van den buik en strekken zich van daar niet alleen tot de dijen uit, maar gaan ook tot het voorste en benedenste gedeelte van het onderlijf over, en zijn daardoor van de andere gemakkelijk te onderscheiden. Nog beter gelukt dit door de wijze waarop zij beginnen. Ieder goede wee is niet terstond sterk maar neemt van tijd tot tijd in hevigheid toe, en wanneer zij trapswijze tot het hoogste geklommen is, neemt zij ook wederom allengs af tot er volkomene rust intreedt. Zoo is het ook gelegen met de pijnen, welke daarmede verbonden zijn; zij nemen steeds in hevigheid toe, worden ook wederom zwakker en laten een tijdstip na, waarin geene pijn gevoeld wordt. Deze regelmatige vermeerdering en vermindering der pijnen vindt men doorgaans niet bij de valsche weeën, en ook daardoor kunnen zij zeer gemakkelijk van de ware onderscheiden worden.

Aan de weeën worden door de verloskundigen en vroedvrouwen, naar de onderscheidene tijdperken der verlossing, verschillende namen gegeven, waarmede ik u, hoewel dit geene bijzondere waarde heeft, ook bekend wil maken, om u niet geheel onkundig in de taal der verloskundigen en vroedvrouwen te laten blijven. Men noemt de weeën *voorzeggende*, wanneer zij nog zeer gering zijn en de verlossing slechts van verre aankondigen. De vroedvrouwen bedienen zich ook wel van de uitdrukking: het zijn *knijpers;* omdat zij als een zeer zacht knijpen of snijden gevoeld worden. Vele vrouwen gevoelen van deze weeën in het geheel niets; zij zijn te onbeduidend, dan dat zij dezelve zouden kunnen bespeuren; diegene, welke haar gevoelen, ontwaren dezelve dikwijls reeds vele dagen voor de bevalling. De zamentrekkingen der baarmoeder, welke in het vervolg deze opvolgen en in sterkte te boven gaan, worden *voorbereidende weeën* genoemd, omdat daardoor de mond der baarmoeder geopend wordt en zij alzoo den doorgang van het kind voorbereiden. Van de uitvloeijing van het water af tot de geboorte van het geheele kind, heeten deze zamentrekkingen *eigenlijke*

wee-

weeën: omdat zij het kind uitdrijven. *Schuddende* en *schokkende* worden zij gezegd te zijn, wanneer het hoofd des kinds uit de scheede naar buiten treedt, omdat zij het ligchaam der vrouw doen schudden en beven. Werken zij om de nageboorte uit te drijven, dan geeft men haar den naam van *nageboortsweeën*; en van *naweeën*, wanneer zij na de ontlasting van den moederkoek en de vliezen aanwezig blijven.

Over de wijze, waarop het kind ter wereld komt, heb ik nog een woordje met u te spreken. De weg langs welken dit geschiedt is zeer eng en vordert, dat het kind zich op eene voordeelige wijze plaatse en schikke. Dit kan slechts op tweeërlei manieren geschieden, en de geboorte van een voldragen kind is dan alleen mogelijk, wanneer het dezen weg met de bovenste deelen, het hoofd; of met de onderste, de voeten of de billen intreedt en doorgaat. Wanneer dit het geval is, zegt men het *kind ligt goed, doet zich goed voor.* Plaatst zich echter eenig ander deel des kinds, bij voorbeeld: de borst, de buik, de rug, een arm, de schouder, enz. vooraan, dan is de verlossing op deze wijze niet mogelijk, dewijl het eene

ver-

verkeerde ligging is. Sommige verloskundigen, vooral de vroedvrouwen, zeggen, dat het kind verkeerd ligt, wanneer zich de voeten of de billen het eerst voordoen en het kan niet ontkend worden, dat eene zoodanige ligging voor het kind, zoowel als voor de moeder, nadeelig kan worden. Deze verlossingen loopen echter dikwijls gelukkig af en men moet daarom deze liggingen niet altijd met de zoodanige, welke wij als verkeerd hebben opgegeven, in dezelfde klasse plaatsen. — In het vervolg zal ik wel eens weder op dit onderwerp terug moeten komen.

VIJFDE VOORLEZING.

Over het gedrag der barende vrouwen.

Vóór dat ik tot het eigenlijke doel dezer voorlezing overga, zal ik eene schilderij van de gewone vroedvrouw voor u ophangen, omdat het nog op vele plaatsen de gewoonte is, dat deze de barende vrouwen bijstaan en het kraambed regelen. Ik zal u niet behoeven te herinneren, welke vrouwen in het algemeen zich aan de verloskunde wijden, daar de meeste, zoo als bekend is, uit de geringe volksklasse voortkomen en niet alleen zonder eenige beschaving, maar ook weinig doordrongen zijn met het gewigt van het beroep, dat zij uitoefenen. Vele hebben ook uit gebrek aan behoorlijk onderwijs en mangel aan eigene verdere oefening enz. de kundigheden niet verzameld, welke haar in staat stellen, om naar algemeen erkende regels bij eene eenigzins van den gewonen regel afwijkende verlossing te handelen; sommigen ontbreekt

breekt het aan een behoorlijk geoefend voorstellingsvermogen en de noodige handigheid; andere zijn te onbeschaafd en te redeloos in hare gesprekken: of te ruw in hare bezigheden. Wanneer gij derhalve, bij gebrek van eene beschaafde en welonderwezene vroedvrouw, bij tegenzin of afkeer van een' bekwamen geneesheer of heelmeester, die tevens verloskundige is, u van eene vrouw zoo als ik boven heb aangeteekend, moet of wilt laten bedienen, zij u geraden, om u, bij de verlossing en gedurende het kraambed, niet geheel en al gerust aan hare zorg over te geven, maar zelve toe te zien, dat alles op zoodanige wijze behandeld worde, als ik u nu en vervolgens zal opgeven.

Voorts moet ik u nog herinneren, dat ik de uitdrukking: *kinderhalen*, welke vele vroedvrouwen gedurig in den mond hebben, niet kan verdragen. Eene vroedvrouw haalt of brent het kind niet ter wereld, zij kan en mag zulks niet doen. De natuur verrigt dit alleen, en de vroedvrouw heeft niets anders te doen, dan het kind op te vangen. Hoe ongelukkig zoude het er niet voor u uitzien, wanneer de vroedvrouwen de kinderen ter wereld bragten of het

doen

doen konden! Zonder twijfel zouden veel meer moeders en kinderen verloren gaan. Daar nu het woord de zaak niet uitdrukt, waarom stelt men voor deze uitdrukking niet een meer met de zaak overeenkomstig woord in de plaats? — Maar ter zake.

Zoodra de zwangere de eerste teekens eener naderende bevalling bespeurt, late zij alles, wat bij de verlossing noodzakelijk is of zijn kan als: warm en koud water, brandewijn, azijn, olij, lakens, doeken, eerste kleeding van het kind, enz. in gereedheid brengen, opdat er naderhand niets ontbreke, wat noodig zou kunnen zijn. Wanneer er slijm, met eenig bloed gemengd, uit de scheede begint te vloeijen, of, wanneer het, volgens de taal der vroedvrouwen, begint te *teekenen*, is er gegronde en veelal zekere reden om op eene ophanden zijnde bevalling te denken en de tijd is daar, om naar eenen vroedmeester of eene vroedvrouw te zenden. Bij de aankomst verhale de barende, wat er vooraf gebeurd is, wat zij ontdekt heeft en late zonder verkeerde schaamte aan het verloskundig onderzoek toe. Daarna vrage zij of de mond der baarmoeder zich reeds begint te openen, of er *ontsluiting* is en zoo dit het

ge-

geval zij, of het kind goed ligt, zich wel voordoet en of er ook iets tegennatuurlijks bespeurd wordt? want op deze drie dingen komt alles aan. Heeft de baarmoedermond zich reeds aanmerkelijk geopend, dan is de verlossing gewoonlijk niet meer verre af. Ligt daarentegen het kind niet goed, dan is de verlossing op de gewone manier niet mogelijk en het is noodig dat terstond een bekwaam vroedmeester te hulp geroepen wordt. Niet minder is dit noodig, wanneer er zich iets tegennatuurlijks van den eenen of anderen aard mogte opdoen. Heeft geen van beide plaats en is alles natuurlijk, dan gedrage de barende zich op de volgende wijze. Wanneer het niet reeds kort te voren geschied is, loze zij haar water en trachte stoelgang te krijgen, gelukt dit laatste niet van zelve, veroorzaakt het eenig ongemak, of is zij sedert eenigen tijd niet ter stoel geweest, dan late zij zich een klisteer uit een aftreksel van kamillebloemen met olij toedienen. Zij ontdoe zich van alle kleederen of sieraden, die eenigzints knellen of drukken, begeve zich in de kraamkamer en verwijdere daaruit alle dieren als: honden, katten, vogels, enz. Tot drank kan zij gebruik maken van thee, koffij,

dun

dun bier, wijn met water, een aftreksel van kamillen, peperment, enz. naar gewoonte en omstandigheden, doch alles meer warm dan koud. Gevoelt de barende eenig verlangen naar spijze, dan behoort zij zich van vast en moeijelijk te verteeren voedsel te onthouden en alleen dun en dat ligt te verduwen is, te gebruiken: als soep, wittebrood, beschuit en dergelijke. Voor het overige kan zij, in het eerste tijdperk der verlossing, naar verkiezing wandelen, zitten of liggen. Worden de weeën echter heviger, en grijpen zij het ligchaam sterk aan, dan drale zij niet om zich op een geschikt kraamleger neder te leggen.

Het gemakkelijkste en in de meest gewone gevallen doelmatige leger voor eene barende vrouw, is een klein ledekant of eene rustbank, hetwelk zoodanig in het vertrek geplaatst is, dat men hetzelve van alle, ten minste van drie zijden kan naderen. Hierop legge men eenen stroozak of eene matras en daarop weder eene matras of een niet te zacht bed, welk laatste dubbeld is zamengevouwen, zoodat de bovenste helft van het leger een of twee handbreedten hooger, dan de benedendste wordt. Hierover spreide men eene schapenvacht, gewast doek en

 der-

dergelijke, benevens het noodige linnen, om het doordringen der vochten te beletten. Voorts plaatse men aan het hoofdeinde twee of meer kussens en dekke de vrouw, naar het jaargetijde, met de noodige dekens enz. Aan beide zijden van het voet-einde der rustbank of van het ledekant worde een stevige band of doek vastgemaakt, waaraan de barende vrouw, onder het doorzetten der weeën, zich kan vast houden en steunen. Eindelijk omhange men het dus ingerigte kraamleger met gordijnen. Minder doeltreffend, ja dikwijls schadelijk, zijn vele dusgenoemde kraamstoelen, waarin de barende vrouwen half zittende, zonder behoorlijken steun voor de lenden, armen en beenen, de weeën moeten verarbeiden; terwijl zij in de vrije en kalme oogenblikken, daarin weinig gemak hebben. Heeft men evenwel in dien tijd geene rustbank of ledekant ter zijner beschikking, dan is eene gewone bedstede boven den kraamstoel te verkiezen. Men kan zich ook vrij goed behelpen, en dit gemis eenigzins vergoeden, door een zoogenaamd kort-bed, bestaande uit drie of meer bijeen geplaatste zamengebondene stoelen, waarop men de noodige matrassen, hoofdpeluwen, lakens en dekens plaatst.

Wat

Wat de houding der vrouw op het kraamleger aangaat, men late haar toe, in het begin van den arbeid, de zoodanige te kiezen, welke haar het gemakkelijkste is, indien er geene omstandigheden, bij voorbeeld: eene scheve ligging der baarmoeder enz. bestaan, die eene aangewezene houding noodzakelijk maken. Beginnen de weeën sterk door te zetten en is de verlossing niet meer ver af, dan legge zij zich op den rug, met de billen op den rand van de dubbelgevouwene matras, of, wat niet minder aanbeveling verdient, op eene der zijden met gebogene knieën, waartusschen men ook om dezelve van een te houden, een kussen kan plaatsen. In deze houding wordt de bilnaad niet gedrukt en kan zich bij de geboorte van het kind geschikter medegeven, terwijl de verloskundige of iemand anders ook beter met de hand de lenden enz. kan steunen en het noodige verrigten.

Het is voor een gelukkig en voorspoedig beloop der verlossing noodzakelijk, dat de barende vrouw niet te vroeg, maar op den juisten tijd mede naar onderen perst, of, zoo als men het noemt, medehelpt. Vele omstanders, zelfs sommige vroedvrouwen vermanen haar daar-

toe reeds bij de eerste verschijning der weeën, denkende dat hierdoor de verlossing bespoedigd wordt; doch zij dwalen: de verlossing wordt daardoor dikwijls moeijelijker, want eene niet zeer sterke barende vrouw heeft, hieraan gehoorzamende, dikwijls reeds hare krachten verspild, wanneer de natuur bij het doorschieten van het kind vordert, dat zij naar onderen perst en alzoo medehelpt. Wij hebben reeds vroeger opgegeven, dat het eerste tijdperk der verlossing niet bestemd is tot uitdrijving van het kind, maar tot voorbereiding daartoe, tot opening namenlijk van den mond der maarmoeder. Zoo lang dit tijdperk duurt zakt het kind niet, maar het blijft op dezelfde plaats. Drukt en perst de barende, wanneer de baarmoeder nog niet behoorlijk geopend is, dan zakt niet alleen het kind, maar ook de baarmoeder mede naar beneden, hetwelk zeer nadeelige gevolgen kan hebben. De regte tijd voor de barende vrouw om mede te werken is derhalve die, wanneer de mond der baarmoeder voldoende geopend, de vliezen gebroken, het vruchtwater ontlast en het voorliggende deel des kinds reeds ver gedaald is. Over de wijze, waarop de weeën moeten verärbeid worden of de vrouw mag me-

dehelpen, kan ik alleen zeggen, dat zij omtrent dezelfde is, welke de natuur ons reeds vroegtijdig leert, bij het bevorderen van den afgang. Dit verarbeiden der weeën kan echter aanmerkelijk verligt en ondersteund worden, wanneer de barende eene geschikte houding aanneemt, dat is: de kin tegen de borst en een of beide voeten tegen den bedplank drukt van het leger waarop zij ligt, terwijl zij met de handen de daaraan gehegte koorden of doeken grijpt en naar zich toetrekt en intusschen een helper met de vlakke hand de lenden ondersteunt. Dit persen en drukken mag alleen gedurende de weeën in het werk gesteld worden en niet in de kalme en rustige oogenblikken tusschen dezelve. Gelijk iedere wee zacht begint, van tijd tot tijd heviger wordt en wederom allengs afneemt, zoo ook moet men beginnen eerst in geringe mate te persen, langzaam dit vermeerderen en met het ophouden der pijn ook deze willekeurige beweging staken.

Hoe meer de verlossing vordert, des te noodzakelijker is het, dat de barende vrouw zich van tijd tot tijd door hem of haar, die haar bijstaat late onderzoeken, opdat hun de voortgang der verlossing, de plaatsing van het kind

en meer andere dingen naauwkeurig bekend worden. De barende late echter niet toe, dat de vroedvrouw te veelvuldig, bijna zonder ophouden, onderzoekt, dat zij de vliezen te vroegtijdig breekt, of den mond der baarmoeder op eenighande wijze trachte te verwijden. Nog nadeeliger is de handgreep, welke sommige vroedvrouwen bezigen als het kind ter wereld komt, waardoor zij voorgeven de geboorte van hetzelve te bespoedigen. Al deze handgrepen waardoor zij de deelen der vrouw pogen te verwijden of het kind aan te grijpen en af te halen, zijn voor de verlossing meer na- dan voordeelig. Alles wat de geboorte van het kind aangaat, moet aan de natuur worden overgelaten, welke beter in staat is dan de vroedvrouw, om, met sparing van de deelen der vrouw, de vrucht uit te drijven.

Het voorname werk eener vroedvrouw bij eene natuurlijke verlossing bestaat, behalve het onderzoek, in het ondersteunen van den bilnaad, wanneer het hoofd des kinds daarover heen glijdt, en in het opvangen van het geheele kind. Niet alle vroedvrouwen is het intusschen bekend, op hoedanige wijze zij den bilnaad het doelmatigst kunnen beschermen, en ik reken het daarom noodig, u hiermede be-

bekend te maken. Het best worden beleedigingen of scheuringen des bilnaads voorgekomen, wanneer de vroedvrouw gedurende de pijnlijkste oogenblikken, waarin het hoofd geboren wordt, den bilnaad met de vlakke hand ondersteund, en de barende er zich ernstig op toelegt, om niet alleen stil te blijven leggen, en de beenen niet ver van elkander te plaatsen, maar ook den sterken drang tot uitdrijving van het kind niet door willekeurige persingen tracht te vermeerderen: want hoe sneller dat het hoofd geboren wordt, des te grooter is het gevaar van scheuring, hoe langzamer daarentegen het eerste geschiedt des te minder heeft men voor de laatste te vreezen. Nadat het hoofd geboren is, en de schouders echter nog in de scheede leggen, volgt er gewoonlijk een kalm oogenblik, tot dat een of meer der opkomende weeën de overige deelen des kinds uitdrijven. Deze rust wordt meestentijds door de vroedvrouwen niet behoorlijk gewaardeerd, maar van hare zijde zonder eenig regt gestoord. Doorgaans vatten zij het hoofd des kinds met beide handen en trachten door daar aan te trekken, het kind ter wereld te brengen. De reden welken zij daarvoor aanvoeren, dat het kind

 na-

namelijk stikken zoude, wanneer het langer in zoodanigen toestand bleef, is even zoo verkeerd als hunne pogingen schadelijk zijn. Het kind sterft in dergelijken toestand niet, zelfs wanneer het een vierde uur of langer in die plaats gelaten werd, alleen dan is het in gevaar van om te komen, wanneer het op de genoemde wijze aan het hoofd getrokken wordt, dewijl de teedere vereeniging der halswervels daardoor spoedig gerekt en verbroken kan worden. Alles wat de vroedvrouw behoort te doen, als het hoofd des kinds geboren is, bestaat hierin: Zij zuivere den mond des kinds van het daarin meestal bevatte slijm, en ondersteune het hoofd met de andere hand, omdat het door zijne eigene zwaarte den hals niet te veel uitrekke. Blijven intusschen de weeën een geruimen tijd achterwege en vertoeft het kind te lang in de scheede, dan kan zij het onderlijf der barende vrouw zachtjes met de vlakke hand wrijven, om het zamentrekken der baarmoeder te bevorderen. (ook kan het, vooral bij snelle verlossingen, zijne nuttigheid hebben, dat iemand der omstanders, terwijl het kind de baarmoeder verlaat, het onderlijf der vrouw met beide vlakke handen steunt: deze uitwendige zachte

druk-

drukking, den nu steeds dunner wordende buik en de zich verkleinende baarmoeder aangebragt, is der barende of naauwelijks verloste vrouw ook dikwijls zeer aangenaam.) Van den kant der barende wordt vereischt, dat zij zich gedurende dien tijd zoo weinig mogelijk beweegt, en vooral niet her- en derwaarts keert, maar integendeel zich geheel rustig houdt, en de weeën door persen behoorlijk zoekt te ondersteunen.

Wanneer het geheele kind uit de baarmoeder door de scheede gedreven is, dat is, wanneer het geboren is, blijft het evenwel door de navelstreng aan de baarmoeder verbonden, en deze moet, zal men het kind van de moeder weg nemen, door middel van eene niet te scherpe schaar, 4 of 5 duimen van het lijf des kinds af, doorgeknipt worden. Dit doorsnijden van de navelstreng vordert echter meer oplettendheid, dan vele vroedvrouwen daarbij wel in acht nemen: want doorsnijdt men haar te spoedig, voor dat het kind duidelijke teekens van leven gegeven heeft, dan veroorzaakt men dikwijls den dood van hetzelve. Men moet daarom de navelstreng zoo lang in haar geheel laten, tot dat het pas geboren wicht behoorlijk ademt of schreit, en dit geschied zijnde, heeft men

voor het doorsnijden der streng en het wegnemen des kinds niet te vreezen. Terstond na of in de meeste gevallen nog beter een weinig vóór het doorsnijden, moet dat gedeelte der navelstreng, hetwelk aan het kind gehecht blijft, met een smal bandje omwonden worden, om in allen gevalle het bloeden voor te komen.

Het kind geboren, en van de moeder gescheiden zijnde, behoort het volgens gewoonte in eenen gewarmden linnen of wollen doek gewikkeld, op den schoot van eene der aanwezende vrouwen gelegd te worden. Sommige kwalijk onderwezene vroedvrouwen leggen het zoodanig of somtijds zelfs geheel naakt, op eenen stoel of op den grond neder, en laten het daar een langeren of korteren tijd aan zijn lot over. Intusschen trachten zij de nageboorte uit de baarmoeder te halen of te scheuren, daar zij meenen dezelve niet langer in dát deel te moeten laten blijven. Om haar doel te bereiken, trekken zij met kracht aan de navelstreng, en hiermede niet vorderende, gaan zij met de hand, den voorarm, ja somwijlen tot den elleboog naar binnen, om de nageboorte des te beter te kunnen vatten. Eerst dan, wanneer dit groote werk verrigt, de nageboorte

met

met bebloede armen, als eenen moeijelijk te verkrijgen buit, te voorschijn gebragt is, wenden zij zich tot het pas geboren kind, en maken zich gereed om hetzelve te wasschen en aan te kleeden.

Het zal niet noodig zijn, dat ik u het nadeelige en tegennatuurlijke hiervan met sterke kleuren afschilder; de zaak is duidelijk, en de natuur leert ons ten klaarste, dat de lucht op een pas geboren kind eenen nadeeligen invloed moet hebben. In het lijf der moeder was het door eene behagelijke en weldadige warmte, zonder welke geen jong dier noch mensch zich wel kan bevinden, omgeven en terstond na de geboorte wordt het, door nat en slijm overtogen, aan eene dikwijls koude dampkringslucht blootgesteld; welke eene onnatuurlijke verandering! en met welke gevolgen!.. Spoedig wordt het kleine schepsel bruin en blaauw; het geheele ligchaam siddert en beeft; de borst begint te reutelen, en dikwijls wordt in deze oogenblikken de grond van veelvuldig lijden in het teedere ligchaam gelegd. Blijkt hieruit, dat eene zoodanige behandeling voor het kind ten hoogste schadelijk is? voor de barende is het onvoorzigtig afhalen der nageboorte niet min-

der

der nadeelig. Dikwijls wordt hierdoor tot ontsteking der baarmoeder, kraamkoorts, gevaarlijke bloedstortingen, uitzakkingen en pijnen in het onderlijf, die somtijds door het geheele leven voortduren, gelegenheid gegeven. De nageboorte veroorzaakt geen nadeel in de baarmoeder, wanneer dezelve niet terstond na het kind wordt uitgedreven. Meestentijds gaat zij na eenige minuten, een vierde of een half uur of na wel langeren tijd van zelf af, en het is daarom niet noodig, dat de vroedvrouw haar op eene ruwe en voorbarige wijze naar buiten trekt en afhaalt. De voor weinige oogenblikken verloste moeder onderwerpe zich daarom niet aan deze behandeling der vroedvrouw, maar vermane haar het kind weg te nemen, te reinigen en aan te kleeden; de verblijde moeder houde zich intusschen bedaard, blijve stil op haar leger liggen, brenge de knieën tot elkander en wachte gerust de nageboorts-weeën af. Worden deze gevoeld, dan onderzoeke de vroedvrouw naar de schede of de nageboorte daarin is gezakt. Is dit het geval, dan kan zij dezelve door een weinig aan de streng te trekken, wegnemen. Hierbij mag zij echter met een of twee vingers, maar niet met de geheele hand,

hand in de schcede, nog veel minder tot in de baarmoeder dringen. Volgt nu onverhoopt de nageboorte niet, of vertoont zich iets tegennatuurlijks, als sterke bloedvloeijing, flaauwte enz, dan is het volstrekt noodzakelijk zoo spoedig mogelijk, de hulp van eenen vroedmeester in te roepen.

Is de nageboorte ontlast, dan is het nuttig, dat de vroedvrouw dezelve onderzoeke, om van derzelver hoedanigheid bij voorkomende gelegenheden berigt te kunnen geven. Wordt de vrouw na hare bevalling en gedurende het kraambed door eenen arts bezocht, dan kan het zijne nuttigheid hebben, dat dezelve tot zijn aankomst bewaard en hem vertoond worde. Tracht de vroedvrouw de nageboorte heimelijk en behendig te verduisteren, alsdan is het des te noodzakelijker, dat dezelve tot de aankomst van den arts bewaard blijve, omdat in zoodanig geval gemeenlijk van den kant der vroedvrouw een misslag begaan is. Over het algemeen levert de befchouwing der nageboorte voor den geneesheer belangrijke teekenen op omtrent eenige ziekelijke verschijnsels, welke zich gedurende het kraambed opdoen.

Gedurende de hulp, welke de vroedvrouw

ten

ten nutte der barende aanwendt, behoort zij zich staande of nog beter zittende naast derzelver leger te plaatsen; zij behoort zorg te dragen, dat de barende niet eerder ontbloot wordt, dan wanneer het hoofd des kinds reeds geboren is, zij houde haar ook alsdan nog zooveel mogelijk bedekt, eendeels om de eerbaarheid niet te kwetsen, anderdeels om verkouding of bekoeling voor te komen, welke laatste zonder deze voorzorg, meest altijd bij de verlossing plaats heeft, en waarop doorgaans eene sterke huivering volgt, die meestal, hoewel verkeerd, voor een gewoon verschijnsel der verlossing gehouden wordt.

ZES-

ZESDE VOORLEZING.

Vervolg van het gedrag der barende vrouwen.

Er zijn nog meer maatregelen, welke de voorzigtigheid ons aanbeveelt bij de verlossing aan te wenden en deze heb ik voorgenomen thans met u te behandelen.

Ik maak een begin met de zoogenaamde billen- en voet-geboorten of, om duidelijker te spreken, met die verlossingen, waarbij het kind met de billen of voeten voorkomt. Reeds boven heb ik verklaard, dat het kind op deze wijze zeer goed geboren kan worden. Wanneer het zich evenwel zoodanig in de geboorte schikt, raad ik u eenen vroedmeester te laten roepen, want dikwijls doen zich bij dergelijke verlossingen onvoorziene omstandigheden en beletsels op, waartegen de vroedvrouwen niet altijd opgewassen zijn, en daarom is het zeer goed, wanneer er terstond iemand bij de hand is,

die

die voldoende hulp kan aanbrengen. De barende vrouwen lijden van dergelijke verlossingen weinig of niets meer, dan van de zoodanige, waarbij het hoofd zich voordoet; het leven van het kind is daarbij echter steeds in gevaar en deswege is bij zulke omstandigheden de tegenwoordigheid van eenen vroedmeester zeer wenschelijk. Tot de aankomst van dezen, houde de barende zich zoo bedaard mogelijk en blijve zoo lang gerust te bed liggen.

Hetzelfde geldt omtrent de verlossingen, waarbij het aangezigt het eerst geboren wordt. Ook deze loopen dikwijls gelukkig, zonder nadeel voor moeder en kind, af; zij kunnen echter ook zeer ligt in tegennatuurlijke veranderen en om die reden is het wenschelijk, dat zulke verlossingen niet der vroedvrouw alleen worden toevertrouwd, maar dat daarbij een vroedmeester tegenwoordig is, om dan, wanneer het noodig is, terstond gepaste hulp te kunnen aanbrengen. Men behoeft zich daarover niet bevreesd te maken, dat een kind, hetwelk met het aangezigt vooruit geboren is, het hoofd eenigen tijd achterover en als in den nek geslagen draagt. Deze tegennatuurlijke houding houdt gewoonlijk binnen eenige dagen van

zelve op, gelijk ook meestal spoedig de dikwijls miskleurige zwelling van het aangezigt verdwijnt, welke de jonggeboren in zulke gevallen mede ter wereld brengt.

Dikwijls is bij eerstbarende vrouwen, die reeds vrij ver in jaren gevorderd zijn, de verlossing zeer pijnlijk, omdat de geslachtsdeelen te weinig rekbaarheid bezitten. De scheede en de bilnaad laten in dergelijke gevallen slechts eene zeer langzame en met pijnen vergezelde uitrekking toe. en dit vertraagt niet alleen in zeer groote mate de verlossing, maar hierdoor wordt ook gelegenheid gegeven tot scheuring dezer deelen en vooral van den bilnaad. Zeer veel verligting kan zich echter de barende in zoodanig geval verschaffen door inspuitingen van melk, olij en dergelijke in de scheede te laten doen; of nog beter, door vooraf van die middelen gebruik te maken, welke wij in de derde voorlezing hebben opgegeven.

Barende vrouwen, die aan breuken lijden, moeten, wanneer zij geenen vroedmeester bij zich kunnen of willen hebben. zooveel mogelijk voor het terug houden der breuk zorgen, omdat de meeste breukbanden gedurende de verlossing niet gedragen kunnen worden, of ten

minste de deelen niet behoorlijk kunnen steunen. Ten dien einde drukke de barende of iemand anders met de hand op die plaats, waar be breuk pleeg uit te zakken, opdat onder de verlossing geene inwendige deelen naar buiten treden. Ook is het steeds nuttig, dat zulke vrouwen niet mede naar onderen persen, maar de uitdrijving van het kind aan de baarmoeder overlaten.

Uitzakkingen der scheede verdienen vooral ten tijde der verlossing onze oplettendheid. Ook hier is het nuttig, dat een vroedmeester tegenwoordig is. Daar op de aankomst van dezen niet altijd gewacht kan worden, en het gebrek spoedige hulp vereischt, gedrage men zich naar de volgende regels. De barende vrouw legge zich, zooveel mogelijk, horisontaal, dat is, met het hoofd even hoog als met de voeten, op het kraamleger, en vermeerdere de weeën door willekeurig persen, zoo weinig mogelijk, omdat daardoor de uitzakking bevorderd wordt. Is evenwel de scheede reeds werkelijk uitgezakt, dan moet de vroedvronw dezelve op de best mogelijke wijze terug houden. Tot dat einde bestrijke zij de vingers harer eene hand met olij of pomade, brenge die in de scheede, en

schui-

schuive en houde voorzigtig derzelver wanden, vooral gedurende de weeën, naar boven en binnenwaarts.

Ik moet u in deze voorlezing nog opmerkzaam maken op een zeer algemeen en belangrijk gebrek, waaraan de barende vrouwen zich schuldig maken. Ik bedoel het ongeduld, waaraan zoo menig barende zich maar al te dikwijls overgeeft. De verlossing eischt eene zekere toegevendheid en bedaardheid, ook van de zijde der barende zelve, en ongeduld, al te hartstogtelijk verlangen, woeligheid, het gedurig heen en weder wenden en keeren op het kraamleger enz, passen daarbij in het geheel niet. Vele vrouwen zijn evenwel onder, ja zelfs tusschen de barensweeën onstuimig, in de hoogste maat ongeduldig, en bestormen den vroedmeester of de vroedvrouw gedurig met de begeerte om aan de verlossing een einde te maken, en het kind ter wereld te brengen. Niet zelden worden ook daardoor de tegenwoordig zijnde, naastbestaanden en vriendinnen aangezet om te vroegtijdig deze begeerte te ondersteunen, doch rigten hierdoor dikwijls groote schade aan. Dat de vrouw zelve kermt, de grootmoeder en meer andere naastbestaanden

dikwijls nog onrustiger, en ongeduldiger zijn, is eene bekende zaak, die echter minder behoorde plaats te hebben.

Hoewel de verlossing dikwijls zonder nadeel voor moeder en kind afloopt, doet er zich echter ook niet zelden iets tegennatuurlijks op, waardoor zij voor de moeder, voor het kind of voor beide nadeelig kan worden, en het is daarom iedere barende vrouw aangeraden, om zoo mogelijk eenen vroedmeester bij zich, of ten minste in de nabijheid te hebben, hoe voorspoedig de verlossing ook moge voortgaan. Valsche schaamte en vrees voor de hulp van eenen man, zijn hier op de verkeerde plaats; want dikwijls worden voorkomende moeijelijkheden en hindernissen zoo spoedig gevaarlijk, dat niet altijd schielijk genoeg een vroedmeester gehaald kan worden. Wanneer er zich in het begin reeds hier of daar iets tegennatuurlijks opdoet, dan is de tegenwoordigheid van eenen vroedmeester bij de verlossing des te noodzakelijker. Het langdurig talmen en dralen om zoodanige hulp in te roepen, waartoe de vroedvrouwen gewoonlijk aanraden, kan in dergelijke gevallen dubbeld nadeelig worden. Niets is echter schadelijker, dan dat de vroedvrouw der

ba-

barende geneesmiddelen toedient. Bij sommige vroedvrouwen heerscht het gebruik, dat zij eene kleine Apotheek bij zich dragen, en, om haar beroep meer aanzien en gewigt bij te zetten, dan uit deze dan uit gene flesch geneesmiddelen toedienen. Ook zijn er, die de zeer nadeelige gewoonte hebben, om door zekere handgrepen, zoo als zij zich uitdrukken, den mond der baarmoeder te openen, het kind eene betere ligging te geven enz, doch het is volstrekt noodig, dat men zich niet aan deze handgrepen, noch aan het opdringen van geneesmiddelen onderwerpt.

Over de vroedvrouwen heb ik reeds dikwijls met u gesproken, doch ik beken het, niet altijd ten harer voordeele; ik hoop echter niet, dat zij onder u, die haar naauwkeurig genoeg kennen, mijn oordeel daaromtrent ongepast en onbillijk zullen vinden. Dergelijke waarheden achtte ik noodig toch eens te zeggen, en ik vond daartoe geene geschikter plaats dan deze. Er bestaan evenwel onder de vroedvrouwen ook uitzonderingen op den gewonen regel en aan de zoodanige, waarop datgene, wat ik in het algemeen over haar gezegd heb, geene toepassing vindt, kunnen zich de barende met

meer gerustheid en vertrouwen overgeven. Hoezeer ik u ook van de gewone vroedvrouwen afkeerig heb zoeken te maken, zoo gevoel ik mij aan den anderen kant gedrongen, u aan te raden, om de beschaafde en welgeoefende vroedvrouw met meer achting te behandelen, dan in het algemeen geschiedt. Eene zoodanige vrouw kan dikwijls de weldoenster van het barende geslacht worden, en verdient daarom eene andere behandeling. Met regt zoude men haar vroedmeesteresse kunnen noemen, omdat de gewone naam van vroedvrouw enz, ongeschikt en weinig met haar beroep schijnt overeen te komen. Veelligt zoude een meer doelmatige naam, eene ordentelijker behandeling en betere belooning ten gevolge kunnen hebben, dat beschaafde vrouwen zich ook aan het eenvoudig gedeelte der verloskunde toewijdden.

Tot besluit van deze voorlezing, blijft ons nog over, om te spreken over den laatsten dienst, welke wij barende vrouwen hebben te bewijzen, namelijk, over de wijze om haar in een geschikt kraambed over te brengen; alhoewel dit, wanneer de verlossing geschiedt, op een dergelijk leger, als wij hebben aangeraden, niet altijd volstrekt noodig is, daar men het-

zelve

zelve terstond in een kraambed veranderen kan. Daar mogelijk vele uwer tegen mijnen raad op eene gewone kraamstoel of op een ander ongeschikt leger zullen verlost worden, is het noodig, dat ik ook hierover mijne gedachten voordraag. In sommige streken der Nederlanden laat men de barende vrouw, zoodra de nageboorte ontlast is; van het kraamleger opstaan, en zelve in het kraambed gaan of klimmen; dikwijls doet men haar onder het staan eenen doek om het lijf, en laat haar alzoo nog langer in deze houding. Zulk eene handelwijze is ten hoogste nadeelig, en geeft maar al te dikwijl gelegenheid tot uitzakking der scheede en der baarmoeder, zoowel als tot hevige bloedstortingen. Er komen mij in dit oogenblik vele voorbeelden te binnen van verloste vrouwen, die, zoodra zij regt over eind stonden, het bloed met geheele stroomen uit de scheede vloeide, en het is daarom, dat wij tegen zoodanige behandeling ernstig waarschuwen. Bovendien stelt de kraamvrouw zich daarbij ook bloot, om koude te vatten, vooral, indien zij gedurende de verlossing sterk gezweet heeft. iedere vrouw late zich derhalve na de verlossing in het kraambed dragen, hoe welvarende

en sterk zij zich voor het overige ook moge bevinden.

Zeer vele vrouwen beschouwen het stijf spelden van een doek of half laken om het lijf als een nimmer falend middel om den buik wederom slank en dun te maken. Zij dringen er daarom sterk op aan, dat deze zoo spoedig mogelijk om het lijf gedaan wordt; ook laten zij zich denzelven zoo stijf omdoen, dat het geheele onderlijf daardoor bovenmate gekneld wordt. Ook dit is zeer nadeelig en behoorde niet te geschieden, omdat hierdoor de verrigtingen der bovendien reeds door de zwangerheid verzwakte darmen, zoowel als de omloops des bloeds belemmerd, zoo niet verhinderd wordt. In vele gevallen is evenwel het nut van een doelmatigen, breeden en niet te stijf toegehaalden buikband (sluitdoek) niet te miskennen, ja algemeen aangenomen en goedgekeurd.

ZEVENDE VOORLEZING.

Over het kraambed.

Het kraambed is eigenlijk niet anders, dan het einde of laatste tijdperk der verlossing: want gedurende hetzelve keeren de vrouwelijke geslachtsdeelen, de borsten uitgezonderd, wederom tot dien toestand terug, waarin zij zich voor de zwangerheid bevonden. De baarmoeder had gedurende de zwangerheid niet alleen van tijd tot tijd hare meeste grootte bereikt, maar ook was haar leven tot den hoogsten trap opgeklommen. Met de verlossing begint zij zich te zamen te trekken en daardoor neemt zij zoowel in grootte en uitgebreidheid af, als zij in inwendig leven vermindert. De zamentrekkingen tot uitdrijving van het kind waren te sterk, dan dat het hoogere leven daarbij in dezelfde mate konde blijven bestaan; het wordt daardoor verminderd en gaat wederom over in dien werkeloozen en sluimerenden toestand,

waarin het zich voor de zwangerheid bevond. Door dezen teruggang tot hare vorige gesteldheid of, indien ik mij zoo eens mag uitdrukken, tot dit insluimeren gedurende het kraambed, geraakt de baarmoeder 3 of 6 weken na de verlossing weder tot die grootte en in denzelfden staat van inwendig leven, welke haar voor de zwangerheid eigen waren en van hier komen ook bij vele vrouwen 6 of 8 weken na de bevalling de maandstonden wederom te voorschijn, hetwelk voor het zekerste teeken gehouden wordt, dat de vrouw geschikt is om op nieuw zwanger te worden.

Met dit insluimeren der baarmoeder moet noodzakelijk eene andere verrigting gepaard gaan. Gedurende of kort na de geboorte van het kind laat zich de moederkoek, zoo als reeds gezegd is, los van de baarmoeder en deze laatste geraakt daarbij gewond. De ontlasting van bloed, welke dit los worden der nageboorte voorafgaat of er op volgt, is het zekerste bewijs, dat aan de inwendige oppervlakte der baarmoeder eenige bloedvaten losgeraakt of gescheurd zijn geworden. Deze beleediging of verscheuring geneest nu gedurende het kraambed. Tegelijk worden ook de laatste

over-

overblijfsels van den moederkoek en der vliezen, welke gewoonlijk in zeer kleine stukjes aan de baarmoeder zijn blijven zitten, losgemaakt en dit genezen en deze afzondering van de kleine overblijfselen der nageboorte zijn de oorzaken van de kraamzuiveringen, kraamvloed of hoe ook genoemd. Wat in de eerste 2—4 dagen na de verlossing uit de baarmoeder vloeit is bloed, dat zich uit de verscheurde en nog niet geslotene vaten ontlast. Nadat nu de genezing der beleedigde plaatsen en het sluiten der vaten verder gevorderd is, bestaat de kraamzuivering eenige dagen blootelijk uit een met bloed gemengd water en in het vervolg van tijd vertoont zich een wit en etterachtig slijm, dat bij vrouwen, die hare kinders zogen 14 dagen tot 3 weken, doch bij haar, die dezelve spenen, langer tijd afgaat.

Terwijl nu na de verlossing het hoogere leven der baarmoeder van tijd tot tijd afneemt en derzelver omvang vermindert, ontwikkelen zich aan de uitwendige oppervlakte van het ligchaam der vrouw twee andere deelen, de borsten, welke voor eenen geruimen tijd de voeding van het pasgeboren kind overnemen en voor hetzelve, als het ware, de plaats der

baar-

baarmoeder vervullen. In de borsten zondert zich reeds voor de verlossing een melkaardig vocht af en daarna wordt dit vervangen door de ware melk, die in het begin eenige gelijkheid met het vruchtwater heeft, waarvan het kind vóór zijne geboorte in de baarmoeder lag en gevoed werd. Wat derhalve gedurende de zwangerheid binnen in het ligchaam der vrouw in de baarmoeder plaats had, wordt thans in de uitwendige deelen, de borsten bewerkstelligd. Gedurende de zwangerheid was de plaats van werkzaamheid in de inwendige deelen; en de overvloed van voedzame sappen werd ook derwaarts geleid. Na de verlossing echter ontstaat daarin eene zekere werkeloosheid, en in de uitwendige deelen, de borsten, treedt een nieuw leven te voorschijn en het is daarin, dat de natuur het voedsel voor den teederen zuigeling overvloediglijk uitstort.

Heeft er met de verlossing in het ligchaam der vrouw over het algemeen eene verandering plaats vooral vertoont zij zich aan deszelfs oppervlakte. Gedurende den tijd der zwangerheid is de uitwazeming der huid bij de vrouw zeer gering, eerst in het kraambed vermeerdert deze aanmerkelijk, omdat de huid na de verlossing

werk-

werkzamer is, dan in de zwangerheid. Deze verandering is niet alleen noodig, wanneer de geslachtsdeelen weder tot hunnen vorigen toestand terug keeren, en tot eene nieuwe zwangerheid geschikt zullen worden; maar zij maakt ook eene geheel andere levenswijs noodzakelijk, waarover wij evenwel niet thans maar in het vervolg nader zullen spreken.

Het is een algemeen aangenomen vooroordeel, dat de ontwikkeling der borsten na de verlossing en de eerste afzondering van melk in dezelve meest altijd door eene koorts, die men zogkoorts pleeg te noemen, vergezeld wordt.

Zoowel dit, als meer andere verkeerde begrippen zijn voor het kraambed niet weinig nadeelig en hebben het den naam van ziekbed gegeven; doch geheel te onregt; en eene vrouw in het kraambed behoort even zoo weinig voor ziek gehouden te worden, als gedurende de zwangerheid en de verlossing. Het is evenwel niet te ontkennen, dat vele kraamvrouwen door ziekte aangetast worden, doch de reden hiervan is voornamelijk te vinden in hare bijzondere ligchaamsgesteldheid en in hare vorige levenswijze. De meeste barende- en kraamvrouwen volgen eenen zeer verkeerden leefregel en

wor-

worden door hare vriendinnen en oppassters dikwijls geheel verkeerd behandeld; men moet zich derhalve verwonderen, dat er niet meer ongelukken bij of na de verlossing plaats hebben en dat er niet meer kraamvrouwen, dan werkelijk geschiedt, ziek worden. Niet minder kunnen wij ontkennen, dat de eerste afzondering van zog dikwijls met pijn en koorts verbonden is, dit is echter alleen dan het geval, wanneer de borsten vroeger eene verkeerde behandeling ondergaan hebben; wanneer zij door keurslijven of corsetten zeer bekneld, of wanneer zij te veel aan de lucht zijn blootgesteld geweest. Door beide wordt de ontwikkeling en uitzetting der melkvaten belemmerd en tot derzelver zamenkrimping aanleiding gegeven, en in zoodanigen toestand zijn zij niet geschikt om het zog in behoorlijke hoeveelheid op te nemen. Daar hetzelve echter spoedig na de verlossing derwaarts wordt gevoerd, worden de zamengetrokkene en vernaauwde vaten daardoor aanmerkelijk geprikkeld en uitgezet, en dit kan niet geschieden, zonder dat pijn en koorts het gevolg er van zijn. Waar zich intusschen de borsten gedurende de zwangerheid gezond en in haren natuurlijken toestand bevinden,

waar

waar zij reeds gedurende de zwangerheid van tijd tot tijd opzwellen en alzoo tot de afzonring van het zog voorbereid worden, daar heeft na de verlossing bij de afscheiding van het zog noch pijn noch zoogenaamde zogkoorts plaats. Vloeit in dergelijk geval de melk in groote hoeveelheid naar de borsten, zij ontlast zich meestal wederom door de tepels en brengt daardoor verligting aan.

Niet altijd heeft evenwel de koorts, welke men gewoonlijk zogkoorts noemt, haren oorsprong in dien tegennatuurlijken toestand der borsten, waarvan wij zoo aanstonds gesproken hebben. Kraamvrouwen worden menigvuldige keeren om geheel andere redenen door koorts aangetast en evenwel zijn de vriendinnen en ook dikwijls de arts zelf gewoon dezelve voor eene zogkoorts te houden. Niet zelden wordt onder de verlossing de bilnaad der barende vrouw gescheurd, de geslachtsdeelen op de eene of andere wijze beleedigd of gewond en hieruit koorts geboren; even zoo dikwijls vat de kraamvrouw koude, en hierin ligt de oorzaak der koorts. De vermeerderde uitwazeming der huid, het zweet, dat der kraamvrouw in de eerste dagen na de verlossing eigen is, geeft

in

in groote mate gelegenheid tot bekoeling welke voor haar zeer nadeelig is. Voorts draagt ook de schadelijke gewoonte veel daartoe bij, dat de vroedvrouwen of bakers de kraamvrouw, eenigen tijd na de verlossing, schoone kleederen aantrekken en zich daarbij niet naar het zweet, maar naar den haar passenden tijd schikken. Door deze gewoonte wordt de kraamvrouw dikwijls ontbloot en buiten het bed gebragt, wanneer zij in een sterk zweet ligt.

De koorts moge nu uit deze of andere oorzaken ontstaan, zij is en blijft steeds een tegennatuurlijke toestand, die meer oplettendheid verdient, dan men tot hier toe over het algemeen daaraan verleent. Het is noodig, dat eene kraamvrouw, door koorts overvallen, zich niet meer voor geheel gezond houdt, maar terstond de hulp eens geneesheers inroept. Het vrij algemeen verbreide denkbeeld, dat ieder geringe koorts, welke in de eerste 4—6 dagen na de verlossing ontstaat, iets noodzakelijks zij, heeft zeer veel onheils veroorzaakt. Menige kraamvrouw heeft, door dit gevoelen verblind, de noodige hulp verwaarloosd en het verkeerde harer meening somtijds eerst ingezien, wanneer de hulp te laat kwam. Het is volstrekt nood-

za-

zakelijk, dat dit vooroordeel eindelijk verdwijnt en wij raden u daarom ernstig aan, om hetzelve geheel te laten varen, ofschoon ook hier of daar een arts gevonden mogte worden, die het noodzakelijk bestaan der zogkoorts verdedigt.

Over den duur van het kraambed moeten wij in deze voorlezing nog met een enkel woord spreken. Men is hier en daar nog van gedachten, dat het zes weken moet duren, en van hier, dat men de kraamvrouwen zesweeksche heeft genoemd. Reeds vroeger hebben wij u het kraambed als het laatste tijdperk der verlossing leeren kennen, en derhalve kan ook het kraambed van zulk een verschillenden duur zijn, als de geboorte van het kind. Dit laatste geschiedt somwijlen binnen weinige minuten, somwijlen in vele dagen en, na beide, kan zich de kraamvrouw wel bevinden. Bij vele kraamvrouwen duurt het kraambed 3—4 weken; bij andere daarentegen 6—8 en noch deze korte, noch deze lange duur moet voor tegennatuurlijk gehouden worden, wanneer niet iet ziekelijks daarmede verbonden is. Het zekerste bepaalt men het einde van het kraambed, wan-

neer men hetzelve op dien tijd stelt, waarop de kraamzuiveringen ophouden; men zorge evenwel deze niet te verwisselen met andere uitvloeisels uit de scheede, als witte vloed enz.

ACHT-

ACHTSTE VOORLEZING.

Over de leefwijze in het kraambed.

Het eerste, wat terstond na de ontlasting der nageboorte en vòòr men de vrouw in het kraambed brengt, geschiedt, is het reinigen der geslachtsdeelen, en dit wordt door de vroedvrouw door middel van eene met water bevochtigde spons, bewerkstelligd. Het bloed en alle andere onzuiverheden, welke aan die deelen zijn hangen gebleven, worden voorzigtig afgewasschen; doch daarbij dient men zooveel mogelijk bekoeling te vermijden en beter ware het, zoo men hiermede eenige uren wachtte tot de vermoeide kraamvrouw een weinig had uitgerust. Zijn de onderkleederen, hemd enz., bemorst, deze trekke men echter niet terstond uit, maar verhelpe dit zoo goed mogelijk door het tusschenleggen van warme doeken; ook is het aanleggen van een zoogenaamden stopdoek met pomade of olij bestreken, wanneer de

vrouw in het kraambed is overgebragt, om onderscheidene redenen aan te bevelen.

Het tweede waarnaar de kraamvrouw, zoodra zij in het bed is gebragt, verlangt en verlangen moet, is rust. Eene zoo belangrijke en zoo sterk vermoeijende verrigting, als het baren, verzwakt in groote mate de ligchaamskrachten, en deswege ontstaat meestentijds de dringende begeerte naar slaap en herstel van het verlorene. Het is derhalve noodzakelijk, dat men de kraamvrouw in hare kamer met rust laat, en dat men haar vergunt te slapen. Beide geschiedt gewoonlijk niet in de eerste plaats, omdat de vreugde of de nieuwsgierigheid vele bloedverwanten en vriendinnen naar het kraambed drijft, die door haar gepraat den rustenden slaap der kraamvrouw verhinderen: ten tweede, omdat men gelooft, dat de kraamvrouw zich verbloeden kan, wanneer zij terstond na de verlossing slaapt, doch gedurende den slaap behoeft men daarvoor minder vrees te hebben. Het is intusschen nuttig daarvoor deze voorzorg te gebruiken, dat iemand naauwkeurig op de slapende acht geeft en er op let, of de ademhaling ook ongeregeld en benaauwd, en of de kleur van het aangezigt ook verandert

en bleek wordt, welke teekens bijna altijd een te groot bloedverlies te kennen geven. Doen zich deze op, dan kan men niet te spoedig de hulp van eenen verloskundigen inroepen.

Nadat eene gezonde kraamvrouw eenige uren gerust heeft, gevoelt zij doorgaans eenige begeerte naar voedsel, en wanneer de honger ook langen tijd moge wegblijven, ontstaat er vroeger of later dorst. De voldoening aan deze behoeften is echter in het kraambed geene zoo onbelangrijke zaak, maar vereischt op alle mogelijke wijzen onze oplettendheid. Te sterk voedende spijzen en dranken zijn even als de prikkelende, nadeelig; daarentegen is het voor kraamvrouwen ook schadelijk, wanneer zij alleen waterachtige spijzen en dranken gebruiken. Door de eerste wordt tot eene te overvloedige afzondering van zog, koorts en ontsteking aanleiding gegeven; terwijl de laatste gebrek aan melk veroorzaken, en de verlorene krachten te weinig herstellen. Die spijzen en dranken, welke zwaar te verteren zijn, en winden verwekken, passen even zoo weinig als de bovengenoemde, omdat de spijsvertering bij kraamvrouwen veelal verzwakt is. Alles wat wij derhalve der zogende vrouw, want over haar die niet

zogen, zal in het vervolg gesproken worden; gedurende het kraambed omtrent spijzen en dranken kunnen raden, bestaat in het volgende: In de eerste 2 tot 4 dagen gebruike zij dunne soepen uit vleeschnat of water met eijerdooijer, waarin wat sago, rijst, gierst, gort, wittebrood en dergelijke gekookt is; ook kan, wanneer de aandrang van zog naar de borsten niet aanmerkelijk is, hierin wat kalfs- ossen- of hoendervleesch gesneden worden, Na verloop van drie of vier dagen, wanneer het zogen goed en geregeld gaat, kan men van wat vastere spijzen gebruik maken. De zoo even genoemde vleeschsoorten , gekookt of gebraden ,zijn nu met wat rijst, gort, gierst enz, op hunne plaats, echter mag de kraamvrouw nog geene groenten, fruit enz gebruiken, hoewel dit maar al te dikwijls geschiedt. — Tot drank kieze zij in de eerste dagen gekookt water met wat melk, gerstenat, een aftreksel van fenkelzaad, kamillen, linde bloezems enz, laauw, doch niet te warm; of ook water met witte wijn en dun bier. Was de kraamvrouw aan het dagelijks gebruik van koffij of thee verslaafd, dan kan zij ook hiermede voortgaan. Na 9 of 10 dagen mag zij wederom tot hare

vo-

vorige levenswijze, indien dezelve goed was, terugkeeren. In het vervolg zullen wij gelegenheid hebben, om over het dieët van zogende vrouwen uitvoeriger te spreken.

Over de kleeding en dekking der kraamvrouw zoowel als over de kraamkamer zal ik u thans kortelijk mijne gedachten opgeven. Hoewel men het kraambed voor geen ziekbed behoort te houden, is het echter zeer noodzakelijk, dat eene kraamvrouw 6, 8 tot 9 dagen het bed houdt, en daarin matig, doch niet te warm wordt toegedekt. Eene menigte zaken, als bij voorbeeld, de ondergane vermoeijenis gedurende de verlossing en de vermeerderde uitwazeming der huid, welke de kraamvrouw als zoodanig eigen is, maken dit noodzakelijk. Buiten het bed is de vrouw in de eerste dagen in groot gevaar om koude te vatten, en zich daardoor de allerschrikkelijkste ziekte, de koorts der kraamvrouwen, te bezorgen; bedekt zij zich in de eerste dagen te veel, houdt zij zich te warm, dan berokkent zij zich ongemakken van eenen anderen aard. Het zweet wordt sterker en verzwakkend voor het geheele ligchaam, en er ontstaat dikwijls spoedig een gierstuitslag. — De kraamkamer en het kraambed moeten der-

 hal-

halve zoodanig ingerigt zijn, dat zij noch tot bekoeling noch tot te sterk broeijen aanleiding kunnen geven. De lucht in het vertrek worde dagelijks, zoo mogelijk twee keeren, echter zoodanig gezuiverd, dat het kind noch de kraamvrouw daarvan eenig nadeel ondervinden; dewijl de uitwazeming en andere ontlastingen voor moeder en kind deze zuivering noodzakelijk maken. Opdat de uitwazeming der genoemde uitvloeisels de lucht zoo weinig mogelijk bederve verwijdere men telkens, zoo spoedig zulks kan, het morsige linnen, zoowel van de kraamvrouw als van het kind; ook zorge men dat men voor de vuile doeken van beide dikwijls schoone in de plaats stelle, en vooral ook, dat de geslachtsdeelen der eerste dagelijks een of twee keeren gereinigd worden, echter altijd op dien tijd, wanneer de uitwazeming niet aanmerkelijk is. Voor het overige lette men er op, om de bedstede of het ledekant niet met te digte gordijnen te omhangen, omdat de lucht, door de uitwazeming van de uitvloeisels der kraamvrouw verontreinigd, daardoor meer in hare nabijheid blijft, en de zuivering en verversc hing daarvan minder spoedig en gemakkelijk geschieden kan. —

Heeft

Heeft men eene ruime, hooge kraamkamer, en ligt dezelve in een gezond stil oord, waar de lucht zuiver en zonder schadelijke dampen is, dan is dit altijd van groot nut en draagt veel bij tot de gezondheid der kraamvrouw. Nog beter is het, wanneer men dagelijks van kraamkamer kan verwisselen, en men twee naast elkander gelegen vertrekken daartoe gebruiken kan: in zoodanig geval kan de lucht enz, in de eene kamer gezuiverd worden, terwijl de kraamvrouw in de andere haar verblijf heeft. Eindelijk moet het kraamvertrek zoodanig ingerigt zijn, dat men het invallen der zonnestralen door de vensters kan verhoeden, en dat door de terugkaatzing der lichtstralen op de witte of gekleurde wanden, daarin geen te hel licht ontstaat, waardoor de oogen van het kind zouden kunnen lijden; aan den anderen kant is het evenwel ook niet aan te raden, om het in zulk een vertrek al te donker te maken, en den toegang van het daglicht daarin geheel te verhinderen, zoo als wij het wel eens hebben aangetroffen.

Rust, zoowel van het ligchaam als van den geest, is niet alleen terstond na de verlossing, maar ook gedurende het kraambed een zoo nood-

wendig vereischte, dat eene kraamvrouw, zonder hieraan te voldoen, zich doorgaans niet wel kan bevinden. Alles, wat derhalve deze rust stooren kan, moet vermeden worden en het wordt alzoo den naastbestaanden tot een pligt om in de nabijheid der kraamkamer alle gedruisch en geklop te vermijden en de vrouw met allerlei huisselijke aangelegenheden, vooral indien zij verdriet of hartzeer kunnen veroorzaken, niet bekend te maken. De kraamvrouw behoort in de eerste dagen alleen voor zich zelve en voor haar kind zorg te dragen en daarom moet zij niet te gelijkertijd met den last van het huishouden bezwaard worden. Ook moet men de nieuwtjes van den dag, vooral indien zij iet onaangenaams behelzen, voor haar verzwijgen; doch door de zoogenaamde visites en kraambezoeken bewerkt men meestentijds juist het tegendeel van al datgene, wat ik zoo aanstonds als nuttig heb aangeprezen. Men stoort de kraamvrouw in hare rust, hoegaarn zij ook zoude geslapen hebben; men noodigt haar uit om mede te spreken, hoe lastig en onaangenaam het haar ook moge vallen; er wordt nieuws verteld, dat niet altijd eene goede uitwerking op haar heeft, en eindelijk

verhindert men haar dikwijls door dit alles om aan hare natuurlijke behoeften te voldoen. Ik moet u derhalve ernstig vermanen om aan deze kwaade gewoonten het oor niet te leenen en de mondelijke betuiging van deelneming, zoowel als de gelukwenschingen van uwe vriendinnen altijd zoolang te verschuiven, dat gij het bed geheel verlaten kunt en hare bezoeken enz. u niet zoo ligt kunnen schaden.

Op de ontlasting van het darmkanaal geeft men bij ieder en vooral bij kraamvrouwen veel acht, en ik bevind mij daarom in de noodzakelijkheid ook thans hierover een woord te spreken. Vele artzen en nog meer de vroedvrouwen, bakers enz., zijn van gedachten dat eene kraamvrouw dagelijks ontlasting moet hebben en geraken in verlegenheid en vrees wanneer dit het geval niet is: of dit evenwel te regt geschiedt zal straks blijken. Ik heb u reeds meermalen gezegd, dat de baarmoeder na deverlossing in hare werkzaamheid vermindert, en als het ware insluimert; daar nu de darmbuis met de baarmoeder in zulk een naauw verband staat, neemt ook deze aan de verrigting der baarmoeder deel en wordt ook gelijk zij, minder werkzaam; en dit is dan ook de oorzaak, dat bij kraamvrouwen in de eerste

de-

dagen na de verlossing de stoelgang in het geheel niet of slechts spaarzaam plaats heeft. Dit insluimeren der baarmoeder en deze geringe werkzaamhed der buiks-ingewanden terstond na de verlossing, zijn alleen het werk der natuur en daarop volgt doorgaans een gelukkig beloop van het kraambed. Het is derhalve zeer schadelijk, wanneer het darmkanaal spoedig na de verlossing door deze of gene oorzaak tot grootere werkzaamheid en tot menigvuldige ontlastingen wordt aangezet. Hoe nadeelig het is, wanneer kraamvrouwen korten tijd na de verlossing ontlastmiddelen als, sennebladen, rabarber, of hoe zij ook meer mogen heeten, gebruiken, kan hieruit ten duidelijkste blijken: hier handelt men tegen de natuur, en deze handelwijs wordt ook doorgaans sterk gestraft. Dikwijls heb ik na het gebruik van zulke ontlastmiddelen eene kraamkoorts en eindelijk den dood zien volgen. Gij kunt dus zeer gerust zijn en blijven, wannaar Gij in de eerste 2—3 dagen verstopt blijft: want het is de wil der natuur, en daarvan hebt gij niets te vreezen. Volgt evenwel na den 3den of 4den dag van het kraambed geen stoelgang, dan mag men echter daartegen geene sterke ontlastmiddelen gebruiken

en

en vooral niet zonder toestemming van eenen geneesheer. De beste middelen en die ook meestal helpen, zijn de klisteeren uit een aftreksel van kamillebloemen met olij, echter zonder eenig bijvoegsel van zout enz., ook kan men zonder nadeel wat gekookte pruimen eeten, of een halve of geheele once witte manna innemen.

Daar ik nu toch eenmaal over het medicineren der kraamvrouwen begonnen heb te spreken, moet ik mij daarover wat uitvoerig uitlaten. Het is eene vrij algemeen verbreide gewoonte, dat, zoodra eene vrouw verlost is, terstond iemand naar de apotheek loopt om zich daaruit voor moeder en kind, hoe veel of hoe weinig ook, van geneesmiddelen te voorzien. Doorgaans haalt men voor de kraamvrouw bevergeil, om de naweeën te stillen en de ontlasting van het bloed te bevorderen; en voor het kind een laxeermiddel, om hetzelve daardoor rijkelijk afgang te bezorgen. Het eerste middel werkt niet zoo als men verwachtte en het tweede is meestal voor het kind nadeelig. Beter is het derhalve, dat de kraamvrouw zich zonder toestemming van eenen arts van alle geneesmiddelen speent. Zijn echter de naweeën

zeer

zeer sterk en smartelijk, dan raad ik geneeskundige hulp in te roepen: doch ik moet u vooraf zeggen, dat de arts deze niet altijd door geneesmiddelen kan wegnemen en vooral dan niet, wanneer dezelve bij zulke vrouwen plaats hebben, die reeds meermalen kinderen ter wereld bragten; want hoe meer verlossingen vooraf zijn gegaan en hoe spoediger het kind geboren is, des te heviger zijn ook de naweeën, terwijl zij in het eerste of tweede kraambed meestal gering zijn, ook kan ik u de verzekering geven, dat zij na 3, 4 of 5 dagen van zelve wederom verdwijnen en geene nadeelige gevolgen achterlaten.

Dat zindelijkheid bij eene kraamvrouw in de hoogste maat noodzakelijk is, zal ik niet noodig hebben hier wederom aan te voeren: de uitvloeizels uit de geslachtsdeelen en de vermeerderde uitwazeming der huid maken haar onontbeerlijk, ook heb ik reeds vroeger herinnerd, dat het bemorste linnen deswege dikwijls met schoon dient verwisseld te worden. Intusschen is hierbij veel voorzigtigheid en oplettendheid noodig en het linnen moet noch te koud, noch op eenen tijd aangetrokken worden, wanneer de kraamvrouw in het zweet

ligt.

ligt. Zeer nuttig handelt men, wanneer men de hemden, halsdoeken enz., niet alleen warm maakt, maar dezelve ook eerst uitschud en uitslaat zoo zij gestijfseld, gemangeld of gerold zijn, omdat de daardoor veroorzaakte digtheid en gladte van het doek de opneming en doorlating van het zweet verhindert; (om na de verlossing het aantrekken van een schoon hemd dat altijd vermoeit en gelegenheid tot bekoeling geeft, voor te komen raden wij der zwangere vrouw, om tegen den tijd harer bevalling twee hemden over elkander te dragen, waarvan het onderste opgeslagen rondom het lijf dient bevestigd te worden. In het kraambed kan men zich van het bovenste ontdoen, en het onderste losgemaakt nederwaarts trekken. Wanneer het bed, waarop de kraamvrouw ligt, zoodanig met een schapenvacht, gewast linnen enz. bedekt is, dat de kraamzuiveringen er niet door kunnen dringen kan men het dikwijls verwisselen daarvan voorkomen).

Niet zelden ondergaat de barende vrouw onder de verlossing eene groote of kleine scheuring des bilnaads, niettegenstaande ook alles werd aangewend om deze voor te komen. Is de scheuring klein, dan veroorzaakt zij der

kraam-

kraamvrouw slechts een spoedig verbijgaand ongemak; is zij integendeel groot, dan kan men haar onder de lastigste gebreken van het kraambed rekenen: want zij veroorzaakt niet alleen pijn, maar geeft ook tot koorts en uitzakking der scheede gelegenheid. De scheuringen worden daardoor dikwijls zoo belangrijk, omdat zij doorgaans niet vroeg genoeg ontdekt en erkend worden. De vroedvrouw, die bij de verlossing tegenwoordig is, rekent het zich tot schande, en te regt, wanneer daarbij belangrijke scheuringen plaats hebben, en zij verzwijgt daarom alles, wat tot ontdekking van het ware gebrek aanleiding kan geven, en houdt de kraamvrouw voor, dat dit zoo zijn moet; dat de pijn in de geslachtsdeelen van derzelver uitzetting ontstaat enz, en roept men niet tijdig eenen arts, die met de toedragt van zaken volkomen bekend is, dan wordt door hem het ware gebrek verbijgezien, en dikwijls geheel iets anders voor de oorzaak der ziekte gehouden. Ik oordeel het derhalve noodig, om u de kenteekenen op te geven, waaruit gij vrij zeker kunt opmaken, dat gij op eenigerhande wijze onder de verlossing beleedigd zijt. Terstond na de geboorte van het kind schijnt

de

de opening der scheede buitengewoon groot te zijn: het is, zoo als de kraamvrouwen zeggen, die zoodanige scheuringen ondergaan hebben, als of in den omtrek der scheede alles open zij. Wanneer nu eenige uren na de verlossing verloopen zijn, en de kraamvrouw wat uitgerust heeft, begint de pijn in de wonde. Spoedig daarna zwellen ook derzelver randen op, en het is de vrouw niet mogelijk, zonder sterke pijn, overeind te zitten. Vervolgens ontlast zich ook uit de ontstokene wonde eerst bloed, naderhand bloedwater en eindelijk etter Een der zekerste teekens van beleediging der geslachtsdeelen bestaat in het gevoel van pijn en hitte, gedurende de waterlozing. Zoodra de kraamvrouw uit het eene en andere besluiten kan, dat zij gescheurd is, dan moet zij zich niet aan de zorg van eene vroedvrouw toevertrouwen, maar de hulp van eenen vroedmeester of arts inroepen. Is echter de inscheuring slechts klein, en heeft de zieke geen lust of geene gelegenheid om eenen arts bij zich te hebben, dan houde zij zich te bed, met de beenen zoo na mogelijk aan elkander, en legge op de beleedigde deelen acht of tien dubbelde doeken, nat gemaakt in een afkooksel van bittere

 krui-

kruiden, als: duizendblad, alst en dergelijken. Deze omslagen legge zij laauw-warm aan en herhale dit alle 3 of 4 uren, omdat dezelve, wanneer zij langer blijven liggen, door de kraamzuiveringen te veel verontreinigd worden. Houdt zij intusschen, het zij in, het zij buiten het bed, de beenen niet altijd bijeen, maar spreit zij dezelve uit, dan wordt niet alleen telkens datgene wederom opengescheurd, wat genezen was, maar de verdere vereeniging van de randen der wonde insgelijks verhinderd.

Nog heb ik met u te spreken over den leefregel, welke eene gezonde kraamvrouw na den 6den, 8sten of 10den dag van de verlossing behoort in acht te nemen. Omtrent dezen tijd is het zogen en de ontlasting der kraamzuiveringen behoorlijk aan den gang, en men behoeft derhalve zulk een streng diëet niet te houden, als in de eerste dagen van het kraambed. De kraamvrouw kan nu zonder nadeel van tijd tot tijd het bed verlaten en betrekkelijk spijs en drank wederom ten deele met hare vorige levenswijze beginnen, doch wij raden haar aan, wanneer zij zelve haar kind zoogt, om zich van groente en fruit en in het algemeen van moeijelijk te verteren spijzen te onthouden,

den; integendeel zij haar vergunt in de kamer eenige geringe bezigheden te verrigten, doch al diegene, welke inspanning van het ligchaam of van den geest vereischen, zijn nadeelig en verzwakkend. De kraamvrouw is in deze dagen gelijk aan iemand, die van eene zware ziekte hersteld is, en die na elke inspanning vermoeidheid gevoelt. Moet de kraamvrouw zich in dezen tijd van belangrijke en vermoeijende bezigheden onthouden, niet minder neme zij zich in acht voor sterke gemoedsbewegingen als: verdriet, schrik, vrees, toorn en dergelijke meer. Wat het uitgaan betreft, hierin schikke zij zich naar het jaargetij en de weêrgesteldheid. Wij zijn het vooroordeel te boven gekomen, dat eene kraamvrouw haar huis niet eerder, dan na zes weken verlaten mag, en wij weten thans zeer goed, dat eene gezonde kraamvrouw in het voorjaar en in den zomer bij goed weder reeds den 10 of 12 dag mag uitgaan, terwijl zij in den winter en bij slecht weder somtijds genoodzaakt is, hare kamer 4 tot 6 weken te moeten houden.

Thans blijft mij nog de leefregel over, welke kraamvrouwen, die niet zogen in acht te nemen hebben. Eigenlijk had ik dit met stil-

zwijgen verbij moeten gaan, dewijl ik niet veronderstellen kan, dat eene gezonde kraamvrouw in staat zij, haren zuigeling de borst te weigeren, en voor de zoodanige, die wegens eenigerhande ziekte onbekwaam zijn, om haar kind te zogen, spreek ik hier niet, daar dit onderrigt omtrent den leefregel op gezonde vrouwen zijne toepassing heeft. Er kunnen echter gevallen bestaan, waarin de kraamvrouw genoodzaakt is het zogen te staken, het zij, dat het kind sterft, het zij, dat het dood geboren werd, en voor de zoodanige kunnen de volgende regels van nut zijn. Na de verlossing is in het ligchaam der vrouw, gelijk u bekend is, even zoowel een overvloed van sappen, als gedurende de zwangerheid. Deze worden naar de borsten gevoerd, en treden daarin, in de gedaante van melk te voorschijn. Er bestaat derhalve betrekkelijk den overvloed van sappen tusschen de zwangerheid en het tijdperk van zogen, geen ander onderscheid, dan dat deze overvloed in het eerste geval naar het onderlijf, en in het tweede naar de borsten gevoerd wordt. Dit afscheiden van voedzame deelen heeft dus ook nog na de verlossing plaats, en het is de wil der natuur, dat dit niet alleen

een

een geruimen tijd voortduurt, maar ook tot zog bereid wordt. Door het niet zogen, wordt echter tegen den wil der natuur gehandeld, en men moet in dergelijk een geval, eene doelmatige levenswijze in werking brengen, om het ontstaan van te overvloedige sappen tegen te gaan. Daarom moeten zulke vrouwen, die niet zogen, zich van alle sterkvoedende spijzen onthouden, als: vleesch, eijeren, krachtige soep, rijst, grutten, gierst, gort, sago, wijn, bier, melk enz. Waterachtig voedsel is voor haar het beste, tot zoolang zij niet meer van de toevloeijing der melk in de borsten te vreezen hebben. Zoodra intusschen de borsten wederom ledig worden, en dit is doorgaans na eenige dagen het geval, kunnen zij zich, wat het gebruik van spijs en drank aangaat, even zoo gedragen, als zoo aanstonds der zogende kraamvrouwen is aangeraden. Voor het overige moeten zij die niet zogen, langer dan anderen het bed houden, om het zweet niet tegen te gaan, en over het algemeen in alle [opzigte zorgvuldiger zijn, dan de zoodanigen, welke den aangenamen pligt van te zogen, kunnen vervullen, omdat ieder kleine misslag in den leefregel verandering in het afzonderen van melk kan veroor-

zaken; en tot de zoo gevaarlijke kraamkoorts of zogverplaatsingen aanleiding kan geven. Opdat de borsten, welke door het instroomen van melk aanmerkelijk zijn opgezwollen, niet op eenigerhande manier lijden, moeten zij zorgvuldig tegen stooten, drukken bij voorbeeld, door de kleeding en in het algemeen tegen werktuigelijk geweld behoed worden; zij kunnen echter door eenen doek wat in de hoogte gebonden worden, opdat zij door eigene zwaarte niet te veel hangen, en pijn veroorzaken. — Zoodanige vrouwen evenwel, doen best, om gedurende het kraambed, de borsten eens of meermalen daags door een volwassen mensch of door een kind te laten uitzuigen; doen zij dit niet, dan gebeurt het zeer dikwijls, dat de borsten zeer sterk opzwellen, in ontsteking geraken, verharden of verzweren. Zijn de eerste dagen van het kraambed verbij, eerst dan kunnen zij van tijd tot tijd minder laten zuigen en, zoo hierdoor het zog niet spoedig genoeg verdwijnt, intusschen de borsten met brandewijn wasschen, waarin wat kamfer is opgelost, dezelve met boomwol of nog beter met werk (fijn geplozen touw) in kamfer-brandewijn bevochtigd, bedekken. De meeste pleisters en zal-

zalven welke op vele plaatsen hiertoe gebruikt worden, bevatten loodverzuursels, en zijn daarom in meer dan een opzigt nadeelig. Gelukt het met de boven opgegevene manier niet om het zog te verminderen, dan zal men veelal zijn doel bereiken, wanneer men tevens een schraal diëet houdt; een sterk aftreksel van salij en water drinkt, eenige ligchaamsbeweging maakt, en nu en dan een zacht afvoerend middel gebruikt. Ook hier raad ik u, waar zulks mogelijk is, altijd eenen arts om raad te vragen, en aan dezen het regelen uwer levenswijze over te laten.

NEGENDE VOORLEZING.

Over het zogen.

Nadat de kraamvrouw zich van de vermoeijenissen der verlossing wat uitgerust heeft en eenige uren verloopen zijn, legge zij het pasgeboren kind aan de borst. Eertijds was het een vrij algemeen gebruik om eerst den 3den of 4den dag na de verlossing met het zogen te beginnen en men bewerkte daardoor veel onheils. Het kind bedierf men intusschen de maag door ongeschikt voedsel; men liet de borsten der kraamvrouw bijna tot bersten toe opzwellen en pijnlijk worden en dikwijls werd daardoor naderhand het zogen onmogelijk gemaakt. De dieren zogen hunne jongen terstond na de geboorte en de mensch behoort hetzelfde te doen. Is er, gelijk meermalen het geval is, omtrent dezen tijd nog weinig of in het geheel geen zog in de borsten, de kraamvrouw late zich daarom niet afraden van te zo-

gen:

gen: want het zog wordt door het trekken van het kind aan den tepel spoedig derwaarts gelokt en deze tot het zogen voorbereid en geschikt gemaakt.

Vóór dat men het kind aan de borst legt moeten de tepels gezuiverd worden, omdat zij doorgaans met verouderd en verhard slijm bedekt zijn en de nieuwgeboren dikwijls deswege de borst weigert. De slijm wascht men het best af door eene met laauwwater bevochtigde spons. Gaat het hiermede niet gemakkelijk, dan kan men zich ook bedienen van een mengsel uit spaansche zeep, brandewijn en water, doch dit dient men naderhand met zuiver water weder af te wasschen, dewijl anders het kind den tepel, wegens deszelfs onaangenamen smaak, niet wil vatten.

Wanneer ik ten sterkste aanprijs om het kind te zogen, geloof ik niet, dat iemand uwer ligt hier tegen iets zal hebben in te brengen; integendeel geloof ik zeker, dat gij zelve van het nut om te zogen overtuigd zijt.

Alleen betrekkelijk den persoon die zogen zal, stemmen wij nog niet overeen, en ik hoor vele uwer zeggen: mijn kind zal zog hebben, maar of ik zelve of eene min hem dit geef,

is

is onverschillig en daarom wil ik dit liever aan eene min overlaten, dan mij zelve daarmede belasten. Ik zoude mij gaarne willen overtuigen, dat dit zoo niet ware, — dat de menschelijke natuur zich in dit opzigt nog niet zoo ver beneden het redelooste dier verlaagd hadde, — maar helaas! de ondervinding heeft mij zulke gevoelens reeds dikwijls leeren kennen en daarom gevoel ik mij opgewekt ook een woord over datgene te spreken, wat het moederlijke gevoel beter in staat is te verklaren, dan mijne woorden.

Eene gezonde moeder moet zelve haar kind zogen. De bewijzen, welke ik hierover zal aanvoeren zijn niet uit de redekunde herkomstig: want deze gelden, volgens mijne overtuiging, bij de zoodanige uwer, die weigeren te zogen, niet veel, maar zij leggen in de natuur en daarom maken zij mogelijk op u meer indruk, dan alle redekundige vermaningen. Gij hebt reeds meermalen van mij gehoord, dat ook na de geboorte van het kind in het ligchaam der moeder een overvloed van voedzame deelen voorhanden blijft, dat deze overvloed zich uit het onderlijf naar de borsten begeeft om aldaar

als

als melk afgezonderd en aan het kind tot voedsel gegeven te worden. Weldra zult gij vernemen, dat de duur van het zogen op negen maanden bepaald behoort te worden, en gij zult daaruit leeren, dat de vrouw met het voeden van haar kind slechts ter halver weg is, wanneer zij het gebaard heeft. Het kind moet 80 weken van de sappen der moeder en van derzelver overvloedige voedzame deelen leven en gevoed worden. De eerste helft in- en de andere helft buiten het lijf der moeder, en het is even zoo goed tegen de wetten der natuur handelen, wanneer de tweede helft van dit tijdperk van voeding weggenomen wordt, als wanneer men het kind de eerste 40 weken door een ander wilde laten voeden en verzorgen. Ik ben zeker overtuigd, dat gij het ongehoord (paradox) en tegennatuurlijk vinden zoudt, wanneer iemand u die voorslag deed: gij zoudet niemand zwanger voor u laten zijn; dit is echter niet meer noch minder tegen de natuur gehandeld, dan wanneer eene moeder haar kind door een ander zogen laat; en het zoude eindelijk zoo ver kunnen komen, dat de vrouwen ook anderen voor haar zwanger lieten zijn, zoo

dit

dit mogelijk en van de zwangerheid afscheidbaar ware.

Die zich tegen de natuur verzet of daartegen handelt, wordt er voor gestraft. De natuur maakt geene sprongen en dit toont zij ons bij het voeden van het kind door de moeder. Dit begint langzaam en derhalve moet het ook allengs maar niet op eenmaal wederom ophouden. In het begin der zwangerheid is het kind zeer klein en het heeft dus slechts weinig van de sappen der moeder noodig. Hoe meer het in wasdom toeneemt, des te grooter wordt ook de hoeveelheid van voedsel, welke de zwangere aan hetzelve mededeelt. Omtrent den tijd der geboorte heeft de vrucht eene aanmerkelijke grootte bereikt en daarom moeten alsdan ook vele moederlijke sappen aan haar toegevoegd worden. Ook na de geboorte is dit nog langen tijd het geval en eerst dan, wanneer het kind een half jaar of meer oud is, begint het zog te verminderen. Wanneer de vrouw op deze wijze van hare sappen aan het kind mededeelt, lijdt zij daarvan geen nadeel, maar wanneer zij met deze voeding van het kind op de helft of op zoodanigen tijd ophoudt, waarin nog eene groote hoeveelheid van voedzame deelen voorhanden

is,

is, hetwelk gewoonlijk alsdan plaats heeft, wanneer de kraamvrouw het pas geboren kind door eene min laat zogen, dan bevindt zich de moeder in groot gevaar. De aanwezige melk wordt dikwijls eene oorzaak van ziekte en geeft gelegenheid tot menigvuldige ongesteldheedn, als: zogverplaatsingen, kraamkoorts, ontsteking en verzwering in de borsten enz. Gij ziet derhalve, dat zij onder u, die hare kinderen niet zogen om de schoonheid te bewaren, een verkeerd denkbeeld omtrent deze zaak hebben en dat het ligchaam der vrouw veel eerder ziek en misvormd wordt, wanneer het zich het zogen onttrekt, dan wanneer het zich daaraan overgeeft.

Het tweede bewijs, hetwelk ik voor den bovengenoemden stelregel: dat eene gezonde moeder zelve haar kind moet zogen, heb aan te voeren, betreft het nadeel voor het kind, zoo als het eerste, dat der moeder betrof. De natuur eischt, dat het kind na de geboorte nog een geruimen tijd door de moeder gevoed wordt. Het is bij zijne intrede in de wereld op verre na na nog niet zoodanig ontwikkeld, dat het zonder nadeel van ander voedsel leven kan. Daar de voedzame sappen, welke gedurende de

zwan-

zwangerheid van de moeder naar het kind gaan, naar mate van deszelfs groei verandering ondergaan, heeft dit zelfde ook na de verlossing plaats. Het zog verandert insgelijks iedere maand in zijne hoedanigheid en bij eene zogende vrouw is het 6 of 8 maanden na de verlossing geheel anders, dan bij zoodanig eene, die eerst voor weinige dagen bevallen is. Terstond na de verlossing is dit vocht bijna gelijk aan dat water, waarin het kind voor zijne geboorte lag en waardoor het gevoed werd. De melk staat terstond na de geboorte van het kind eenen trap hooger, dan genoemd water en daarom is zij ook terstond er na het geschikste voedsel voor hetzelve: want het kind is ook na de geboorte, wat zijne ontwikkeling aangaat, eenen trap hooger geklommen. Gij ziet derhalve, dat de natuur, wanneer zij de jonge spruit van tijd tot tijd meer doet ontwikkelen en tot grootere volkomenheid geraken, ook altijd aan dezelve een geschikt voedsel bezorgt. Geeft gij nu aan den pasgeboren zuigeling eene min, die reeds voor eenige dagen of voor eenige weken bevallen is, dan neemt gij niet de trapswijze opklimming van voedsel voor hem in acht, welke de natuur verordend heeft. Gij

springt

springt eenen trap over, en dit moet altijd ten ten nadeele van het kind uitloopen. Het zuigt eene melk in, die voor zijne maag reeds te dik en te zwaar is en welke het daarom niet goed verteeren kan: daardoor wordt tot velerlei ongesteldheden aanleiding gegeven, die het kind of vroegtijdig wegrukken, of een geruimen tijd doen kwijnen en zijn aanwezen tot eene aaneenschakeling van lijden maken.

Hieruit volgt echter niet, zult gij mij toeroepen, dat wij zelve onze kinderen moeten zogen, maar wij hebben alleen daaruit dit geleerd, dat wij zoodanige minnen voor onze kinderen moeten uitkiezen, die op denzelfden tijd, als wij zijn bevallen en ik moet u in dit opzigt gelijk geven. Maar hoe zelden gelukt het dergelijke minnen te vinden; ten eerste, omdat het eene zeldzaamheid is, dat zwangere vrouwen, die na hare verlossing eenen minnedienst zouden verlangen, juist te gelijkertijd met de zoodanige bevallen, welke genegen zijn om haar tot het zogen harer kinderen te huren; ten tweede: bevallen de meeste minnen niet daar, waar men verlangt, dat zij het vreemde kind zullen zogen, maar zij moeten doorgaans van een ver af of nabij gelegen oord derwaarts

ko-

komen. Ook moeten deze menschen den boven opgegeven leefregel voor kraamvrouwen in acht nemen, en zich derhalve ook zoo lang in het bed of in huis houden, als daarbij opgegeven is, zullen zij niet op de eene of andere manier ziek worden, en daarmede verloopen voor het minst 8 of 14 dagen, vóór dat zij naar het bepaalde oord kunnen reizen. Het verschil in tijd is echter voor het kind gewigtig genoeg, om aan de moeder zelve het zogen ten sterkste aan te bevelen. Zij, die evenwel op dezen grond daartoe genegen mogten zijn, horen bij het voorgaande nog het volgende.

Gesteld, dat het al eens gelukte eene min te vinden, die in hetzelfde uur, of liever in hetzelfde oogenblik bevallen was als de vrouw, welke haar als zoodanig voor haar kind wilde huren. zoo is daardoor evenwel het onderscheid van ligchaamsgesteldheid, welke tusschen de min en de moeder van het kind plaats heeft, niet weggenomen. Er is geen mensch volkomen aan een ander gelijk, dit zult gij reeds dikwijls gehoord hebben, en die ongelijkheid strekt zich tot de fijnste sappen, en derhalve ook tot diegenen uit, welke het kind tot voedsel moeten dienen. Dat de eene vrouw geheel ander zog

heeft

heeft dan de andere, zal u zeker reeds voor lang bekend zijn, en dit kan tevens dienen ter bevestiging van mijne stelling. Zoo als de hoedanigheid der melk is, zoo is ook die van het water, dat het kind vóór de geboorte tot voedsel diende, en bij de vrouw, welke eene vette melk in hare borsten heeft, had ook het genoemde water eene vetächtige hoedanigheid. Waar, daarentegen de melk dunner is, daar was ook het vruchtwater van denzelfden aard. en van hier krijgt het kind na deszelfs geboorte steeds een gelijkaardig voedsel, wanneer het zog uit de borsten zijner eigene moeder zuigt.

Ofschoon ook nog vele uwer voor hare kinderen minnen zullen blijven verlangen, ben ik echter zeker overtuigd, dat gij daaromtrent niet onverschillig zijt, of uwe kinderen van uw eigen vleesch en bloed zijn, en of gij hen, hetwelk hetzelfde is, met regt de uwe kunt noemen, dan niet. Het gevolg hiervan is, zoo als ik u reeds boven gezegd heb, dat eene moeder haar kind slechts ten halve gevoed en gevormd heeft, wanneer zij het na deszelfs geboorte niet zoogt en dat zoodanig eene moeder haar kind slechts ten halve het hare kan noemen. De eerste pligten eener moeder, welke ook den dieren

eigen en aangeboren zijn; zijn slechts ten halve vervuld, en het zou in dit geval geheel hetzelfde zijn, wanneer eene moeder van al hare pligten, het eerste gedeelte de zwangerheid, of het laatste, dien van te zogen, aan een ander overdroeg. Ik ben zeker, dat gij de pligten eener moeder geschonden zoudet oordeelen, wanneer gij de zwangerheid aan eenen persoon kondet en moest overdragen, en gij zult volkomen met mij instemmen, dat een zoodanig kind, gedurende de zwangerheid door een ander gevoed, niet geheel het uwe konde genoemd worden.

Het is eene bewezene zaak, dat de gesteldheid des ligchaams, zoowel als van de ziel der menschen, grootendeels in het eerste tijdperk des levens gevormd wordt en dat de voedster van het kind, gedurende de zwangerheid en het zogen, eenen grooten invloed heeft op deszelfs toekomenden, zoowel ligchamelijken, als geestelijken toestand. De uitdrukking: iets met de moedermelk te hebben ingezogen, heeft zonder twijfel iets waarachtigs in zich. Welke grondbeginsels zal nu een kind met de melk eener min niet inzuigen? Geene andere dan de zoodanige, welke eigen kunnen zijn aan

zul–

zulke huurlingen, die tot de laagste volksklasse behooren. Want wat heerscht er anders in het binnenste van zoodanig eene min, dan slaafsche en lage beginsels? Wat zal er van zulke menschen worden, die door dergelijke huurlingen gezoogd zijn? Zullen zij zich boven het lage kunnen verheffen? Ik zal hierop niet antwoorden, maar er alleen nog bijvoegen, dat het niet zogen voor eene gezonde kraamvrouw eene zeer groote misdaad is.

Eindelijk nader ik tot het laatste natuurkundige bewijs, dat ik ten voordeele van het zelf zogen wilde aanvoeren. Dikwijls hebben ook de minnen verborgene ongemakken, die door niemand, zelfs niet door het naauwkeurigst onderzoek van eenen arts, ontdekt kunnen worden. Zedert langen tijd bestaat het gebruik, zoo als bekend is, om de minnen, voor dat men haar huurt, door eenen geneesheer te laten onderzoeken, doch deze is alleen in staat, om uitwendig zigtbare ongesteldheden te ontdekken. Verholene of slepende ongemakken ziet hij gewoonlijk niet, en nog minder den aanleg daartoe, welke dikwijls even zoo nadeelig is als het ongemak zelve. Hoe ligt kunt gij derhalve uw kind eenen min toevertrouwen,

voor welke gij uwe deur zoudt gesloten hebben, indien gij derzelver inwendigen toestand hadt kunnen doorzien. Schuilt niet dikwijls in het jeugdige ligchaam een gift, dat men dan eerst erkent, wanneer deszelfs werking zigtbaar geworden is? Ik zoude veel zulke treurige voorbeelden kunnen aanvoeren, waar de gezondste kinders door hunne minnen, die ieder voor gezond hield, voor hun geheele leven bedorven zijn geworden. Het is daarenboven niet genoeg, dat eene min bij den aanvang van het zogen gezond is; zij moet zulks ook gedurende dit geheele tijdperk blijven; dit is echter niet altijd het geval, want vele worden dikwijls door ziekten aangetast, die voor den zuigeling nadeelig zijn.

Daar ik nu toch aan het moraliseren ben, moet ik nog een zedelijk bewijs voor het zelfzogen te berde brengen, ofschoon ik vroeger gezegd heb, daar van te zullen zwijgen. Gij weet even zoo wel als ik, dat de meeste kinders der minnen ellendig om het leven komen, want, omdat zij haar zog aan anderen verkoopen, moeten zij hare eigene kinderen de melk onthouden, hen door andere lieden laten opvoeden, en hier of daar in de kost besteden,

waar

waar dezelve doorgaans zoo slecht verzorgd en verpleegd worden, dat zij meestal spoedig sterven. Daardoor dat gij u van het zelfzogen onttrekt, en de moeders van die kinderen voor de uwen tot minnen houdt, worden zij van hunne moeders beroofd, en op deze wijze aan den dood ter prooi gegeven. Gij zijt derhalve de eerste oorzaak van den dood dezer ongelukkige wezens, en zonder u waren zij niet moederloos geworden. De meeste vrouwen uit den lagen stand, welke zich als minnen verhuren, hebben te weinig beschaving, dan dat men haar het verlaten harer kinderen zoo hoog kan aanrekenen; maar op u, die u op uwe hoogere beschaving en vrouwelijke tedergevoeligheid dikwijls niet weinig laat voorstaan, op u ligt de schuld. Gij handelt op deze wijze niet alleen omtrent uwe eigene kinderen, maar ook omtrent die uwer minnen, zeer misdadig.

Zal nu niet uit al datgene, wat ik tot hier over het zogen gezegd heb, voldoende blijken, dat het altijd eene groote misdaad is, wanneer eene gezonde vrouw niet zelve haar kind zoogt? Deze vraag zal zeker niemand uwer met néén beantwoorden, en ik heb ook een goed vertrouwen, dat alle gezonden onder u, in he

vervolg zelve hare kinderen zullen zogen, en dat gij dus in de zich zelve belonende vervulling der moederlijke pligten, niet langer beneden de ruwe wilden, en vooral niet beneden het wild gedierte wilt blijven staan. Zonder twijfel was het verzuim bij u tot hier daarin gelegen, dat gij de gevolgen, welke het niet zogen met zich brengt, niet gekend hebt.

De vraag: hoelang behoort eene gezonde vrouw haar kind te zogen? kan hier slechts in het algemeen beantwoord worden. Daar evenwel de omstandigheden bij vele uwer het tijdperk van zogen veel bekorten kunnen, zoo wil ik met weinige woorden de gevallen opgeven, welke het vroeger spenen noodzakelijk maken. Eene aanmerkelijke vermindering van zog, het week en slap worden der borsten, en het doorbreken van vele tanden bij het kind, geven in het algemeen het zekerste teeken tot openen van hetzelve. Gewoonlijk ontstaan deze kenteekens bij volkomen gezonde vrouwen tusschen de 6de en 9de maand na de verlossing; derhalve omtrent in dien tijd, waarin het zogen even zoolang als de zwangerheid geduurd heeft. Doch vele uwer is het, hoewel zij zich zeer gezond bevinden, niet vergund,

met

met zogen lang vol te houden; zij worden daardoor of te sterk aangetast en er ontstaat algemeene zwakte, duizeligheid enz; of het zog verdwijnt geheel en al, en zij moeten om die reden, somwijlen zelfs zonder het te willen, het kind vóór den tijd spenen. Voorts wordt nog het spenen van het kind noodzakelijk, wanneer er op nieuw zwangerheid ontstaat. In zoodanig geval lijdt de vrucht in de baarmoeder aanmerkelijk: zij wordt slecht gevoed en veeläl te vroeg geboren, of, wanneer zij ál den gewonen tijd in den schoot der moeder blijft vertoeven, komt zij echter altijd zeer zwak ter wereld. Of men met zogen moet ophouden, wanneer de maandelijksche zuiveringen wederom te voorschijn komen, daaromtrent zijn de geneesheeren het onder elkander nog niet eens. Vele zijn van gedachten, dat het kind alsdan moet gespeend worden; andere zijn van het tegenovergestelde gevoelen, en laten het kind onafgebroken voortzuigen. Geene van beide partijen heeft, volgens mijne ondervinding gelijk, maar beide gaan in hare gevoelens te ver. Het kan in het algemeen niet ontkend worden, dat het zog gedurende de maandstonden van eene slechtere hoedanigheid,

 en

en niet alleen dunner, maar ook meer tot zuur worden geneigd is, dan buiten dit tijdperk, en wanneer dus het kind reeds eenen zekeren ouderdom bereikt heeft, en slechts eenigermate gewoon is, nu en dan ander voedsel te gebruiken, dan is het naar mijn oordeel altijd nuttig, dat het gespeend wordt. Is daarentegen het kind nog zeer klein en jong, en heeft het nog in het geheel geen ander voedsel, dan de moedermelk genoten, alsdan behoort men, naar mijne gedachten, het kleinste kwaad te kiezen, en het kind voort te zogen. Door een zeer streng dieët kan evenwel de zogende vrouw in zoodanige omstandigheden het nadeel, dat daaruit voor haar kind voortvloeit, aanmerkelijk verminderen.

Hoe aangenaam en belonend het zelfzogen voor eene moeder zij, het is echter ook aan vele moeijelijkheden onderhevig. Geene kraamvrouw moet evenwel deze moeijelijkheden in grootere mate verdragen, en meer daarbij gevoelen, dan de zoodanige, welke zich voor de eerstemaal in dergelijken toestand bevindt. Bij deze, en ook wel bij die, welke reeds meermalen gezoogd hebben, zijn de borsten en vooral de tepels in het geheel niet tot zogen geschikt, en

om

om die reden wordt er dikwijls veel geduld vereischt om, bij het aanleggen van het kind, het voorgestelde doel te bereiken. Het kind vat dikwijls den tepel niet, en wanneer het dit al doet, dan zuigt het daaraan niet sterk genoeg, om het zog te doen uitvloeijen. Komen hierbij nog gebreken der spenen als te groote hardheid, betrekkelijke kleinheid en dergelijke, alsdan wordt het zogen nog des te moeijelijker. Men moet het kind in zoodanige omstandigheden dikwijls meermalen achter elkander de speen in den mond brengen, vóór dat het werkelijk begint te zuigen. Niet zelden verloopen onder dergelijke proeven onderscheidene dagen en evenwel behoort men daarmede niet op te houden: want er zijn mij vele voorbeelden bekend, dat het aanleggen van den zuigeling eerst den 3den, 4den of 5den dag het gewenschte gevolg had. Bij deze proeven, om het kind tot zuigen te noodigen, is het doorgaans van groot nut, telkens kort te voren een volwassen mensch of een grooter kind aan de spenen te laten zuigen: eensdeel om dezelve te verlengen en te vergrooten, anderdeels om de doorstrooming van het zog aan den gang te helpen. Voorts heeft het dikwijls ook zijne nuttigheid,

 wan-

wanneer men de spenen eerst met iets zoets, bij voorbeeld: zuikerwater, melk of iets dergelijks bestrijkt, om het kind daarin smaak te doen krijgen, en het als het ware tot zuigen uit te noodigen.

Het gebeurt niet zelden, dat, gedurende de eerste dagen van het kraambed, de borsten zeer sterk opzwellen, eene ligt-roode kleur aannemen, en vooral bij het aanraken pijnlijk zijn, waarbij zich doorgaans koorts en een zeker onbehagelijk gevoel door het gansche ligchaam voegt. Het zogen wordt hierdoor zeer moeijelijk, en wanneer het kind niet sterk aan den tepel zuigt, komt er in het geheel geen of slechts weinig zog te voorschijn. Vervolgens worden de borsten rooder en pijnlijker, er ontstaan zoogenaamde melkknobbels, zij geraken in ontsteking, verzweren eindelijk of verharden. De oorzaak van dit ongemak is daarin gelegen, dat de borsten van de vroege jeugd af aan al te warm gehouden, te sterk door de kleederen of keurslijven gekneld, gedrukt en als het ware in een geperst worden, of dat men dezelve te bloot draagt en aan den invloed van allerhande wind en weder blootstelt. Hierdoor kunnen de borsten en derzelver melkva-

ten

ten zich niet behoorlijk ontwikkelen en uitzetten, en scheidt zich nu in het kraambed eene aanzienlijke hoeveelheid zog in dezelve af, dan hebben de te enge en ineengeperste zogbuisjes geene genoegzame rekbaarheid, om het zog door te laten, en van hier verstopping, spanning, ontsteking enz. Ter voorkoming van dit pijnlijk ongemak en deszelfs nadeelige gevolgen vermijde men de opgenoemde gelegenheid-gevende oorzaken, dekke derhalve de borsten, van der jeugd af aan, niet al te warm toe, noch drage dezelve bloot, en late alle drukking van kleederen of corsetten achterwege. Is dit evenwel niet geschied en zwellen in het kraambed de borsten sterk op, dan zal men best doen, dezelve door eenen om den hals geslagen doek te ondersteunen; het kind bijtijds en zoo dikwijls mogelijk daaraan te leggen, en zooveel doenlijk ledig te laten zuigen, doch dit niet gelukkende, een grooter kind of een volwassen mensch en bij gebrek hiervan een zuigglas of luchtpompje daartoe te nemen. Ook behoort men geene sterk voedende spijzen, maar verdunnende dranken te gebruiken; terwijl men intusschen de borsten met iets vets, bij voorbeeld: warme ongezoutene boter, pomade enz, insmeert, de-

zel-

zelve aan den damp van warm water, waarin weekmakende kruiden zijn afgetrokken, blootstelt of eene matig warme doch niet te natte pap uit poeder van heemstwortel, meel van lijnzaad en dergelijken daarop legt; ten einde hierdoor, eensdeels het doorstroomen van de melk te begunstigen en verstopping voor te komen, anderdeels de deelen zachter en rekbaarder te maken.

Er is niets, dat eene vrouw onder het zogen grootere moeijelijkheid veroorzaakt, dan de raauwe zeere teepels. Dit ongemak begint gewoonlijk den 3den, 4den, 5den of 6den dag na de bevalling en overvalt doorgaans zulke kraamvrouwen het ergst, die voor de eerste maal zogen, en die eene zeer weeke en zachte huid hebben. De pijn, welke hierdoor onder het zogen aan de spenen ontstaat, is somtijds zeer hevig en noodzaakt niet zelden de moeder om van het zelf-zogen af te zien. Eene zoodanige oogenschijnlijk onbeduidende gewonde plek aan de spenen verdient daarom des te meer onze oplettendheid, omdat zij door het kind telkens wederom wordt opengezogen, en derhalve zeer langzaam genezen kan, zoodat zogende vrouwen dikwijls 4 tot 6 weken en

nog

nog langer door zeer kleine wondjes aan die deelen gekweld worden. De middelen, welke men tegen dit lastig gebrek aanwendt, zijn zeker even zoo menigvuldig als er lofredenaars en aanprijzers van dezelve geweest zijn. De vroedvrouwen en vele andere van uw geslacht raden hiertegen aan vette zelfstandigheden als: pomade, ongezoutene boter, eijerolij, kacaubo-ter, eiwit met amandel-olij en dergelijken; doch door al deze dingen wordt in de meeste gevallen het kwaad verergerd, dewijl zij de meestäl te zachte huid nog weeker en alzoo tot afscheiding van de onderliggende deelen geschikter maken. Waar echter de huid der tepels te hard en te droog is, en er om die reden spleten of kleine kloofjes in of rondom die deelen ontstaan, zoo als niet zelden bij bejaarde eerstbarende vrouwen het geval is, daar zijn deze verzachtende middelen op hunne plaats. Andere, en vooral de geneesheeren, raden hiertegen het wasschen met geestrijke vochten als rum, arak, arquebuzade enz aan, en deze zijn ook doorgaans doelmatiger. Daar mij nu evenwel bij ondervinding gebleken is, dat de genoemde geestrijke vochten voor zeere spenen al te prikkelend en te sterk zijn, zoo vermeng ik de-

dezelve gewoonlijk met een zachter middel, en alsdan brengen zij meer nut aan, dan wanneer zij ongemengd op de gewonde deelen worden aangebragt.

Ik wil u eenige van dergelijke middelen opgeven, welke gij zelve gemakkelijk kunt bereiden.

1°. Laat een stuk kandijzuiker in een schoteltje met warm gemaakte franschen brandewijn smelten. Na het bekoelen blijft er een dik, kleverig sap op den bodem liggen, en hiermede smere men dagelijks de zeere tepels tot zij genezen zijn.

2°. Wrijft een stukje fijn gestooten mijrrhegom met het dojer van een ei, en gebruikt het als boven.

3°. Mengt gelijke deelen poeder van kina en arabische gom, of vier deelen wolfsklaauw, en één deel zinkbloemen onder een, en bestrooi daarmede de ontvelde deelen.

4°. Sommige vrouwen op het platte land bedekken derzelver tepel met een blad van den klimop, dat vooraf eenige uren in een mengsel van gelijke deelen brandewijn en water gelegen heeft; en onlangs werd door Dr. REICUENAU te *Marienwerden* het uitgeperste sap

van

van Duizendblad aangeprezen; en eindelijk:

5°. Het vermaarde middel door den Apotheker DENNEMAN te *Fallersleben* aanbevolen, bestaande uit een deel Peruviaansche Balsem, twee deelen arabische gom en acht tot twaalf deelen rozenwater.

Men doet best, vóór dat men den zuigeling aan de borst legt, eerst het Smeersel met laauw water af te wasschen, omdat het kind, bij verzuim hiervan, wegens den ongewonen en onaangenamen smaak den tepel niet altijd wil vatten, noch minder daaraan zuigen. Ook kan men, zonder deze afwassching noodig te hebben, den tepel met een fijn stukje linnen (mousseline) bedekken en dit komt vooral dan te stade, wanneer de mond van het kind onzuiver is of het speeksel door spruw enz., eenige scherpte heeft aangenomen, in welke gevallen steeds zij aangeraden om deszelfs mond vóór het aanleggen uit te wasschen en ook naderhand den tepel van het daaraan klevende slijm te zuiveren.

In de tusschentijden, wanneer het kind niet zoogt is het noodig, om de drukking en het vasthechten van het linnen aan en op den tepel voor te komen, dien met een borstglas of met

een speendopje van glas, ijvoor, hout of krijt te bedekken. — Niet zelden ontstaat dit gebrek of wordt ten minste onderhouden door eenigerhande ziekte des ligchaams, kwaadsappigheid enz., en alsdan helpen alle de genoemde middelen weinig of niets. en het is noodzakelijk om het aan de behandeling van eenen geneesheer over te geven.

Zijn evenwel de gewonde plaatsen veel in getal, of zeer groot, en lijdt de vrouw daaraan te veel pijn, dan dat zij zich in staat bevindt om het kind aan de borst te houden, alsdan kan men zijne toevlugt tot zuigglazen of tot kunstspenen nemen, welke daartoe afzonderlijk vervaardigd worden. Deze kunstspenen, die men over den te kleinen, ingedrukten of gewonden tepel plaatst zijn van velerlei gedaanten en zamenstelling, en beantwoorden dan eens zeer goed, dan eens slecht aan het oogmerk. Dr. WENDELSTÄDT heeft eene dergelijke speen uitgevonden, waarvan hij zich met veel nut bedient, waarom ik er u ook eene beschrijving van wil geveven. Het bestaat uit eenen cilinder van zilver of blik, ter lengte van 1½ duim en ⅔ in de doormeter. Het bovenste naauwer toeloopende einde, is gesloten door een van bui-

buiten bol, doch inwendig uitgehold plaatje; waarin 5 of 6 gaatjes. Het onderste einde wordt aan deszelfs rand op eenen platten ring van hetzelfde metaal bevestigd, welke naar de zijde der opening hol en aan de andere zijde verheven is. Rondom de uitwendige oppervlakte van den cilinder, 2 of 3 lijnen van onderen, soldeert men een metalen ringetje, en om het speentje behoorlijke zachtheid te geven, trekt men er de huid van eene koespeen over henen; of, na het bovenste gedeelte met een plat stukje spons bedekt te hebben, legt men over den geheelen cilinder een stukje kalfsblaas, hetwelke men beneden het ringetje met eenen band bevestigt en van boven met eenige gaatjes doorboort, ter doorlating van het zog (zie Fig III en IV). Alvorens men de speen gebruikt, doopt men die in zuiker-water en na deszelfs aanwending moet zindelijkheids-halve het sponsje, zoowel als de blaas in water geweekt en het daarin bevatte zog zorgvuldig worden uitgedrukt. Dr. FIBING beveelt eene dergelijke van ebbenhout aan; andere raden hier kleine hoorntjes of spits toeloopende houten of ijvoren speendopjes te gebruiken, aan welker einde een rondgaand leêrtje bevestigd is, dat omtrent ter

 leng-

lengte van eenen duim los naar beneden hangt en waaraan het kind zuigt (zie Fig. V). Jammer maar dat de kinderen al deze kunstspenen niet altijd goed willen vatten en dit gelukkende, doorgaans zeer sterk moeten zuigen, voor dat de melk er door henen vloeit en daarbij veel lucht inzuigen.

Voor dat ik van dit onderwerp afstap, moet ik u mijne verwondering nog over iets te kennen geven; ik zie namelijk, dat sommige kraamvrouwen zittende en niet liggende hare kinderen zogen, hoewel haar het zitten in de eerste dagen na de verlossing zeer moeijelijk valt en vallen moet. Men schijnt daarop in het geheel niet te denken, dat het in dezen tijd voor moeder en kind gemakkelijker is liggende te zogen. Verkiest nu eene kraamvrouw in deze houding, namelijk liggende, haar kind de borst te reiken, zoo legge zij zich half op eene zijde en half op den rug en steune zich een weinig op den arm van die zijde, waarop zij rust en legge vervolgens het kind naast haar aan de borst. Daar, waar ik deze houding onder het zogen in gebruik vond, zag ik altijd dat het voor moeder en kind gemakkelijker was, en daarom heb ik ook deze gelegenheid

niet willen laten verbijgaan, zonder u daarop opmerkzaam te maken.

Het spenen of het afwennen van het kind, is het laatste wat ons hier nog te behandelen overblijft. Wij hebben reeds den tijd aangewezen, wanneer dit behoort plaats te hebben; maar gij dwaalt, indien gij gelooft, dat dit het werk van slechts weinige dagen zijn moet. Het kind behoort gedurende vele weken, niet in eenen dag, afgewend te worden, dat wil zeggen: met ander voedsel gespijzigd en het zog der moeder onthouden te worden. Reeds wanneer het kind 12, 16 tot 20 weken oud is, begint men met hetzelve iets anders, bij voorbeeld: beschuit, goed doorgebakken wittebrood enz, in fenkel-thee of vleeschnat geweekt, eerst eens en vervolgens meermalen daags te geven. Voor ieder van zulk eene portie, geve men het een keer minder de borst, en op deze wijze vermeerdert men met ander voedsel, terwijl men met het zog vermindert. Het is echter niet genoeg, dat het kind vaste spijzen gebruikt, het moet ook van tijd tot tijd iets te drinken hebben, wanneer de melk der moeder hem in geringere mate wordt toegediend. Goed zuiver water; behoorlijk uitgegist, dun en hel-

der bier, gerstenat, en in het voorjaar en den zomer wat melk zijn, naar mijn oordeel, voor zoodanig een kind de beste dranken. Is men reeds van tijd tot tijd zoo ver gekomen, dat men in de 24 uren het kind slechts eenmaal de borst geeft, dan valt het voor de moeder, zoowel als voor het kind niet moeijelijk, ook dezen keer voorbij te gaan. Het onthouden van de melk der moeder geschiedt op deze wijze voor het kind onmerkbaar, en dewijl de borsten der moeder ook reeds gewoon zijn minder zog af te scheiden, zoo heeft zij voor geene opzetting of verharding van deze deelen te vreezen, en wanneer alles op deze manier toegaat, kan men het met regt afwennen noemen. Neemt men echter den zuigeling op eenmaal van de borst, dan ontwent men denzelven niet, maar men ontneemt hem het moederlijke voedsel op eens, en niet zonder nadeel voor beide.

TIENDE VOORLEZING.

Over de behandeling en den leefregel van pas geboren kinderen.

Niet altijd geeft het kind terstond na de geboorte teekens van leven, en ik kan dunkt mij, deze voorlezing niet beter beginnen, dan met de leer der kenteekenen en de behandeling van kinderen, die schijndood ter wereld komen. Daar niet alle vroedvrouwen hiermede even goed bekend zijn, heeft mij dit nog des te meer aangespoord, om u thans hieromtrent eenig onderrigt te geven.

Er zijn twee soorten van schijndood, waarmede ik u bekend moet maken, dewijl zij vooral in het begin der behandeling verschillende hulpmiddelen vereischen. In de eene ademen de pasgeboren kinderen niet, noch geven eenig geluid; het geheele ligchaam en vooral het aangezigt en de lippen zijn bleek en slap; de mond staat open; de ledematen zijn koud,

onbewegelijk en hangen slap naar beneden, terwijl men in de navelstreng geene klopping bespeurt enz. Zijn de bovengenoemde teekens alle of gedeeltelijk aanwezig, dan late de vroedvrouw de navelstreng eenigen tijd in haar geheel; legge dezelve golfsgewijze en waterpas op de vlakke hand; neme met de vingers het slijm voorzigtig uit den mond van het kind; besprenkele het met koud water, wrijve het hoofd, de borst, de buik en den ruggegraad met een wollen lapje in warme brandewijn bevochtigd, borstele de handpalmen, voetzolen en den rug; kittele de neus en de mondholte met een veder en beademe of blaze het zachtjes op de hartkolk. Zijn deze middelen niet voldoende, om het kind spoedig in het leven terug te roepen, dan verzuime men vooral niet, om hetzelve, van de moeder gescheiden zijnde, tot aan het hoofd in een warm bad te brengen, en daarin met de bovengenoemde hulpmiddelen beurtelings voort te gaan, dikwijls heeft men dan, ja zelfs wel na uren moeite, het geluk den pasgeboren bij te brengen, levend en helderschreeuwend der bezorgde moeder te kunnen aanbieden. — Is het kind door de andere soort van schijndood aangetast, dan is

het geheele ligchaam, vooral het aangezigt, blaauwachtig van kleur en gezwollen, de oogen puilen uit, de tong hangt opgezwollen buiten de de blaauwe lippen, en in de uitgezette navelstreng ontdekt men somtijds sterke klopping. Hier is nuttig de navelstreng terstond, nog voor de afbinding, door te snijden, en daaruit een weinig bloed, bij voorbeeld eenen eetlepel vol, te laten vloeijen; het kind voorts ter halver lijf in een warm bad te plaatsen, en hoofd, hals en borst met koudwater te besprenkelen. Verdwijnt onder deze behandeling de blaauwachtige zwelling, en geeft het kind geene of slechts geringe teekens van leven, dan kunnen de straks opgegevene hulpmiddelen ook hier in werking worden gebragt. Komt onder deze behandeling het kind uit beide soorten van schijndood niet spoedig bij, dan zij u aangeraden, terstond naar den naastbij zijnde arts, heel- of vroedmeester te zenden. Tot de aankomst van dezen, behooren de vroedvrouw, zoowel als de aanwezige vrouwen echter vlijtig met het aanwenden dezer hulpmiddelen voort te gaan.

Nadat het kind op de vroeger opgegevene manier van de moeder gescheiden en nadat de

ademhaling behoorlijk en regelmatig aan den gang is, moet het in eenen verwarmden doek losjes gewikkeld en op den schoot van eene der aanwezige vrouwen gelegd worden. De huid van het pasgeboren wicht is altijd met eenige onzuiverheid, slijm en dergelijke bezet, waarvan het behoort gereinigd te worden. Het beste, wat de vrouw, die dit op zich neemt, hiertoe kan gebruiken, is laauw water, waarin wat witte of spaansche zeep is opgelost. Met eene spons of een wollen lapje, hiermede bevochtigd, wassche zij het kind schoon af, terwijl het op haren schoot ligt, doch lette tevens daarop, dat in de holligheden tusschen de vingers, teenen, in de liezen of onder de armen geene vuiligheid overblijve; ter meerdere zuivering kan zij daarna ook gebruik maken van warm water, waarbij een weinig brandewijn of wijn gemengd is, Onder deze wassching moet het kind zoo veel mogelijk warm gehouden en bekoeling vermeden worden, en het is daarom best, dat de baker of zij, die het kind wascht, zich des winters nabij het vuur plaatst, en wel zoo veel mogelijk met den rug naar de deur van het vertrek gekeerd.

Is het kind behoorlijk gewasschen en ont-

dekt men geen ongemak of eenige wanschapenheid, dan is het tijd om hetzelve aan te kleeden; doch ik moet hierover in het bijzonder met u spreken, omdat in het algemeen daaromtrent eene hervorming noodig is. Ik vind, dat de kleeding van pasgeboren kinderen veel te kunstmatig en uit te veel stukken is zamengesteld, en dat het aantrekken daarvan over het algemeen aan te veel moeijelijkheden onderhevig is. Het kleine schepsel is niet wel in staat, om zich tegen deze uitwendige schadelijke invloeden te beschermen en evenwel vordert de gewone manier van aankleeden, dat het menigvuldige keeren, dan hier, dan daar gelegd, nu eens dus, dan weder zoo gekeerd wordt; eene veel eenvoudiger kleeding zoude derhalve geschikter zijn, zoowel voor het kind, als voor diegene, welke het uit en aan moet kleeden. Het nog hier en daar plaats hebbende, hoewel verouderde gebruik, om het kind te winden, en dus ingewonden geschikter om aan te vatten te maken, is schadelijk. Door het vaste toehalen der kleeding, wordt het jonge kind veel nadeel toegebragt: borst en buik worden daardoor gekneld en gedrukt en derzelver gewone verrigtingen aanmerkelijk belem-

 merd,

merd, terwijl menig kind hierdoor een offer des doods wordt. De beste kleeding is die, welke eenvoudig is, het kind behoorlijk verwarmt, doch op geenerhande manier knelt, of het in zijne bewegingen hindert.

Over eenige andere misbruiken en verkeerde gewoonten, wanneer zij, die het kind reinigen en aankleeden, zich dikwijls schuldig maken, moet ik u nog een weinig onderhouden.

Bij pasgeboren kinderen vindt men somwijlen de borsten een weinig opgezet en gezwollen, doch het is verkeerd om deze deelen te drukken of te knijpen, met oogmerk om het daarin bevatte vocht te ontlasten. — Het eenige wat men in dit geval mag en behoort te verrigten, is eene zachte wrijving met de vlakke hand en het aanleggen van lapjes linnen met witten wijn of brandewijn bevochtigd.

Ook hebben eenige bakers de schadelijke gewoonte, om het hoofd van het pasgeboren kind met beide handen zamen te drukken, daarna met eene soort van band te omwinden, en met eene naauwe muts te bedekken. Dit noemen zij *het hoofd sluiten.* Menig kind is, dus behandeld, door eene beroerte aangetast, en een slagtoffer van dit dwaze vooroordeel

ge-

geworden. De losse en teedere vereeniging der beenderen van het hoofd is door den schepper aldus wijsselijk ingerigt, opdat zij, door over elkander te schuiven, de geboorte van het hoofd gemakkelijker maken en verligten zouden, en men heeft daarvan na de geboorte niet het geringste te vreezen, Wanneer het hoofd na eene eenigzins moeijelijke verlossing, gezwollen of paarsgekleurd is, is het wasschen dier deelen met witten of verslapten brandewijn het eenige, wat men te verrigten heeft, waarna ook meestal spoedig deze zwelling en miskleurigheid verdwijnen.

De afgesnedene en afgebondene navelstreng, wikkelt men losjes in een lapje linnen met een weinig pomade of olij besmeerd en legge er een dergelijk compresje over henen De rondom het lijf gaande navelband zij behoorlijk breed, en kan het zijn, omtrent op dergelijke manier vervaardigd, als de buikband, welke wij vroeger voor zwangere vrouwen hebben opgegeven: doch men legge denzelven vooral niet te sterk sluitende aan, dewijl dit het kind zeer lastig is, en veel ongemaks veroorzaakt. Dit gedeelte van de streng, dat aan het kind is blijven zitten, valt na weinige dagen van zelf

af,

af, en men moet daaraan volstrekt niet trekken, uit vrees voor eene bloedstorting uit de nog niet geslotene navelvaten.

Reeds voor langen tijd geloofde men, dat de pasgeboren kinderen minder warm gehouden en daarentegen meer aan koude gewend moesten worden, om van hen gezonde sterke menschen te vormen. De ondervinding heeft evenwel dit streng grondbeginsel reeds voor een geruimen tijd uit de mode doen geraken, en hetzelve als nadeelig leren kennen. De dieren beschermen hunne jongen in de eerste dagen na de geboorte op alle mogelijke wijzen tegen de koude en wij zien duidelijk, dat zij tot geene volkomene ontwikkeling geraken, wanneer hun de warmte ontbreekt. Het kieken groeit op onder de vleugelen der hen, en zoo ook iedere vogel, en elk viervoetig dier onder de bescherming der weldadige warmte zijner ouderen. Wanneer nu voor de jonge dieren de moederlijke warmte eene behoefte is, zal zij het dan ook niet voor het pasgeboren kind zijn, dat onvolkomener en minder ontwikkeld ter wereld komt, dan het dier, en zijn eerste leven even zoo wel aan eene verhoogde warmte te danken heeft, als het kieken, dat door de

warm-

warmte zijner moeder uitgebroeid en als het ware in het leven geroepen wordt? Daar ik geloof, dat gij nu geen oogenblik meer zult twijfelen, of het pasgeboren kind behoorlijk warmte noodig heeft om te groeijen en te ontwikkelen, zoo hoop ik, dat gij in het vervolg alle moeite en zorg zult aanwenden, om uwe kinderen naar deze regelen te behandelen.

Nadat ik u met de aangevoerde gronden omtrent het warmhouden van pasgeboren kinderen bekend heb gemaakt, word het gemakkelijker over de volgende vragen te beslissen: behoort eene kraamvrouw gedurende de eerste dagen na de verlossing haar kind bij zich in het bed te nemen, of niet? Vele artsen hebben deze vraag met néén beantwoord, van oordeel zijnde, dat eene moeder haar kind in het bed ligtelijk dood konde leggen en de uitwazemingen der kraamzuiveringen voor hetzelve nadeelig waren. Anderen houden het laatste voor waarheid, en met alle regt; doch op het eerste antwoorden zij, dat men dit door eenige oplettendheid voorkomen kan, en geven den raad het kind bij de moeder in het bed te leggen. Het kan echter niet ontkend worden, dat vele kraamvrouwen zich in het bed hier en der-

waarts

waarts keeren en wenden, en dat men om die reden vreezen moet, dat zij het kind op deze of gene nadeelige wijze kunnen drukken, doch zoodanige onrustige en woelige moeders moet men, gedurende den slaap, hare kinders niet bij zich laten houden. Behoort nu daarom het wegnemen des kinds van de moeder tot een algemeenen regel gemaakt te worden, omdat er hier of daar eene onrustige moeder bestaat? Volgens mijn oordeel is het altijd best, wanneer een kind, in de eerste dagen na de verlossing, naast zijne moeder in het bed ligt en door haar verwarmd wordt; want alle andere warmte is voor hem niet dat, wat hem de warmte zijner moeder is. Het vereischt echter een bijzonder toezigt van de zijde der baker of oppaster, vooral wanneer de kraamvrouw slapende woelig is, en indien men het kind niet, zoo als wel eens is aangeraden, met eene soort van deksel uit gevlochten rijs of van dunne latjes vervaardigd, tegen uitwendige beleediging of drukking der moeder beschermt, is het raadzaam hetzelve uit het bed weg te nemen. —

Over de verdere behandeling van pasgeboren kinderen zwijg ik, omdat het mijn voorne-

men niet was, noch zijn kònde, derzelver behandeling en leefregel uitvoerig op te geven. ik oordeelde het echter nuttig, u als ter loops op eenige weinige punten opmerkzaam te maken. Over al dat gene, wat ik niet aangestipt heb, hebben eensdeels anderen gesproken, anderdeels is het u waarschijnlijk reeds voor langen tijd bekend. Wat nieuws zeg ik u, wanneer ik u herinner, dat het kind zeer zuiver en zindelijk moet gehouden worden; dat het heilzaam is, wanneer het eens daags gebaad wordt; dat het in onzuivere lucht niet groeijen kan enz? ik begin daarom met het laatste, waarover ik nog met u wenschte te spreken.

Het is het opvoeden van kinderen zonder zog waarover ik nog, hoewel ongaarne, het woord zal voeren. De meeste kinderen, welke zoo ongelukkig zijn van niet gezoogd te worden, genieten een zeer beklagenswaardig leven of sterven, wanneer zij reeds langen tijd tegen den dood geworsteld hebben. Slechts weinige ontvlieden eenen vroegtijdigen dood, noch minder genieten in het vervolg eene duurzame gezondheid, maar blijven gedurende hun geheel volgend leven zwak en ziekelijk. Daar echter dit kwaad op geenerhande wijze geheel weg te nemen

men

men is, omdat vele moeders wegens ziekte hare kinderen niet kunnen zogen, andere onder of na de verlossing sterven, zoo is het vooral noodig hiertegen zoo veel mogelijk hulpmiddelen op te zoeken. Wat zich derhalve in het algemeen omtrent de behandeling van zoodanige kinderen zeggen laat, wil ik u gaarne mede deelen, ik voeg hier echter bij, dat het altijd beter is, wanneer men de regeling van het diëet voor dergelijke kinderen aan eenen arts kan overlaten. Wat de algemeene behandeling aangaat, dezelve is weinig verschillende van diegene, welke ik voor zogende kinderen heb opgegeven. Het onderscheid bestaat alleen in het voedsel. Wanneer men dit zooveel mogelijk aan het zog der moeder tracht te maken, kan men er des te meer op rekenen, dat hetzelve aan het kind niet kwalijk bekomen zal. De melk van dieren en vooral koe- en geitenmelk is en blijft steeds het geschiktste voedsel voor het pasgeboren kind. Daar dit echter voor de maag van zoodanig een kind in de eerste dagen te dik en te vet is, moet men het op de eene of andere wijze verdunnen. In plaats van gewoon water voegt men daarbij ook wel gerstennat, en aftreksel van kaneel of fen-

kel-

kelzaad, omdat deze laatste niet alleen den smaak aangenamer maken, maar ook de spijsvertering bevorderen. Of men de helft of twee derde melk moet nemen, dit hangt van derzelver hoedanigheid of dikte af, het is echter in de eerste dagen na de verlossing beter, dat men de hoeveelheid van de genoemde bijvoegsels grooter neemt, om de melk gedurende dien tijd dunner te maken. Dit mengsel geve men in de eerste dagen alleen, telkens laauw in een daartoe ingerigt zuigglas, tuitkannetje of pijpkan, waaruit het kind dit vocht moet zuigen. Het glas of vat, welks spons of leertje dikwijls gereinigd behoort te worden, zet men in warm water, om het daarin bevatte vocht warm te maken of warm te houden. Na verloop van deze eerste 2 of 4 weken geve men ook tusschen beide wat beschuit, goed doorgebakken wittebrood, sago, arouroot enz, in fenkelthee geweekt en gekookt en daarna met zuiker zoet gemaakt; ook zal men wel doen, zulke kinderen vooral indien zij zwak zijn, vroegtijdig aan het gebruik van goede en niet te zoute bouillon, met of zonder eijerdoor, te gewennen. Alle deze spijzen bekomen echter doorgaans den pasgeborenen

niet wel, wanneer dezelve niet in eene behoorlijke hoeveelheid en in eene regelmatige orde gegeven worden, want het opvoeden van kinderen zonder moedermelk gelukt altijd dan het best, wanneer de geheele behandeling aan eenen strengen regel onderworpen is.

DRUK-

DRUKFEILEN.

Bladz. 1	*reg.* 8	*staat:*	en dat bij	*lees:*	en dat gij
— 8	— 23	—	de kleine bloedv.	—	uit de kleine bloedv.
— 18	— 6	—	260 dagen	—	280 dagen
— —	— 10	—	—	—	—
— 22	— 9	—	zwangere bevinden	—	zich zwanger bevindende
— 24	— 3	—	[Behoort	—	Behoort
— 28	— 21	—	verduren.]	—	verduwen.
— 45	— 16	—	derzelven zeer veeltijds	—	derzelven veeltijds zeer
— 59	— 15	—	ruime	—	ruwe
— 63	— 10	—	het kind	—	het kruis
— 67	— 22	—	en de kraamkamer	—	en in de kraam komen.
— 70	— 16	—	prikkelende	—	prikkelbare.
— —	— 17	—	toebrengt	—	aanbrengt
— 78	— 20	—	brent	—	brengt.
— 92	— 10	—	of na wel	—	of wel na
— 120	— 7	—	voor	—	van
— 138	— 15	—	redekunde	—	zedekunde
— —	— 20	—	redekundige	—	zedekundige
— 144	— 12	—	genegen mogten zijn, horen	—	niet genegen mogten zijn, hooren
— 150	— 20	—	tot openen	—	tot spenen
— 170	— 7	—	wanneer	—	waaraan
— 176	— 16	—	zog der moeder tracht	--	zog der moeder gelijk tracht

---

